

Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec

- **Trampusch, Sebastjan. Narodna skupnost 4.0 : s kongresa narodnih skupnosti /** Sebastjan Trampusch.- Celovec. Biro za narodno skupnost je na 28. Evropski kongres narodnih skupnosti dežele Koroške povabil povsem zanimive govornike, ki so spregovorili o temi "Narodne skupnosti v dobi digitaliziranega sveta".- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 2**
- **Polanšek, Emanuel. V kooperaciji z Neos marca 2018 v deželni zbor : volilna platforma "Mein Südkärnten" - Moja južna Koroška" /** Emanuel Polanšek.- Celovec. Na deželnozborskih volitvah prihodnje leto bo kandidirala nova volilna platforma "Moja južna Koroška", ki vstop v deželni zbor želi doseči v kooperaciji s stranko Neos. Ustanovitev platforme so medijem naznanili ta teden.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 4**
- **Častni znak Gradiščanske : Marian Wakounig.**- Dvorni svetnik Marian Wakounig, regionalni menedžer za davčno in carinsko koordinacijo za Dunaj, Nižjo Avstrijo ter Gradiščansko je dne 11. novembra 2017 prejel iz rok gradiščanskega deželnega glavarja Hansa Niessla, častni znak dežele Gradiščanske.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 4**
- **Priznanje gospodarstveniku : Josef Rutar.**- Celovec / Ljubljana. Josef Rutar, vodja mednarodne pohištvne verige družinskega podjetja Rutar, je prejel priznanje Urada vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 4**
- **Kulmesch, Janko. Ganjena ob duhoviti lavdaciji in tamburicah : Martha Stocker - Einspielerjeva nagrajenka 2017 /** Janko Kulmesch.- Celovec. Stojte je občinstvo skupaj s tamburaško skupino Starabanda Hodiše / Škofiče ploskalo in čestitalo Marthi Stocker, ko sta ji v ponedeljek, 20. novembra 2017 predsednika NSKS in KKZ Zdravko Inzko in Janko Krištof podelila Einspielerjevo nagrado.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 5**
- **Stocker, Martha. "Politični stiki med Tiroinci in Slovenci so bili prej močnejši" : Martha Stocker v pogovoru z Novicami o sodelovanju med koroškimi Slovenci in južnimi Tiroinci /** Martha Stocker ; [pogovarjal se je] Janko Kulmesch.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 5**
- **Pinter, Štefan. Moja pot v Slovensko gimnazijo : zgodbe ob 60- letnici šole /** Štefan Pinter.- V Slovensko gimnazijo sem vstopil v četrtek, 14. septembra 1961. Dodelili so me v 3. A razred. Bil sem gotovo do tedaj prvi in morda celo edini, ki je bil sprejet brez sprejemnega izpita. Tega sem namreč zamudil.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 6-7**
- **Uspešna dvo- in večjezična vzgoja na LŠ 24 : Javna dvojezična ljudska šola 24 v Celovcu.**- Celovec. Društvo staršev Javne dvojezične ljudske šole v Celovcu LŠ 24 je v četrtek, 16. novembra, organiziralo zelo zanimiv pogovor na temo "Uspešna dvo- in večjezična vzgoja".- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 8**
- **Wutti, Franc. Končno socialni taksi za Borovlje, Sele in Šmarjeto v Rožu : mestni svetnik Franc Wutti o REGIOmobilu /** Franc Wutti ; [pogovarjal se je] Franc Wakounig.- Od ponedeljka, 19. novembra 2017 na območju občin Borovlje, Sele in Šmarjeta v Rožu obratuje socialna prevozniška mreža, skratka socialni taksi z imenom REGIOmobil Pobudnica te edinstvene socialne ponudbe za ohranitev osebne mobilnosti je Volilna skupnost Borovlje. O REGIOmobilu smo se pogovarjali z boroveljskim mestnim svetnikom za promet in infrastrukturo Francem Wuttijem iz Volilne skupnosti.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 8-9**
- **Kulmesch, Pia. Ko se vila pripelje z oblakom v razred : jezikovni projekt Vilina /** Pia Kulmesch.- Da je vsaka slovenska beseda lahko kot sladek bonbonček za koroške učenke in učence, prikazujeta uspešna podjetnika Simona Javornik Ristič in Aljoša Ristič. Njun jezikovni projekt "Vilina" bogati pouk v ljudskih šolah.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 10-11**
- **Buch, Hanca. Medici v Zmotičah : pogovor s Hanco Buch /** Hanca Buch ; [pogovarjala se je] Ana Grilc.- Hanca Buch pripoveduje o spominih na Prangerjevo hišo in družino, o raziskovanju izseljeništvu in življenju kot koroška Slovenka na Dunaju.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 16-17**
- **Knjižni dar 2018 : Mohorjeva družba Celovec.**- Knjižni dar Mohorjeve družbe Celovec za leto 2018 obsega tradicionalni osrednji del Koledar, Pratico ter Večernice - in deset doplačilnih knjig ter dve zgoščenki.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 18**
- **Wakounig, Bojan. Muzikal Vesna zdaj tudi v Celovcu : slovenski gledališki praznik 8. decembra /** Bojan Wakounig.- Celovec. 8. decembra bo v Celovškem Mestnem gledališču na povabilo KKZ gostoval izjemno uspešni slovenski muzikal Vesna.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 19**

- Detela, Lev. V dunajskem Inštitutu za avstrijske vede o nemški družini v Sloveniji rojenega avstroogrškega generala Mascheka von Maasburga / Lev Detela.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 19**
- **Trampusch, Sebastjan. Poseben spomin na pesnico : koncert ob 115-letnici rojstva in 20-letnici smrti Milke Hartman** / Sebastjan Trampusch.- Pliberk. Nedeljski koncert v čast pesnici Milki Hartman je navdušil publiko v pliberškem Kulturnem domu.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 20**
- **Wakounig, Bojan. Franc Serajnik in odvetnikove pesmi o zlati ponovci : sodobne narečne pesmi v živo** / Bojan Wakounig.- Šentjakob. Franc Serajnik bo v soboto, 25. novembra v Farovžu v Šentjakobu s koncertom predstavil svoje pesmi, zbrane v zbirki kantavtorskih pesmi L' bezen je ponovca zlata.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 45 (24. nov. 2017), str. 21**

Primorski dnevnik, Trst

- Izvajanje zakona 482 ugodno vpliva tudi na slovensko manjšino : Rim - na konferenci tudi Ksenija Dobrila in Walter Bandelj : vladni podtajnik Bressa napovedal novosti s paritetnim odborom. Primorski dnevnik, št. 274 (24. nov. 2017), str. 1, 3
- Sandor Tence. Predstavništvo slovenske manjšine potrebuje spremembe : Deželna konferenca o Slovencih - Sara Brezigar in Zaira Vidau. Primorski dnevnik, št. 274 (24. nov. 2017), str. 4
- Robi Šabec. Za bolj svež razmislek: Slovenski knjižni sejem – debatna kavarna o narodni identiteti. Primorski dnevnik, št. 274 (24. nov. 2017), str. 12
- Majda Kaučič Baša. Delo z jezikom kot način bivanja: spomin na Lejlo Rehar Sancin. Primorski dnevnik, št. 274 (24. nov. 2017), str. 18
- Sandor Tence. Pot za Slovence v Rim ostaja še naprej strma : Rim - vlada zarisala nova volilna okrožja : v FJK dve volilni okrožji za senat in pet za poslansko zbornico. Primorski dnevnik, št. 275 (25. nov. 2017), str. 1, 3.
- Sandor Tence. Prihodnost manjšine ni le v "trdnem jedru", ampak v razvejani skupnosti : Gorica - poudarki s prvega dne deželne konference o zaščiti Slovencev v Italiji : uvodne besede predsednice SLORI Sare Brezigar in strokovna poročila raziskovalcev. Primorski dnevnik, št. 275 (25. nov. 2017), str. 1, 4
- Preverjanja za dodelitev Narodnega doma v Ul. Filzi: Trst – srečanje Fermeglia - Torrenti – Semolič. Primorski dnevnik, št. 276 (26. nov. 2017), str. 3
- (ak) »Katalonija je problem EU« Ljubljana – ob predstavitvi knjige Bojana Brezigarja Šest dni v Kataloniji [Slovenski knjižni sejem, Milan Kučan, Bojan Brezigar in Ervin Hladnik Milharčič]: Primorski dnevnik, št. 276 (26. nov. 2017), str. 3
- Kako manjšine in manjšinski dnevnik odgovarjajo na izzive sodobne Evrope: Novi Sad se pripravlja na leto 2021, ko bo to leto evropska prestolnica kulture. Primorski dnevnik, št. 279 (30. nov. 2017), str. 13
- Zveza manjšinskih dnevnikov MIDAS o preiskavah na katalonskih dnevnikih. Primorski dnevnik, št. 279 (30. nov. 2017), str. 13
- Iz pekla in pozabe: Zoran Mušič – v tržaškem arhivu VZPI-ANPI najdenih triindvajset dachauskih risb. Primorski dnevnik, št. 279 (30. nov. 2017), str. 14-15
- Narodni dom: Hotel Balkan oziroma Evropa: Trst – Okrogla miza Narodni dom 2020 v organizaciji SKGZ. Narodni dom naj postane hiša slovenske in drugih tržaških narodnih skupnosti. Primorski dnevnik, št. 277 (28. nov. 2017), str. 4
- Sandor Tence. Iz zaščitnega zakona letos okoli 15 milijonov evrov: Trst – SKGZ in SSO s predstavniki manjšinskih ustanov. Na srečanju zelo kritično o vprašanju združitve slovenskih glasbenih šol, ki je skoraj gotovo ne bo. Primorski dnevnik, št. 278 (29. nov. 2017), str. 3
- Sandor Tence. »Slovensko okrožje škodi Furlaniji«. Videm- pisanje Messaggera Veneta. Včeraj v poslanski zbornici in danes v senatu obravnava novega »volilnega zemljevida«. Primorski dnevnik, št. 278 (29. nov. 2017), str. 3
- (sč) Živiljske zgodbe tistih, ki so se preselili v Trst ali Ljubljano: Trst – novost slovenskega programa deželnega sedeža RAI. Dokumentarec Trst – Ljubljana (Tako blizu, tako daleč) je stkala Loredana Gec. Primorski dnevnik, št. 278 (29. nov. 2017), str. 7
- Sandor Tence: »Nezacceljena rana« glasbenih šol in »kdo dejansko nadzoruje koga«: Trst – financiranje slovenske manjšine. Kritični poudarki s ponedeljkovega srečanja SKGZ in SSO. Primorski dnevnik, št. 279 (30. nov. 2017), str. 4

Delo, Ljubljana

- **Proti Džamijski ulici zdaj SNS. Janez Petkovšek. Delo, 24.11.2017, str. 3**

Ustavna pobuda. Za vlagatelja sporno poimenovanje v tujem jeziku – Pred drugo svetovno vojno je bila Bela ulica Ljubljana – Ustavno sodišče je prejelo pobudo za začetek postopka za oceno ustavnosti in zakonitosti odloka o določitvi imen ulic na območju MOL glede poimenovanja Džamijske ulice. A vlagatelj presenetljivo ni Civilna iniciativa Uredimo Bežigrad, ampak stranka SNS.

Ker Bežigradjani niso vložili pritožbe na upravno sodišče, za kar bi morali plačati tudi ne prav nizko pritožbeno takso, je odvetnica Lucija Šikovec Ušaj, ki je zanje že pripravljala ustavno pobudo, od prvaka SNS Zmaga Jelinčiča dobila pooblastilo, da v imenu te stranke vloži ustavno pobudo, saj da je to zadeva, ki je pomembna za vse Ljubljančane in Slovence, ne le za lokalno zelo omejen del prebivalstva.

Odvetnica je tako vložila pobudo zoper 2. točko 2. člena odloka, s katero so na novo imenovali ulico, »ki se v križišču Livarske ulice in Parmove ulice odcepi proti zahodu, ter po sto metrih zavije na jug in poteka do Kurilniške ulice pod imenom Džamijska ulica«. Pobudnik meni, da je treba to točko odloka odpraviti, češ da je protiustavna in protizakonita.

Ker se SNS s programom zavzema tudi za pravico do slovenskega jezika kot eno bistvenih karakteristik naroda in narodne zavesti, so prepričani, da so v tem primeru stranka s pravnim interesom. Pri imenovanju ulice za Džamijsko je po njihovem mnenju izpodbijani odlok v slovenski prostor in glavno mesto vnesel ulico, imenovano v tujem jeziku. Menijo, da je s tem neposredno kršil ustavo, zakon o javni rabi slovenščine, zakon o določanju območij ter imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb, prav tako pa 44. člen ustave, to je pravico vsakega državljanca, da neposredno ali po izvoljenih predstavnikih sodeluje pri upravljanju javnih zadev, menijo, da je treba ugotoviti neustavnost in nezakonitost odloka.

»Sprejetje odločitve pod vplivom grožnje«

Prav tako zahteva oceno sprejetega odloka, saj je bila odločitev sprejeta pod vplivom grožnje, ki jo je izrekel mestni svetnik Nevzet Porić, ki da v mestnem svetu, čeprav je bil izvoljen na Listi župana Zorana Jankovića, svoje funkcije ne opravlja kot mestni svetnik, ampak kot predstavnik Islamske skupnosti v RS. Na septembrski seji je pred glasovanjem dejal, da »si bomo zapomnili vse tiste, ki so bili proti in so glasovali ter ovirali projekt gradnje džamije, in tudi danes ...« Po mnenju SNS Porićevo ravnanje pomeni tudi kaznivo dejanje.

Uporaba tujega jezika

V zakonu o javni rabi slovenščine je določeno, da so javni opozorilni napisi v slovenščini, kjer je to nujno ali običajno, pa tudi v drugih jezikih. MOL je sicer pridobila mnenje komisije za standardizacijo zemljepisnih imen na geodetski upravi, ki je ocenila, da je uporaba pridevnika »džamijski« redka in slovarko še ni zabeležena, zato je predlagala drugačno poimenovanje ulice. Ker je komisija hkrati dala pozitivno mnenje na drug predlog poimenovanja nove ulice, SNS sklepa, da ime Džamijska ulica od nje ni dobila pozitivnega mnenja. Še sploh, ker je ta Civilno iniciativo Uredimo Bežigrad, obvestila, da se ni strinjala s predlaganim imenom, pravni zastopniki pa na vprašanje, ali je neupoštevanje mnenj komisije običajna praksa mestnega sveta, odgovorila, da to ni stalna praksa.

Po poizvedbah so ugotovili, da mestni svet do zdaj ni še nikoli odločal v nasprotju z mnenjem komisije. Svet četrtna skupnosti Bežigrad je poleg tega vložil še en predlog za drugačno poimenovanje ulice. Zgodovinsko naj bi se po pripovedovanju »staroselcev« ta ulica vsaj pred drugo svetovno vojno imenovala Bela ulica.

- **Katalonija – vrnitev v preteklost. Gostujoče pero: Peter Toš, predsednik Kluba nekdanjih slovenskih veleposlanikov. Delo, 24.11.2017, str. 5**

Španija in Katalonija. Nekdanji slovenski veleposlaniki so zaskrbljeni zaradi številnih napak na obeh straneh

Le 26 let nas loči od prelomnih dogodkov v svetu. Padec berlinskega zidu, osamosvojitve nekaterih sovjetskih satelitov, razpad Jugoslavije, ukinitve varšavske vojaške zveze in še nekaj drugih pozitivnih sprememb so odpirali nov pogled na prihodnost Evrope in sveta. Toda svetli upi so kmalu potemneli. Nastopila je svetovna finančna in gospodarska kriza, težnje po miru, vzajemnosti in solidarnosti pa so zadele ob vse močnejše nacionalistično-egoistične težnje v Evropi in nova rivalstva v globaliziranem svetu. S premikom gospodarstva z zahoda na azijski vzhod so se začela spreminjati tudi svetovna razmerja. Na bližnjem vzhodu je ekonomska pogoltnost razvitega zahoda in težnja po politični nadvladi sprožila številne vojne, uničevanje zgodovinskih mest, pomor prebivalstva in najobsežnejši begunski eksodus v Evropo.

Vprašljiva večina in prehitre odločitve

Opisani razvoj ni zaobšel EU in njenih članic. V evropsko okolje so zasajene nove dileme in nasprotja. Opaženo je zmanjševanje zaupanja državljanov v demokratične ustanove. Tudi Evropi grozi zlom, ki so ga zahteve po demokraciji doživele v Egiptu, Libiji, na Filipinih, na Tajskem, v državah bližnjega vzhoda pa tudi v Turčiji in drugod. Rojstvo novih nacionalizmov s primesmi nacizma odpira pot za zniževanje demokratičnih standardov in pravic. Razpoptja, na katerih so se znašle Poljska, Madžarska in Češka, nikakor ne smejo prerasti v novo podlago evropskega združevanja.

Nedavne pobude predsednika Francije Macrona so v mnogih članicah spoznane kot nova in prava smer utrjevanja evropskih odnosov. Seveda pa nobeno politično dogajanje ni zgolj premočrtno. V tem trenutku so razmere v Španiji resen preizkus demokracije, ne le v tej državi, temveč tudi v EU in pri nas.

Slabih osem mesecev mineva od prepričljivega in cilju osamosvojitve namenjenega predavanja Raüla Romeve, ministra za zunanje zadeve v katalonski vladi, ki so ga udeleženci v Ljubljani nagradili z zahvalo in odobravanjem. Pravica naroda, da glasuje o svoji samoodločbi, žal še ni prerasla preteklih zgodovinskih razmerij in vloge centralistično organizirane Španije. Enako kot mi v začetku so tudi Katalonci ostali brez podpore za nacionalno svobodo in državno samostojnost. Slovenci poznamo konservativno zavest v Evropi. Potrebni so bili mnogi naporji za uresničitev naše plebiscitarne volje pred 27 leti. Še težja pot čaka Katalonce. Naša moralna dolžnost je, da jih podpiramo.

Nekdanji slovenski veleposlaniki, zbrani na svojem zboru, smo kritično motrili dosednji razvoj dogajanj v katalonski pokrajini. Ocenjevali smo tako podlage kot tudi sprejete ukrepe katalonskih organov ter reakcijo osrednje oblasti Španije. Naša zaključna ocena izraža veliko zaskrbljenost. Na obeh straneh so bile storjene številne napake. Ne dovolj domišljene in na vprašljivo večino oprte odločitve organov Katalonije in neprimerni ukrepi španske oblasti niso sledili demokratičnim dosežkom v Španiji in Evropi. Kot pripadniki majhnega evropskega naroda smo zaskrbljeni ne le nad razmerami v Španiji, temveč zlasti nad reakcijami parlamenta, komisije in predsednika EU. Te reakcije opozarjajo na dejansko stopnjo demokratične zavesti v EU in na oddaljenost od sprejetih načel in vrednot.

Nasilništvo centralne nadoblasti

Katalonci niso manjšina, ampak zgodovinsko potrjen narod s svojim jezikom in kulturo. Katalonija ni zgolj ena od 17 avtonomnih regij (z majhnim obsegom pravic), ampak domovina naroda Kataloncev. Katalonija ima 7,5 milijona prebivalcev, ki pa niso le Katalonci. Neuspeh referendumu pred leti opozarja, da zavest o samostojni državi Kataloniji, kljub nedavnim burnim manifestacijam, morda še ni prerasla v večinsko zahtevo. Z nasilnimi ukrepi omejeni referendum ni prerasel v trdno podlago za demokratično razglasitev samostojne države. Ob ponovni zmagi političnih strank, ki so nosilke osamosvojitve, na parlamentarnih volitvah v decembru bo ta dvom prešežen.

Katalonska pokrajina je gospodarsko najrazvitejši del Španije. Brez pravice odločanja o dohodku, s pritiski na omejitve rabe katalonskega jezika, z omejevanjem razvoja kulture itd. pa je v podrejenem položaju večinskemu narodu. Tudi Slovenci se spominjamo političnega spopada o »jezikovnih jedrih«, nacionalističnih poskusov prodora tuje kulture v naš nacionalni prostor in odlivanja v Sloveniji ustvarjenega dohodka v druge dele Jugoslavije. Razumemo težo in sistemsko stanje takšne ureditve. Tudi mi smo jo doživljali ob zahtevah »en človek en glas«, ki so hotele ukiniti omejeno enakopravnost narodov v nekdanji skupni državi. Zato podpiramo zahteve po širši avtonomiji in za prenehanje odtujevanja temeljnih pravic katalonskemu narodu.

Po razpadu španske diktature sprejeta ustava dopušča prenos določenih pravic na pokrajinske organe (primer Baskije). Toda španska centralna oblast teh pravic noče priznati katalonskemu narodu. Takoj po obdobju Frankove diktature španska družba še ni bila sposobna sprejeti ustave, ki bi vključevala zaščito človekovih pravic in načelo, da vsa oblast pripada ljudstvu – vključno z avtonomijo pokrajin ter s pravico do samoodločbe naroda.

Podobno vprašanje se postavlja tudi glede 155. člena španske ustave, ki v primeru neposlušnosti dopušča kazen – odvzem avtonomnih pravic pokrajine. Kako je v tretjem tisočletju civilizacije mogoče evropskemu narodu ukiniti pridobljene politične pravice? Kako je mogoče, da centralna oblast zaradi neposlušnosti lahko razpusti demokratično izvoljeni parlament pokrajine? Kako je mogoče ukiniti pooblastila pokrajinski vladi – mimo njenega parlamenta, torej mimo volje volivcev – in jih nadomestiti z diktatom centralne nadoblasti? Ta in nekateri drugi členi španske ustave kažejo na ostanke zgodovinske preteklosti v Španiji in na ohranjene zavesti, ki lahko ponovno privede do strahot Guernike in baskovskega terorizma. Vse to nima nič skupnega s sodobno zasnovano političnih sistemov in organizacijo političnega odločanja v pretežnem delu Evrope. »Pretekla« centralistično-oblastniška miselnost se je potrdila tudi pri policijsko-vojaškem ukrepanju španske vlade. Hotela je onemogočiti demokratično odločanje prebivalcev, da s razglasitvijo samostojne države povrnejo odtujene politične pravice. Uporabila je ukrepe, ki zaradi izjemne grobosti, nasilja in uničevanja nimajo opravičila. Ti ukrepi potrjujejo zgolj nasilno naravo vladajoče koalicije in premoč oblastnikov velikega naroda do manjšega. Ob nesprejemljivih reakcijah v Evropi se povprašujemo, ali je to perspektiva vseh majhnih narodov v EU. Ali je to še EU, ki je bila in želi ostati demokratična, kulturna in civilizacijska luč preostalemu svetu?

Brez pričakovanega evropskega odziva

Diktatorska represija španskih organov z navedenimi dejanji ni zaključena. Nadaljevanje spremljamo v priporu dveh političnih zapornikov, ki sta spodbujala demokratično manifestacijo za katalonsko samostojnost. Nadaljuje se tudi s priporom članov katalonske vlade in z grožnjo visokih kazni zato, ker so izvrševali demokratično sprejete politične odločitve svojega naroda.

Kako ničeva je sedanja avtonomija Katalonije, kaže tudi obtožba, da vlada pokrajine, ki prispeva v državni dohodek 20 odstotkov, ni imela zakonite podlage za porabo finančnih sredstev za izvedbo referendumov. Španski centralisti so zamenjali tudi vodstvo katalonske policije, ustanovili politično cenzuro nad javnimi mediji in elektronskimi komunikacijami ter sprejeli vrsto drugih nasilnih ukrepov. Vse navedeno potrjuje obravnavo Kataloncev kot drugorazrednega in centru podrejenega naroda. Prepričani smo, da to ravnanje v demokratični Evropi ne more preživeti. Nadomesti ga lahko le demokratičen in enakopravni dialog obeh strani za novo politično ureditev ali pa vse ostrejši spopad svobode željnih Kataloncev s španskimi nacionalisti.

Vso to nedemokratično in političnim pravicam človeka odtujeno dogajanje v Španiji je doslej ostalo brez pričakovanega evropskega odziva.

Evropske države se v svojih stališčih sklicujejo na špansko ustavo, ki prepoveduje teritorialno odcepitev, nastali konflikt pa opredeljujejo za notranjo zadevo Španije. Enako sramotno so se odzvale tudi ustanove EU, od parlamenta, evropske komisije in predsednika EU. Vse bolj je jasno, da politična sorodnost evropskih vlad preprečuje ustrezno evropsko reakcijo v smeri opozorila na neprimernost obravnavanih ustavnih določb, na nesprejemljivost onemogočanja referendumskega izrekanja državljanov, na nasilje organov represije, na nedopustnost streljanja na demonstrante in brutalnega pretepanja državljanov, na kršitev določil ustanovne listine OZN glede pravice narodov do samoodločbe, evropske konvencije o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah in celo splošne deklaracije o človekovih pravicah.

Ob vsem tem se upravičeno sprašujemo, kdaj bo naložil čas, da si bo sleherni narod lahko sam izbral svojo usodo vključno s pravico do samoorganiziranja, do svoje politične avtonomije ali državnosti? Evropska unija se prek svojih političnih ustanov razglašča za zvezo držav in Evropejcev kot evropskih državljanov. Njena reakcija na dogajanje v Španiji pa žal potrjuje, da je zgolj zveza vlad držav članic oz. vladajočih političnih koalicij, ki EU uporabljajo tudi za medsebojno pomoč pri premagovanju odpora proti centralizmu, pri podrejanju manjšega naroda večjemu, za neupravičeno odtujevanje dohodka tako v državi kot med njim in za ohranjanje drugih nacionalističnih interesov. Takšne Unije si državljani Evrope ne želimo. Dogajanje v Španiji zato zahteva odločno obsodbo skoraj vseh ukrepov centralne španske oblasti in jasn poziv k dialogu, ki bo ob dopuščenem izražanju volje prebivalcev Katalonije edina prava in demokratična pot za urejanje odprtih vprašanj. Dosedanji pristopi, vključno z reakcijo EU, pa vodijo le v poglobljanje nasprotij, ki lahko privedejo tudi do spopadov, s katerimi ima Španija, pa tudi Evropa, že dovolj bogate zgodovinske izkušnje. Žal se tudi naša vlada, ob naši lastni zgodovinski izkušnji, spet podreja pogosti praksi molka, zanemarja pa glasne kritične ocene velike večine slovenskih državljanov in njihovih civilnih združenj.

Jasna kritika iz vrha države

Odločno nasprotovanje slovenskih intelektualcev z izjavo, ki jo je podpisalo več tisoč državljanov, jasna stališča slovenskih novinarskih organizacij in združenj, ki jasno nasprotujejo ukrepom cenzure in omejevanja svobode izražanja v katalonskih javnih medijih, odločen poziv slovenskih pisateljev in drugih kulturnih delavcev, da naša država podpre težnje po večji svobodi Kataloncev, je v ponos RS. Z njimi Kataloncem, Palestincem in drugim tlačnim narodom sporočamo, da v svoji borbi za samostojnost niso sami.

Zato nekdanji slovenski veleposlaniki skupaj z drugimi civilnimi združenji od državnega zbora, vlade, njenega predsednika in predsednika RS zahtevamo in pričakujemo jasno kritiko sprenevedanja ustanov EU. Ne glede na razlike v položaju in

postopkih za osamosvojitve med RS in Katalonijo ni mogoče dopustiti, da ukrepi španske vlade, ki nasprotujejo doseženi politični kulturi sodobne in demokratične Evrope, ostanejo brez opozorila in demokratične rešitve. Odnos do Katalonije ne vrača le Španije v preteklost, temveč z njo tudi vse nas, ki se združujemo v EU.

• **Lovijo, zapirajo in prodajajo jih, kot so nekoč preprodajali sužnje. Damijan Slabe. Delo, 24.11.2017, str. 7**
Begunci v Libiji. Evropa se (še) ni odzvala, preplah so zagnali afriške države in generalni sekretar OZN António Guterres Posilstva, mučenja, zverinsko izživljanje nad ljudmi, ki so ostali brez denarja, da bi tihotapcem še lahko plačali pot čez Sredozemlje, celo ubijanje otrok in žena ter preprodavanje beguncev kot sužnje ... Vse to naj bi se že več let, odkar so britanska in francoska letala zbombardirala državo in jo pahnila v kaos, dogajalo v Libiji.

Zgodb o grozljivem trpljenju beguncev, ki so prišle iz povsem razsute države z najmanj dvema medsebojno vojskujočima se »vladama« in neštetimi podivjanimi klani ter njihovimi milicami, je bilo do zdaj slišati veliko, dokazov pa bolj malo. Eden redkih novinarjev, ki si je upal dokumentirati ta vsesplošni libijski človeški kaos, je bil letos spomladi mehiški fotograf Narciso Contreras. V pogovoru za DW je aprila potrdil, da so v trgovino z ljudmi in preprodavanje beguncev kot novodobnih sužnje pogosto vpleteni tudi libijski uradniki, ki bi morali skrbeti za varnost migrantov, in ne le različne milice, ki služijo denar s preprodajanjem orožja, mamil in ljudi.

Libija se je namreč, kot je dejal Contreras, že dolgo tega spremenila v enega največjih svetovnih centrov za trgovino z ljudmi, ki so na svoji tragični begunski poti proti Evropi nemočni obtičali na severnoafriških obalah. Tam si jih, ker nimajo več ne denarja, ne dokumentov, nobenih pravic in največkrat tudi nikakršne možnosti za preživetje, kot nekoč sužnje medsebojno podajajo in preprodajajo vsemogoči brezvestni trgovci z ljudmi, ki z njimi na veliko služijo.

Kdo da več

Ta teden so po letih ugibanj in nepreverjenih zgodb prvič ugledali luč sveta tudi z mobilnim telefonom na skrivaj narejeni posnetki takega trgovanja na eni izmed libijskih tržnic z novodobnimi sužnji in z njimi povezana reportaža CNN o tovrstnem trgovanju (<http://edition.cnn.com/2017/11/20/africa/un-secretary-general-libya-slave-auctions/index.html>). »Močni zdravi fantje, idealni za delo na kmetiji. Kdo da več? 400 dinarjev, 800, 1100 ...?« je bilo mogoče spremljati skrivno dražbo. Skupina mladih preplašenih beguncev iz podsaharske Afrike je bila, kot v časih antičnega Rima ali ponekod na zahodu še pred dobrimi sto ali dvesto leti, na koncu dražbe prodana za 1200 libijskih dinarjev, kar je približno 800 ameriških dolarjev. In takih ilegalnih tržnic z begunci je v Libiji menda še veliko.

Molčeča Evropa

Dokazi, da v Afriki tudi danes, v 21. stoletju, ljudi še vedno prodajajo kot živino in za suženjsko delo, so nemudoma dvignili na noge predvsem politike iz tistih afriških držav, iz katerih proti severnoafriškim obalam prihaja največ migrantov. V Evropi, ki je pred letošnjim poletjem v strahu pred afriškimi begunci z Libijo in tamkajšnjimi milicami sklenila sramoten sporazum, po katerem te begunce zdaj pred libijskimi obalami »rešujejo«, v resnici pa lovijo in vračajo nazaj v »zbirne centre«, kar oborožene libijske milice same, ni bilo slišati pretirano glasnih reakcij, kaj šele presenečenja. Evropska politika, ki bi v strahu pred begunci in z njimi povezano nestabilnostjo vsega presite Evrope celo Libijo rada razglasila za »tretjo varno državo«, v katero je brez zadržkov mogoče vračati begunce, je namreč dobro vedela, kaj se utegne zgoditi. Tako kot je najbrž že lep čas vedela, kaj se v Libiji v resnici dogaja.

Protesti Afričanov

Šok je bil zato veliko večji v Afriki, zlasti v Nigru, od koder (in čez katerega) prihaja na severnoafriške obale največ migrantov. Predsednik države Mahamadou Issoufou je takoj vpoklical libijskega veleposlanika in mu izročil oster protest, od mednarodne skupnosti pa zahteval, naj libijsko trgovanje z begunci kot z novodobnimi sužnji brez vseh pravic takoj obravnava mednarodno sodišče.

Podobno ostro so se odzvali v Burkina Fasu in Slonokoščeni obali, od koder, tako kot iz Somalije ali Eritreje, prav tako prihaja veliko beguncev in kjer je prav v ponedeljek, ko je svet obšel posnetek z libijske »tržnice s sužnji«, pristalo letalo s 155 begunci povratniki iz Libije, med katerimi je bilo tudi 89 žensk in mladoletnih oseb v »zelo slabem in vsega obžalovanja« vrednem zdravstvenem stanju.

V Abidžanu so zato napovedali, da se bo libijski škandal z migranti, ki jih tamkajšnje milice in različne tihotapske tolpe brezvestno prodajajo na tržnicah tako, kot so nekoč prodajali sužnje, zanesljivo znašel tudi na dnevnem redu vrha Afriške unije, ki ga bo konec meseca (29. in 30. novembra) gostila prav Slonokoščena obala.

Ogorčeni Guterres

Iz New Yorka, sedeža OZN, se je takoj oglasil tudi generalni sekretar svetovne organizacije António Guterres, ki je bil dolga leta visoki komisar OZN za begunce. Od libijskih oblastnikov je zahteval, naj takoj raziščejo razmere in postavijo krivce pred sodišče, kajti za suženjstvo, kot je dejal, »ni prostora na tem svetu, storilec pa je treba soditi ne le kot kršiteljem človekovih pravic, ampak tudi kot najhujšim zločincem proti človečnosti«.

Guterres je med drugim obljubil, da se bodo libijskega primera lotili tudi pristojni organi svetovne organizacije, vse podpisnice konvencije ZN proti organiziranemu čezmejnemu kriminalu pa je pozval, naj pristopijo tudi k leta 2004 sprejetemu dodatnemu protokolu o trgovini z ljudmi.

• **Od trgovskih polic do znanstvene rabe. Ženja Leiler. Delo, 25.11.2017, str. 4**
Jezikovna politika. ZRC SAZU vodil najobsežnejšo raziskavo o uporabi jezika do zdaj

Ljubljana – Kar 45 strokovnjakov in raziskovalcev iz 15 osrednjih slovenskih raziskovalnih in izobraževalnih ustanov ter stanovskih društev je sodelovalo pri do zdaj najobsežnejšem in najambicioznejšem raziskovalnem projektu o jezikovni politiki Republike Slovenije in potrebah jezikovnih uporabnikov.

Projekt je vodil Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v sodelovanju z ljubljansko, mariborsko in novogoriško univerzo, Inštitutom za narodnostna vprašanja, Pedagoškim inštitutom, Zvezo gluhih in naglušnih Slovenije, podjetjema Alpineon in Amebis ter Zvezo Sožitje.

Po besedah dr. Kozme Ahačiča, vodje projekta, so želeli z raziskavo preseči dosedanjo prakso manjših, ozko usmerjenih raziskav, ki niso prinesle celovite slike. »Kljub nekaterim uspešnim rešitvam smo jezikovno politiko zato marsikdaj ustvarjali

na pamet.« Namen tega projekta je predvsem pomoč pri oblikovanju Nacionalnega programa za jezikovno politiko 2019–2024, izdelava katerega čaka pristojno ministrstvo prihodnje leto. Prvi javni posvet bo v torek.

Najpomembnejše vprašanje, na katerega je želela odgovoriti raziskava, je bilo, kaj si uporabniki slovenščine in drugih jezikov v Sloveniji »mislijo o dosedanji jezikovni politiki in kaj si v zvezi z rabo slovenskega jezika želijo v prihodnosti«. V raziskavo so bile prvič vključene vse skupine uporabnikov, tudi pripadniki manjšin v Sloveniji, slepi, gluhi in naglušni ter uporabniki slovenskega jezika zunaj Slovenije. V grobem pa so jezikovne uporabnike razdelili na specializirane in splošne.

Pravna in sociolingvistična analiza stanja

Eno glavnih raziskovalnih orodij je bila spletna anketa, za katero so glede na specifične posameznih uporabnikov in njihovo jezikovno samoopredelitev sestavili skoraj 400 vprašanj. Potekala je med 2. julijem in 7. avgustom, z njo pa so se obrnili na 2660 javno dostopnih e-naslovov ter na posamezne ustanove, prek družbenih omrežji pa so nagovorili tudi druge. Odzvalo se je 5953 anketirancev, med njimi jih je 3204 ali 54 odstotkov na anketo odgovorilo v celoti, 2749 ali 46 odstotkov pa delno.

Ena večjih novosti je gotovo ta, da so v projektu izvedli pravno in sociolingvistično analizo stanja. Prva, pri kateri so sodelovali pravni strokovnjaki, je pokazala, da relativno dobre ali celo popolnoma ustrezne pravne podlage za ustrezno rabo pa tudi zaščito slovenskega jezika že imamo, vendar pogosto ostajajo neizkoriščene. Ali z drugimi besedami: za degradacijo slovenskega jezika, kadar se z njim srečamo, ko kupujemo izdelke ali storitve, ni nobenega razloga, treba bi bilo samo zagotoviti upoštevanje zakonodaje in ljudi bolj ozaveščati.

Raziskava je pokazala na vse večji problem uporabe slovenščine v podjetjih, katerih lastnik je tujec. Ta od zaposlenih, ne le vodstvenih kadrov, na delovnem mestu velikokrat zahteva uporabo tujega jezika. Glede na sodno prakso evropskih sodišč pa bo vsem tujcem oziroma državljanom članic EU, ki se bodo znašli pred državnimi organi, kmalu treba zagotoviti enake pravice glede jezika, kot jih imajo jezikovne manjšine.

Raziskava je potekala v sedmih fazah, od detektiranja stanja do izdelave skupnega poročila in priprave izhodišč, ukrepov in ciljev za nadgradnjo jezikovne politike. Celotno poročilo bo na spletu dostopno januarja prihodnje leto. Delo so izvajali v šestih skupinah, ki so se ukvarjale z različnimi področji. Od omenjenih pravnih podlag, uporabe slovenščine v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, visokem šolstvu, znanosti in umetnosti do tako imenovane infrastrukture slovenskega jezika, ki jo gradijo raznovrstni jezikovni priročniki in slovarji ter tehnološka orodja, s katerimi lahko do njih dostopamo. Izsledki so pokazali, da bi bilo denarna sredstva zanjo smiselneje vlagati v temeljne, obsežnejše in dolgotrajnejše raziskovalne projekte, kot jih drobiti na manjše, kar je bila dosedanja praksa. Po mnenju Ahačiča bi bilo nujno posodobiti vsaj razlagalni slovar slovenščine, pravopisni ter pravorečni slovar.

Med rezultati je treba omeniti tudi neustrezno razmerje med poučevanjem jezika in književnosti pri šolskem pouku, saj ta prevladuje nad poukom jezika. Izražena je bila tudi potreba po uvedbi intenzivnih tečajev slovenščine za otroke priseljencev, čemur je zdaj namenjene premalo pozornosti.

- **Slovenija bi lahko dvignila glas, zato da bodo volitve 21. decembra res poštene. Intervju: Bojan Brezigar. Pogovarjala se je: Mimi Podkrižnik. Delo, Sobotna priloga, 25.11.2017, str. 19-21**

Katalonski osamosvojitveni proces

Pri vprašanju Katalonije ni mogoče pogledati stran. Problematika je prehuda in preveč evropska, da bi smeli zamahniti, češ, težave ima Španija. Slovenija bi lahko odigrala močno vlogo in opozorila, da je v imenu demokratičnosti treba uradno poseči v spor med Barcelono in Madridom in tako zagotoviti, da bodo regionalne volitve 21. decembra poštene, pravi Bojan Brezigar, ki se je podpisal pod knjigo Šest dni v Kataloniji.

V knjigi, ki je te dni izšla pri založbi Modrijan, od blizu popiše, kaj se je dogajalo med letošnjim »prelomnim« 28.

septembrom in 3. oktobrom, ter razloži prastare katalonske težnje po neodvisnosti. Njegovi obiski Katalonije sicer segajo že v sedemdeseta leta preteklega stoletja.

Je špansko-katalonska zgodba črno-bela?

Ni črno-bela, čeprav se je predsednik španske vlade Mariano Rajoy potrdil, da bi postala takšna. In on predstavlja črno plat. Vsega je kriv prav Rajoy. Pred desetimi leti v Kataloniji ni bilo gibanja za neodvisnost. Za samostojnost se je izrekala le ena stranka – Katalonska republikanska levica –, ki običajno ni dosegla niti desetih odstotkov podpore. Zdaj pa mislim, da bo na regionalnih volitvah 21. decembra najmočnejša stranka ...

Njen voditelj Oriol Junqueras je kot odstavljeni podpredsednik katalonske vlade trenutno za zapahi v Madridu.

Treba se je vrniti nekoliko v preteklost, v pomlad 2004, ko je konservativni predsednik vlade José María Aznar končeval mandat in hotel predati žezlo Rajoyu, prepričanemu, da bo zmagal na volitvah. Toda vmes so v Madridu odjeknili bombni napadi, za kar sta oba politika obtožila Baske. A kriva je bila Al Kaida in ljudje so posledično izvolili socialiste, česar Rajoy ni mogel preboleti. V dogovoru o sprejetju novega statuta Katalonije, ki ga je premier Zapatero sklenil s tedanjim katalonskim predsednikom Joséjem Montillo, prav tako socialistom, je videl priložnost, da se profilira, zato je zagnal vsešpansko akcijo proti Kataloniji. Potem ko mu je uspelo zbrati štiri milijone podpisov, je ustavno sodišče vzelo v presojo novi katalonski statut o avtonomiji [že prej sta ga potrdila tako regionalni kot nacionalni parlament in na referendumu tudi Katalonci]. Sodišče je s šestimi glasovi proti štirim zavrnilo štirinajst členov in mnoge preoblikovalo, čemur pa so se Katalonci uprli. S prebujenima samozavestjo in ponosom je v zelo kratkem času približno milijon ljudi preplavilo ulice in prav tam, na ulici, se je začelo gibanje za neodvisnost. Rekel bi še, da je v tej zgodbi, ki ni črno-bela, katalonsko vodstvo izpeljalo osamosvojitveni proces nekoliko »šlampasto«. Napake, ki so jih naredili, se zdaj, žal, obrestujejo. In prva napaka je, da v zakonu o referendumu niso predvideli kvoruma.

Kot so mi vnaprej razlagali – dosedanji katalonski odposlanec na Dunaju Adam Casals, denimo –, ni bilo »kvoruma« niti, »ko se je Španija vključevala v Nato in EU«, zato je bil za katalonske politike tokrat dovolj že en parlamentarni glas več od polovice.

Kvorum, kakršenkoli že, bi morali določiti. Druga nerodnost, ki so jo naredili, je bila, da so si za razglasitev neodvisnosti določili 48 ur. Slovenija si je vzela šest mesecev, a je bila mnogo bolj pripravljena: razen vojske in zunanje politike je imela

vse institucije, naj gre za sodstvo, službo družbenega knjigovodstva, teritorialno obrambo. Katalonska politika, nasprotno, ni bila pripravljena in tudi celotna izvedba je bila tvegana.

Saj smo videli, kako se je začel referendumski 1. oktober: zjutraj sva bila na istem volišču. Španska civilna garda je z zatemnitvijo spletnih strani onemogočila dostop do volilnih imenikov, kar lepo opišete tudi v knjigi. Volišča in volilne skrinjice so morali varovati pred nasilnimi španskimi policisti, ki so ponekod udarjali po množici s pendreki in streljali z gumijastimi naboji. Kamere so kazale prizore, kako so ljudje, ki so skrbeli za izpeljavo glasovanja, bežali s skrinjicami po ulici. In vendar so mednarodne komisije – tudi tista, ki jo je vodil Dimitrij Rupel – po koncu glasovanja sklenile, da je vse potekalo korektno. Je bilo tako?

Ne, komisija je v poročilu opozorila na netočnosti in nasilje, ki ga je izvajala španska policija, jasno je tudi zapisala, da je bilo mnogim glasovanje onemogočeno. Ni pa bila njena naloga razsoditi, ali je referendum skladen z zakonom ali ne. V zvezi s katalonsko nepripravljenostjo bi še dejal, da bi lahko računali na zatemnitev spletnih strani, saj je bilo jasno, da Madrid ne bo dovolil glasovanja. Predsedniki volišč bi morali imeti kopije volilnih seznamov.

Povsem jim ne bi koristili, ko pa je predsednik Puigdemont na referendumsko jutro dejal, da lahko volivci kjerkoli oddajo glasovalne lističe. Pričakovali so, da bo španska stran poskušala onemogočiti glasovanje in zapirala volišča ...

... le tisti, ki niso mogli glasovati na svojem volišču, naj bi volili drugje ...

A kot pišete v knjigi, je tudi Puigdemont volil drugje, kot je napovedal, in še prej izpeljal spreten maneuver: špansko policijo je ukanil tako, da je v tunelu prestopil v drug avto.

Čudno se mi tudi zdi, da so Katalonci sploh omogočili španskim policistom, da so prišli iz pristanišča, kjer so že več dni prej čakali na treh ladjah. Spomnimo se, kako je Slovenija s tovornjaki in avtobusi zablokirala izhode iz vojašnic. V Barceloni bi bilo dovolj že dvajset tovornjakov s težkim kamenjem, ki bi jih navsezgodaj pripeljali v pristanišče, zaklenili in morda izpraznili gume, da jih ne bi bilo mogoče izvleči ... Tudi sedež španske policije je v precej ozki ulici, ki jo je zlahka mogoče zapreti. Marsikaj bi se lahko naučili od drugih, a niso hoteli, saj se držijo slogana, da hočejo v neodvisnost po mirni poti. A če izvzamemo Slovaško in Češko, kjer se jim je uspelo dogovoriti, in še zadnji primer Škotske, ki pa je spodletel, v sodobni zgodovini Evrope in sveta ni primerov osamosvajanja brez krvi. Žal. Bojim se, da bo katalonska pot še dolga in naporna.

Nekako dajejo občutek, da bi se hoteli osamosvojiti in se ne bi. Vemo, koliko je bilo zapletanja tik pred razglasitvijo neodvisnosti v katalonskem parlamentu in takoj po njej. V imenu demokracije, nenasilja, miroljubnosti so se Katalonci pripravljali pogajati vedno znova do konca in še naprej.

Obstajajo govorice, da je nekdo, menda neki odposlanec iz Nemčije, odpotoval v Madrid, da bi poskusil pomiriti zadeve, in je tik pred zdajci skoraj prišlo do dogovora, po katerem bi Puigdemont sklical predčasne regionalne volitve [govorilo se je o 20. decembru], v zameno pa Madrid ne bi uveljavil 155. člena ustave. Potem je Puigdemont [tik pred razglasitvijo neodvisnosti v parlamentu 27. oktobra] res napovedal, da bo sklical volitve, a napovedi ni uresničil, ker se, očitno, v Madridu s tem niso strinjali. [Kot smo pisali tudi v Delu po katalonskih virih blizu vladni politiki, Barcelona ni dobila dokončnega zagotovila, da Madrid ne bo aktiviral 155. člena, niti da bo izpustil iz zapore oba voditelja independentističnih civilnodružbenih organizacij.] Predstavljam si, da je poskus sporazuma obstajal, kakor si tudi mislim, da je Rajoy morda pod mednarodnim pritiskom najprej privolil v dogovor, potem pa si je premislil zaradi odpora v koaliciji, predvsem v stranki Ciudadanos ...

Vemo, kako je bilo že prej s prvim ultimatom, ki ga je Madrid postavil Barceloni, in kako z drugim, pa kako se je Puigdemont izmikal, da bi dal Rajoyu kategoričen odgovor na vprašanje, ali je 10. oktobra razglasil neodvisnost ali ne.

Parlamentarna seja je bila javna, kdor je hotel, jo je lahko neposredno spremljal. Spraševati katalonsko stran, kaj je naredila, potem ko je bilo vse javno, se mi zdi nesmiselno.

Verjetno se strinjava, da Puigdemontova deklaracija neodvisnosti ni bila ravno slavnostna deklaracija in ne brez dvoumnosti.

Zato pa je bilo vprašanje nesmiselno, saj smo vsi vedeli, da je to prvi korak, ki naj bi mu pod pritiskom ulice sledili še naslednji ali pa tudi ne. Ni res, da so katalonski politiki pospešili postopek osamosvajanja, kot trdijo v Madridu pa tudi marsikdo v Bruslju, češ da tako zamegljujejo slabe ekonomske rezultate in druge probleme. Ne, ulica je prisilila politike, da gredo naprej.

Kako vidite vse, kar se je dogajalo pozneje? 27. oktobra je tudi katalonski parlament razglasil neodvisnost, vendar s tesno večino, s 70 od 135 glasov.

Bojim se, da je razglašati neodvisnost s 70 od 135 glasov tvegano ... A pomembno je, kako bodo 21. decembra potekale volitve. Bati se je, da ne bodo poštene. Če mi dovolite, bi se nekoliko vrnil v preteklost, recimo v Baskijo v času terorizma, in naredil še primerjavo s Severnimi Irci. Španija je prepovedala Batasuno, baskovsko stranko, ki je na volitvah dobivala po 12 ali 15 odstotkov glasov. A ko v neki regiji obstaja opcija, ki – ne formalno, ampak dejansko – podpira terorizem in dosega tolikšno podporo, se je treba vprašati, kaj je zadaj. Problem je zagotovo politični. V času Rdečih brigad v Italiji bi stranka, ki bi jih podpirala, dobila morda največ 0,5 odstotka glasov ...

Na Severnem Irskem je bila odločitev drugačna. Gerry Adams, predsednik Sinn Féina, je bil dolgo v parlamentu, nikoli ni nikomur padlo na pamet, da bi razpustil njegovo stranko ali jo morda prepovedal. Čeprav je bilo splošno znano, da Sinn Féin podpira Iro. Še bolj zanimiv se mi zdi primer iz Italije: Kaj je naredil Berlusconi, ko je nastala Severna liga grozila z odcepitvijo? Vključil jo je v koalicijo, iz njenih vrst je bil celo notranji minister. Danes je Severna liga nekoliko ksenofobna stranka, ki nasprotuje evru, a je vsedržavna politična tvorba. Pred kratkim je izvolila prvega deželnega svetnika na Siciliji, kar je svojevrsten nesmisel. A očitno je, da so v Italiji problem znali rešiti politično. V Španiji pa ni nobene volje za to.

Zakaj ne?

Katalonska zgodovina je drugačna od španske, od Karla Velikega naprej je bila država, ki je pripadala srednji Evropi, bila je avtonomna država. V knjigi omenjam izraz *A por ellos!*, ki v slovenščini pomeni *Po njih!*. Obstajajo torej Španci in drugi, kar spominja, če posplošim, na odnos med Srbijo in Kosovom ... Španija ne dojema Katalonije kot del sebe, ampak bolj kot

posest, ki si jo je pridobila, podobno kakor Ceuto in Melillo. Tak odnos je neracionalen in neprimeren za sodobni čas. A takšen je.

Kot rečeno, v petek, 27. oktobra, je bila v parlamentu sprejeta deklaracija o neodvisnosti. Potem so v soboto in nedeljo kamere kazale Puigdemonta, kako se spreha po Barceloni. Razpoloženje je bilo čudno, vsi so čakali, kaj se bo zgodilo, ali bo Madrid segel po sili, bo pokazal svojo moč. Ni se zgodilo.

Ni se še zgodilo.

Ali ni bil to čas, ko bi morali Katalonci tudi praktično ustvarjati republiko? Kakor so napovedali v zakonu o tranziciji ... Zgodilo se ni nič.

Očitno niso bili pripravljeni. Če bi hoteli začeti delati državo, bi morali zasesti letališče, pristanišče in prevzeti pošto, ključne centre. Vsega tega niso naredili. A če ni nadzora nad ozemljem, ni mogoče govoriti o državi in suverenosti. Morda so mislili, da bo šlo vse lažje, ali pa o tem sploh niso razmišljali. In zagotovo so računali na podporo Evropske unije, ki pa je ni bilo ... Treba je poudariti, da se trda roka Madrida ni končala s tem, ko so zaprli osem odstavljenih ministrov, ampak še naprej vlečejo nedopustne poteze. Recimo: na katalonskem zunanjem ministrstvu mi pravijo, da mora po novem vsa pisna administracija potekati v španščini. Načenjajo tudi vprašanje šol. Zapirajo institucije, denimo Diplocat, in predstavništva, ki jih ima Katalonija po svetu. To ni enostavno, saj obstajajo pogodbe, plačujejo najemnine ... Veliko ljudi zdaj čaka, kaj se bo zgodilo 21. decembra. Tudi Madrid vleče vse poteze v tej luči. Bojim se, da bi lahko nekaj dni pred volitvami ustavno sodišče prepovedalo vse stranke, ki se zavzemajo za osamosvojitvev.

Kakor je brati, se je na katalonski strani spet zgodilo nekaj, kar se morda ne bi smelo: da Puigdemont in Junqueras nista sposobna preseči razlik in na volitvah nastopiti skupaj. Kako je mogoč tak razkol? Takoj po razglasitvi v katalonskem parlamentu sem zapisala, kako je treba priznati Katalonijo.

Da nekoga priznaš, te mora ta najprej prositi za priznanje. Takoj ko je Slovenija razglasila neodvisnost, je Dimitrij Rupel odposlal sto in več pisem po svetu.

Jih Katalonci niso?

Kolikor vem, ne.

Po svoje je farsa, da so Katalonci ves čas razlagali, kako se zgledujejo po Sloveniji. Že leta 2013 mi je o proučevanju slovenske poti v intervjuju razlagal profesor političnih ved Jaume López z Univerze Pompeu Fabra v Barceloni.

Dvakrat sem predaval v Kataloniji, prav tako je Rupel pred nekaj meseci pripravil zelo dobro predavanje.

Kolikor vem, so v Katalonijo hodili še mnogi iz Slovenije, ki so prej vodili naše osamosvajanje. In kako je možno, da se Junqueras, ki je zdaj za zapahi, vsaj navzven ni sposoben povezati s Puigdemontom, ki je tačas v Bruslju?

To je mogoče, ker Esquerre verjame, da bo v katalonskem gibanju za neodvisnost prepričljivo zmagala. Igra na to, da je Puigdemont s še štirimi ministri trenutno v tujini ... A kot mi je znano, so se o odhodu dela odstavljenih politikov v Bruselj dogovorili, kar se mi zdi pametno. Mimogrede: osebno sem enako svetoval Sloveniji leta 1991, ko naj bi bil vsaj nekdo z vrha države nekje v tujini, bodisi v Trstu bodisi v Celovcu; za vsak primer, če bi šlo doma kaj narobe. A takrat ni nihče od naših hotel na tuje.

Pričakovali bi, da vsaj na začetku ne bo razkola med politiki, ki si prizadevajo za neodvisnost; neodvisnost ni kar tako prazna beseda in navadna odločitev.

Obnovitev koalicije Junts pel Sí [Skupaj za da] bi lahko bila alibi za Madrid, da bi prepovedal njen nastop na volitvah. Zato ne bi bil tako kategoričen glede neenotnega nastopanja. Navsezadnje, če hoče Madrid odločno ukrepati proti independentistom, mora prepovedati kar tri stranke ... Moti pa me določena nadutost Esquerre, ki se ima zdaj za gospodarico razmer v Kataloniji. Ne verjamem, da je tako. Katalonska družba namreč ni levičarska, ampak je od nekaj zelo liberalna.

Od nekaj so trgovci, pogajalci ..., razlagajo Katalonci sami.

Trgovci so ljudje širokih obzorij. A če se poglobimo v zgodovino Katalonije, denimo v leto 1714, vidimo, kako je bila že takrat politika neenotna in je bilo polno sporov. Če berete knjigo Victus Alberta Sáncheza Piñola, je razumeti, da so imeli leta 1714 zmago že skoraj v žepu, če se le ne bi notranjepolitično sporekli. Rekel bi, da je za Katalonce značilna neodločnost v ključnih trenutkih – ko iščejo najboljšo rešitve za najnižjo ceno in z najmanjšim tveganjem. Po padcu Francovega režima niso niti poskusili pridobiti neodvisnosti. Saj ne rečem, da bi jim uspelo. Takrat je bila v Evropi velika blokavska razdelitev in Američani zagotovo ne bi dopustili razkola Španije ... Skratka, niso zaupali vase. Baski so bolj samozavestni, zato so tudi dobili več avtonomije.

Poteze, ki jih vleče španska država, so trde, kakor tudi vidimo, da Evropa igra dvojno igro, ko žuga Madžarski in Poljski, ne pa tudi Madridu. Vemo, kaj se je zgodilo 1. oktobra in kaj se dogaja zdaj s katalonskimi mediji, da so vodilni politiki že tedne zaprti in jim grozijo s 15- do 30-letnimi kaznimi za vstajništvo in upor. A ko se pogovarjam z nekaterimi Katalonci, pravijo, da v resnici ne verjamejo, da bodo priprti politiki tako dolgo sedeli. Da so to bolj besede, zastraševanje.

Katalonci verjamejo, da bo Rajoy nekaj dni pred volitvami izpustil iz zapore katalonske politike, saj bo tako hotel pokazati svojo demokratičnost in si pridobiti nekaj glasov. Jaz v to ne verjamem. Pomislimo na nekaj opcij. Po eni, ki sem jo že omenil, bi Madrid tik pred volitvami prepovedal stranke, ki si prizadevajo za katalonsko neodvisnost. Pa tudi v primeru zmage teh strank ni jasno, kaj bodo naredili: razglasili neodvisnost, nov referendum ali kaj? Španija zagotovo ne bo odnehala ...

In zakaj je EU še zmeraj uradno tiho?

Opozoril bi na nekaj primerov, ki se mi zdijo relevantni. Denimo, kako se je Javier Solana [kot visoki predstavnik Evropske unije] zavzemal za osamosvojitve Kosova. Ne zaradi Kosova, ampak zato, da bi lahko vključili Srbijo v evropski sistem in Rusiji zaprli pot do Jadranskega morja. Slovenija je pri tem, da je Srbija dobila pristopno pogodbo, odigrala ključno vlogo ... A še prej je bilo treba rešiti problem Kosova, pri čemer je Evropa opravila veliko delo. Ne smemo pozabiti primera Gruzije leta 2008. Nicolas Sarkozy, predsednik Francije, ki je takrat predsedovala EU, ni odpotoval v Tbilisi, ampak v Moskvo, kjer je

problem rešil tako, da ni izbruhnila vojna. Južne Osetije, ki jo tako ali drugače podpira Rusija, ni sicer nihče priznal, ampak tam je zdaj bolj kot ne mir. Življenje gre naprej, kakor gre tudi v Gruziji.

Enako bi se lahko zgodilo z Ukrajino, če bi imela EU takrat sposobne voditelje. A je Catherine Ashton – s pomočjo Hillary Clinton – naredila veliko napako. Namesto da bi odpotovala v Moskvo in začela tam urejati probleme, se je odpravila v Kijev spodbujat protestnike. In obstaja še en evropski precedens, ki izničuje tezo, da je katalonska problematika notranje vprašanje Španije in se EU vanjo ne sme vmešavati: Avstrija. Ko je bil sklenjen sporazum o sestavi vlade med Schüsslom in Haiderjem, je imela EU določene pomisleke. Zato je imenovala trojko z Ahtisaarijem na čelu, ki se je odpravila v Avstrijo, da bi raziskala, ali tam še varujejo človekove pravice in lahko ostanejo v evropski družbi; čeprav je to bilo izključno notranje vprašanje Avstrije. Podobno bi lahko zdaj EU naredila v Španiji. Nesmiselno bi bilo pošiljati delegacijo v Barcelono, morala bi v Madrid. In tu je evropska komisija odpovedala.

Zakaj? Ker je Španija premočna?

Ne, ker je Evropa prešibka. Ne smemo pozabiti, kaj se dogaja v velikih državah, ki so od nekdaj ogrode EU. Francija ima novega predsednika, o katerem še ne vemo, kam gre in kako bo z njim. Velika Britanija je v odhajanju, Nemčija brez vlade in Italija pred parlamentarnimi volitvami. Predsednik evropske komisije Jean-Claude Juncker je človek, ki prihaja iz ene najmanjših držav in razlaga, da ni mogoče dodatno drobiti EU. Ima svoje osebne in politične probleme in kot nekdanji predsednik vlade Luksemburga veliko okostnjakov v omari ... Predsednik evropskega sveta Donald Tusk, ki je sicer spodoben politik, je doma, na Poljskem, gospod »Nihče« ... Imamo torej evropske institucije, ki niso kos razmeram. Prepričan sem, da bi bilo stanje v Kataloniji mogoče rešiti z dobro evropsko politiko.

Katalonija ni, pravite, levičarska družba. In vendar nekateri razlagajo, da je katalonsko independentistično gibanje socialno gibanje, da gre za trk ideologij. Po eni strani Katalonija teži k drugačni Evropi, drugačnemu povezovanju, regionalizmu, kjer bi imeli več glasu tudi ljudje, po drugi strani pa je postarana Evropa zasidrana v nacionalnih državah. Gre za trk?

Gre za drugačno razumevanje Evrope, kar pa ne velja samo za Katalonce, ampak še za marsikoga. Tudi v Sloveniji se pojavljajo težnje, da želimo drugačno EU, ali, recimo, v Italiji. Kaj vse ni bilo narejeno v begunski krizi, recimo? Evropo je treba spremeniti. A kako? Težko. Sploh zdaj, ko imamo še brexit. Dokler problem ne bo rešen, se ne bo spremenilo nič. In leta 2019 so tudi evropske volitve. Koliko ljudi bo šlo volit, mar le 20 odstotkov? Koga bomo izvolili? ... Tega se zavedajo tudi neredki evropski parlamentarci. Ne smemo pozabiti, da so nekateri slovenski poslanci v evropskem parlamentu v zvezi s Katalonijo veliko aktivnejši od poslancev v nacionalnem parlamentu. Kar pet od osmih je zavzelo stališča v podporo Katalonije: Ivo Vajgl, Igor Šoltes, Tanja Fajon ter tudi Lojze Peterle in Franc Bogovič ... Ko pa je prišel katalonski zunanji minister Raül Romeva spomladi v Ljubljano, ni hotel nihče od slovenskih poslancev z njim niti na večerjo. Vsi so se izgovarjali, da imajo obveznosti.

Pri nas vlada določena simpatija do katalonskega independentizma, tudi zaradi naše zgodovinske izkušnje. In vendar obstajajo v Kataloniji tudi ljudje – imajo se za tiho večino –, ki verjamejo v Španijo. Ne smemo jih spregledati.

So res večina?

Ne moremo natančno vedeti, ker Rajoy ni dovolil demokratičnega referenduma.

Referenduma 1. oktobra se je udeležilo 2,2 milijona volivcev, kljub navzočnosti policije. Nekaj več kot dva milijona se jih je izreklo za neodvisnost. Koliko je vseh volivcev?

Kakih pet milijonov ...

Govoriti o tihi večini je tvegano. Ne vem, kako bi se končal referendum, če bi bil pošten. Pred desetimi leti bi propadel. Danes, po vsem tem, kar se je zgodilo, pa mislim, da so Katalonci samozavestnejši in je večje tudi zavedanje, da bi lahko bilo življenje v Kataloniji boljše, če ne bi bila znotraj Španije. In katalonska ideja države – ne glede na pripadnost narodu, brez vojske ... – je lahko dopadljiva. Tudi tistim, ki sprva niso bili navdušeni.

Zgodba o Kataloniji se bo vlekla. So morda letošnjo jesen zaigrali zgodovinski trenutek?

Ne vem, ali je ta sploh obstajal. Ne vem niti, ali so izbrali pravi trenutek. A ko so se lotevali procesa, niso mogli vedeti, kaj se bo dogajalo v Evropi.

In morda so še bolj kot nase stavili prav na Evropo, na njeno pomoč.

Da, a takrat je bil v Londonu premier David Cameron, ki je prepričeval Rajoya, da je tako za Škotsko kot za Katalonijo prava pot referendum. Francijo je vodil Hollande, nemško-francoski vlak je dobro funkcioniral, Angela Merkel je bila trdno na oblasti, dokaj trdno tudi Renzi v Italiji ... Ko so Katalonci napredovali s procesom, je bila Evropa povsem drugačna, razmere so jim bile v prid; Španija je bila v veliki ekonomski krizi, zato je morala Evropa reševati njene banke ... Strinjam se, ko pravite, da današnji trenutek v Evropi ni primeren za osamosvajanje. A ponavljam, tega niso mogli vedeti. Problem Kataloncev je, da je proces vodila ulica, politiki pa so ji sledili. Politike je vedno mogoče ustaviti, ulice ne. In zdaj smo tam, kjer smo. Počakati bo treba na volitve, na končni izid. Po mojem mnenju mora biti vsa pozornost – in to je poziv vsej Evropi – usmerjena na to, da bodo volitve res demokratične in poštene.

Slovenska aktivna politika le sledi evropski. Za kakšno se kaže?

Slovenska politika je bila v tej fazi veliko razočaranje. Njeno čast so reševali predsednik državnega zbora, nekateri evropski poslanci ter posamezni nekdanji politiki, predvsem Kučan in Rupel. Slovenija ima zdaj priložnost, da nekaj predlaga, kajti nujno je, da EU vzame zadevo v svoje roke. V Španijo je treba poslati evropsko misijo, ki bo bedela nad tem, da bodo volitve poštene in demokratične. In to bi moral nekdo predlagati. Lahko bi Slovenija ... Katalonsko-španska kriza ni kot srbsko-kosovska, ki ne vpliva na Evropo. Barcelona je največje pristanišče v Sredozemlju, Španija je velika država. Če pride do skrajnosti, je to velik problem za celotno celino. Evropa se ne more pretvarjati, da je Katalonija le španski notranji problem.

V ozadju se zagotovo nekaj dogaja. Rajoy je sprva napovedal volitve v šestih mesecih, zdaj jih je sklical za 21. december, kar se da hitro.

Pa bi lahko Rajoy držal v zaporu politike kar šest mesecev? Verjetno ne. Lahko pa jih mesec dni. Ne vem. Očitno je nekdo vplival na to, da morajo biti volitve. Odločitev je dobra, problem je le, kako bodo potekale.

Naj se Slovenija vendarle oglasi?

Slovenija bi lahko dvignila glas. In v tem trenutku ne govorimo o podpori neodvisnosti, ampak o tem, da je v Kataloniji treba zagotoviti demokratične volitve.

- **Begunec v labirintu birokracije. Dr. Jurka Kidrič, prof. Dušan Hadži, Ljubljana. Delo, P.P. 29. Sobotna priloga, 25.11.2017, str. 30**

Delo, 18. novembra

Ahmad Shamieh je prišel v Slovenijo kot begunec iz Sirije. Podrobnosti o njegovem prihodu v Slovenijo, o pravnih vidikih in o neupravičenemu strahu pred množičnem navalu prosilcev za azil v Sloveniji ter labirintu birokracije, v katerem se je znašel, preberite v člankih: P. Petrovčič, Mladina 46/17. 11. 2017, st. 24. in B. Videmšek v članku z zgornjim naslovom v Sobotni prilogi Dela.

Ahmad Shamieh se je v dveh letih integriral v slovensko okolje in se naučil slovenščine. Je deloven človek, kar je v skladu s slovensko mentaliteto. Za svoje preživetje opravlja razna dela: brivska, frizerska, kuharska, razna pospravljanja in urejanja in prevaja. Slovenijo ima rad in okolje ga je sprejelo. Postal je Sirec-Slovenec in eden gradnikov naše družbe v smislu povezovanja ljudi različnega izvora in različnih kultur.

Kriteriji Karla Erjavca: kateri znanstvenik pa bi zaprosil za azil v Sloveniji, če še naši znanstveniki odhajajo v tujino, ker pri nas nimajo perspektive in so tam lepo sprejeti in uspešni? Kateri kulturnik bi se upal v današnjem času zaprositi za azil pri takšni podhranjenosti naše kulture? Torej ti pogoji so neživiljski in zato tudi ne morejo veljati kot argumenti. Je pa Ahmad Shamieh tudi prevajalec, ali to ni intelektualna dejavnost? Ali je pot in urejanje statusa v Hrvaški res prava in edina za bolnega Ahmada Shamieha?

Treba je gledati v prihodnost. Ljudje kot Ahmad Shamieh so lahko ambasadorji dobre volje in ponesejo ponos razsvetljene Slovenije v svojo domovino in svet, ali pa ... Torej, za kaj gre? Gre za sistem vrednot! Ali bomo Ljudje, ali pa birokratiziranci brez empatije?

Apelirava na predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja in ministrico za notranje zadeve mag. Vesno Györkös Žnidar, da problem Ahmada Shamieha in Slovenije dojameta tudi iz tega zornega kota.

- **Begunec v labirintu birokracije. Miloš Križaj, Lucija. Delo, P.P. 29. Sobotna priloga, 25.11.2017, str. 30**

Delo, 18. novembra

Primer Ahmad Shamieh je primer brezsrčnih, togih birokratskih uradnikov in politikov. G. Ahmad Shamieh ni človek, ni sirota v tem brezsrčnem krutem moralnem svetu, ki je zavladal v Siriji, ni oče, ki vsak dan trpi zaradi negotovosti usode svojih otrok, ki so že preživeli grozote sirijske vojne, za katero pa on kot begunec ne nosi nič večje odgovornosti kot vsak izmed nas. G. Ahmad Shamieh je Primer.

Je Primer, na katerem se izživljajo nesramni, zaripli SDS-ovski zgrajeni partijski in bogaboječji kadri samo zato, da bi škodovali sedanjemu predsedniku vlade. Premier je nakazal možnost, da bi država Slovenija morda lahko prenesla prisotnost g. Ahmada. G. Shamieh je Primer, na katerem se lahko izživlja ves možen sarkazem, da naj ta primer reši prijateljska in razumevaljoča hrvaška oblast. G. Ahmad je Primer, ki kaže, da Slovenija že 26 let ne premore enega samega človeka, ki bi bil pripravljen ilegalno rešiti sočloveka pred kruto usodo in morda tudi pred prezgodnjo smrtjo. Če bi kdo to poskušal narediti, bi se izpostavil dosti večji nevarnosti protizakonitega delovanja, kot so se izpostavili komunistični teroristi, brezbožniki in revolucionarji ob protizakonitem reševanju talcev iz celjskega Piskra. Nevarnosti ob reševanju Judov med vojno so nične proti nevarnosti, ki bi pretile Nekomu na Slovenskem, ki bi ilegalno rešil življenje g. Ahmadu. Oglejte si ponovno film Schindlerjev seznam.

Primer g. Shamieh je primer, ki so ga zamudili slovenski katoliški škofje. Lahko bi zaprosili za usmiljenje in pridobili simpatije mnogih ljudi, ki premorejo čustva. Pa niso. Tudi evangeličanski škof ni zaprosil za usmiljenje. In tudi slovenski mufti ni zaprosil za usmiljenje, pa tudi paroh pravoslavne cerkve ne. G. Ahmad je Primer, ki nakazuje razvoj razčlovečenja naših čustev in zakonov.

Simpatij niso pridobili napihnjene karieristi in karieristke. Razen pri enako mislečih, seveda. Prav tako ne pravosodniki in krivosodniki, ki so odločali o Primeru. Nad vsem je bog v evropski prestolnici, ki je edini in en sam, a ga vsak po svoje moli, kot mu »paše«.

Primer Ahmad Shamieh bo naredil največjo uslugo slovenskemu šentflorjanskemu občestvu, če bo umrl. Lahko ga bodo izkoriščali še naslednjih 5 let za predvolilne gromke in prazne govore. Na njegove uboge potomce in ženo ne bodo niti pomislili. Primer g. Ahmad je primer, ki so ga doživeli že premnoge Slovenke in Slovenci, le da se zanje ni še nihče postavil. Spomni me na go. Ernestino Rožman, ki je v zadnjem objavljenem pismu zapisala, da se je sprijaznila z nami, z našo lakomnostjo in nepoštenostjo, z našim sistemom. Spoznala je, da bo imela lepše življenje v revščini, v kleti, v katero jo je pahnil sistem, ki ustvarja Primere. Morda bo res imela mir? Dvomim. Še živi in miga. Danes sem na radiu poslušal Primer trafikantov. Vse čestitke zakonodajalcem v parlamentu, ki uživajo v tratenju časa in občudovanju svojih puhlijic.

Napisano za mojo dušo za izraz mojih čustev ... Vem, poznam tisto o laježu psov in karavani.

- **Dva dneva Ahmada Shamieha. Matevž Krivic, Spodnje Pirniče. Delo, P.P. 29. Sobotna priloga, 25.11.2017, str. 30-31**

Delo, 20. novembra

Ni prvič, da dr. Rok Svetlič razvija globokoumne misli na nepreverjenem ali interesno prikrojenem prikazu dejstev. Polemike prav o tem imava v Delu vsako drugo leto: leta 2013 ob izbrisanih, leta 2015 ob prvem begunskem valu, zdaj spet ob vprašanju azila. Naj kar ponovim iz svojega prispevka septembra 2015: »Kaj si misliti o filozofu, ki razglašava pravo za ne-moralno? Jasni teoretski besedi o tem, kaj naj bi to pomenilo, se je sicer tudi tokrat izognil, toda iz njegovih prejšnjih člankov je vendar precej jasno, za kakšen prispevek k teoretski misli o pravu in o morali gre: za pojmovanje, da je pri razreševanju tako hudih problemov, kot so izbrisani ali begunci, treba moralne razmisleke pustiti ob strani ('sočutje je poglavitni vzrok za prekletstvo beguncev!') in da je reševanje problema treba prepustiti 'suhoparnemu, plitkemu in ne-moralnemu pravu'. Njegovega izraza 'ne-moralno pravo' v tej zvezi seveda ni mogoče razumeti drugače kot pojmovanje, da

je pravo suhoparen in plitek normativni sistem, ki je moralno nevtralen – ni niti moralen niti nemoralen, ampak so mu moralne presoje irelevantne. Madžarska in slovenska vlada evropsko begunsko pravo tudi razumeta in izvršujeta prav na ta način: kot neka suha 'tehnična' pravila o premikanju, sprejemanju in vračanju ljudi kot vreč krompirja – medtem ko sta nemška in avstrijska vlada vsaj na vrhuncu krize bili sposobni ugotoviti in priznati, da ta izvedbena »tehnična« pravila v tako izjemnih situacijah preprosto niso uporabna in sta se (vsaj za nekaj tednov ...) oprli na višje pravne norme – na načela in smisel ustanovitvenih aktov EU, na listino človekovih pravic in na humanitarno pravo sploh. Na pravo torej – ki v sebi vsebuje tudi moralna načela in moralne presoje.«

Zdaj pa nazaj k dejstvu – k Svetličevemu spregledovanju ali morda celo potvarjanju tega, kar se je v primeru Ahmada Shamieha res zgodilo. Najprej zavaja (tudi sam sebe?), da je v tem primeru demokracija delovala, da je beseda civilne družbe imela moč, da si je v hipu utrla pot do državnega vrha, ki da je potem »za rešitev težave poskušal potegniti asa iz rokava (diskrecijsko klavzulo)«. Če bi vlada v tem trenutku res skušala uporabiti diskrecijsko klavzulo (t. j. odločiti, da Slovenija po 17. členu dublinske uredbe prevzema pristojnost za odločanje o tej prošnji za azil), potem bi Svetlič govoril resnico. Toda v resnici se je zgodilo ravno nasprotno: Cerar je izvedel le »piarovski« trik, da bi pred temu beguncu naklonjenim delom javnosti ustvaril vtis, kot da hoče pomagati, toda po drugi, ne za take primere v azilnem pravu predvideni poti. Ta druga pot sicer ne bi bila nezakonita, toda bila bi za prizadetega neprimerno slabša, predvsem pa verjetno praktično neizvedljiva. Zato sem takoj javno izrazil bojazen, da gre morda le »za zavestno prevaro javnosti, češ, saj smo hoteli pomagati, a se je izkazalo, da po tej poti žal ne gre« – in na seji vlade se je točno to potrdilo. In zakaj Cerar ni hotel uporabiti zakonite »dublinske« poti? Ker njegova »ledena« notranja ministrica tega seveda noče, on pa se ji tega ne upa naložiti!

Drugo, še hujše Svetličevo zavajanje, enako SDS-ovskemu: da je bila pri tem »avtoriteta sodne oblasti povsem izbrisana«. Kako neki? Evropsko sodišče je vendar jasno povedalo, da je Sloveniji pot za uporabo diskrecijske klavzule vedno odprta! Ravno notranja ministrica je bila tista, ki je to skušala preprečiti s formalističnimi pravniškimi triki, češ, mi smo to že zavrnili, zdaj je pa za uporabo te poti že prepozno – in globoko razcepljena vlada (namreč razcepljena na golobe in jastrebe – s predsednikom, ki raje ustreže jastrebom kot golobom) je ob tem zadevo strahopetno »umaknila z dnevnega reda«. Cerar pa si je globoko oddahnil, da je pri navnih naredil lep vtis – ne da bi (razen velike zmede) res kaj naredil.

- **Dva dneva Ahmada Shamieha. Franc Halas, Šempeter pri Gorici. Delo, P.P. 29. Sobotna priloga, 25.11.2017, str. 30-31**

Delo, 20. novembra

Ne poznam podrobno primera prosilca za azil Ahmada Shamieha (A. S.). Vem pa, da se na odnosu do beguncev in migrantov s področij sveta, kjer vladata vojne, težke ali obupne gospodarske razmere, lomijo politična kopja v EU in razvitih državah Amerike. V Evropi in po svetu smo priča rasti strank, ki obujajo »rešitev« nacizma in fašizma iz prve polovice 20. stoletja. V prispevku avtor dr. Rok Svetlič razvije filozofsko razpravo, da nam na primeru A. S. grozi rušenje pravne države (v korist človeka potisnjenega na skrajni rob družbene bede?). Temu ne morem reči drugače kot cinična aroganca. Podobna je tudi politikantska ustavna obtožba predsednika vlade Mira Cerarja, ki s svojo vlado sicer ograjuje našo državo z bodečo žico, a v obravnavanem primeru verjetno ni mogel preračunavati pridobitve političnih točk. Bolj kaže na to, da se mu je oglasila človeška vest. Za razumevanje velike medijske in politične pozornosti dogodku okrog A. S. je dovolj kmečka pamet in nekaj človeškega sočutja.

V vse najbolj znane lokalne vojne po svetu in propadla gospodarstva v manj razvitih delih sveta so neposredno, ali vsaj posredno, vmešane države razvitega zahoda, v nekatera še Rusija, Kitajska ter še kakšna država bi se našla! Svet je globalen v pogledu proizvodnje, trženja in kapitala. Slednji z različnimi t. i. mednarodnimi gospodarskimi sporazumi ruši vse nacionalne, državne meje in državne pravne sisteme. Na drugi strani pa naj bodo ljudje (delovna sila) zaprti v z bodečo žico ograjenih državnih rezervatih!? S tem vprašanjem (protislovjem) globalizacije se je smiselno spopasti s filozofsko (ontološko) razpravo. Upam, da se oglasi tudi kakšna strokovno (filozofsko) usposobljena oseba!

Pravniško reševanje stiske milijonov ljudi, ki so odšli iskat preživetje ali spodobno življenje v razvite dele sveta, je svetohlinsko, nekrščansko in nehumano. Angela Merkel, političarka, katere politike nikakor ne vidim kot rešitev za svetovne probleme gospodarstva in človeštva, si zasluži vse priznanje, ko je pred dublinske paragrafe postavila usodo sto tisoč beguncev po t. i. balkanski poti! V celoti se strinjam z znanimi stališči papeža Frančiška v odnosu do beguncev in migrantov. Če bi se v danem primeru moral odločiti med dvema skrajnostma »Ahmad raus« ali »Ahmada ne damo«, bi se na moralni (etični) osnovi odločil za slednjo opcijo. Med pravnimi strokovnjaki so, kot je običajno, spet različna in nasprotujoča si tolmačenja glede možnosti azila A. S. Če berem pravilno med vrsticami naslovnega prispevka, avtor članka podpira prvo opcijo. Vsak ima pravico do svoje barve (mnenja), a zakaj to svojo barvo skrivati za »uravnoveženim«, zavitim izražanjem? Se pa popolnoma strinjam z avtorjem o ignorantskem odnosu sodobne demokratične družbe do zlorabe domačih otrok, starih, nemočnih ljudi v domovih za ostarele, ki jih država vse bolj potiska v stanje hiralnic iz 19. stoletja! Potem so tu še nezaposleni, mladi ... A za to A. S. in drugi nesrečniki, ki bežijo iz svojih domov, očetnjav in po svetu iščejo te oaze sreče, ki jim jih obljudljajo reklame multinacionalk, niso nič krivi. Oni so poleg naših revežev (razčlovečenih ljudi), ki (kako ironično) imajo vse potrebne pravne dokumente naše države (a so ekonomsko tujci v svoji lastni državi), samo druga plat prevladujočega svetovnega družbenega in gospodarskega sistema.

Kam gre naša družba, če dr. in profesor za humanistične študije (ki je hkrati pravnik in filozof) stoji na tako črkobralskih, brezčutnih stališčih do (verjetno) nič krivega človeka v stiski? Kdo nam zagotavlja, da ne bomo mi jutri A. S.?

- **»Vojni zločinec« je boljša izbira kot velika Albanija. Vili Einspieler. Delo, 27.11.2017, str. 6**

Še ena kosovska kriza. Vladajoča koalicija je zaskrbljena zaradi morebitne pristranskosti v sodnih postopkih Eulexa zoper bivše pripadnike OVK

V Prištini so konec minulega tedna prijeli dve poslanki in ustanovitelja gibanja Samoopredelitev Albina Kurtija. Aretacije so sledile neuspelemu poskusu vladajoče koalicije, da bi na lokalnih volitvah oslabilo najmočnejši politični subjekt na Kosovu.

Gibanje Samoopredelitev (LVV) se je v prvem krogu volitev uvrstilo na tretje mesto. Dobilo je več kot 119 tisoč glasov, kar je dvakrat več kot na lokalnih volitvah leta 2013. V drugem krogu je dobilo ključni bitki za Prištino in Prizren in skupno osvojilo tri občine. V Prištini je zmagal sedanji župan iz vrst LVV Shpend Ahmeti, ki je že na prejšnjih volitvah zmagal predvsem zato, ker se je ogradil od radikalnih stališč ustanovitelja gibanja Albina Kurtija. V drugem največjem mestu na Kosovu, Prizrenu, je zmagal kandidat LVV Mytaher Haskuka, Gibanje Samoopredelitev je osvojilo županski stolček tudi v Kamenici.

Množični pregon Samoopredelitev

Čeprav je LVV kot samostojni politični subjekt, ki ni sklepal predvolilnih koalicij, na predčasnih parlamentarnih volitvah osvojil največ poslanskih sedežev v kosovskem parlamentu, tudi tokrat ni dobil priložnosti, da bi oblikoval vlado. Gibanje ni bilo še nikoli na oblasti, zasluga pa gre mednarodnim soupravljalcem na Kosovu, ki jim ne pride niti na kraj pameti, da bi Kosovcem dovolili, da sami gospodarijo na svojem dvorišču.

Letos so jim priskočili na pomoč tudi kosovski Srbi. Srbska lista je namreč po parlamentarnih volitvah na pobudo Beograda sprejela odločitev, da gre v vladno koalicijo pod vodstvom Ramusha Haradinaja. Tako jim je svetoval srbski predsednik Aleksandar Vučić, čeprav Beograd še vedno obravnava Haradinaja kot vojnega zločinca. Vučić je pojasnil, da je bila to boljša izbira, kot bi bil Kurti, ki je proti ustanovitvi Združenja srbskih občin in se odkrito zavzema za veliko Albanijo.

Kosovska policija je uradno prišla Kurtija in poslanki Albuleno Haxhiu in Doniko Kadaj - Bujupi, ker se niso zglasili na prištinskem sodišču; tam zoper njih teče kazenski postopek zaradi večkratnega metanja solzivca v parlamentu v predhodnem sklicu parlamenta. Ker so privrženci LVV poskušali preprečiti aretacije, jih je policija razgnala s solzivcem.

Predsednik LVV Visar Ymeri je poudaril, da so poslance prijeli na podlagi političnih ukazov in da gre za nadaljevanje množičnega pregona zoper članstvo in privrženca njihove stranke.

Koruptivnost največje evropske misije

Vladajoča koalicija si ne razbija glave le zaradi LVV, temveč tudi z zagotavljanjem sklepčnosti na parlamentarnih zasedanjih. Probleme ima že v lastnih vrstah, še zlasti v Demokratski stranki (PDK) predsednika parlamenta Kadrija Veselija in kosovskega predsednika Hashima Thaçija, ki so nezadovoljni z delom misije Eulex in zaskrbljeni zaradi morebitne pristranskosti v sodnih postopkih zoper bivše pripadnike Osvobodilne vojske Kosova (OVK).

V PDK so nezadovoljni z delom misije EU za vzpostavitev vladavine prava na Kosovu, vodja poslanske skupine PDK Memli Krasniqi pa je zahteval pojasnila o odstopu sodnika Malcolmja Simmonsa, ki je Eulex obtožil koruptivnosti. Največja evropska misija v Prištini vodi več postopkov proti bivšim pripadnikom OVK, nekdanji predsedujoči sodnega sveta Simmons pa je izjavil, da je Eulex farsa in politična misija in da je vsak, ki misli drugače, skrajno neumen. Eulex je Simmonsu že vrnil udarec s sporočilom, da je bil lani predmet več preiskav zaradi resnih obtožb in da čakajo le še na odločitev disciplinskega odbora.

Vpliv Beograda na vladajočo politiko v Prištini

Kmalu se je izkazalo tudi, da bo imel Haradinaj težave tudi zaradi vstopa Srbske liste v vladajočo koalicijo. Srbska lista je tako pred drugim krogom lokalnih volitev zamrznila odnose s Thaçijem, po mnenju nekaterih analitikov pa je šlo zgolj za manevar Thaçija in Vučića za homogenizacijo volilnega telesa. Za Srbsko listo je Thaçi odgovoren, da še ni bilo ustanovljeno Združenje srbskih občin, o čemer sta se Srbija in Kosovo dogovorila že aprila 2013. Dogovor je takrat v Bruslju kot premier podpisal Thaçi. Srbska lista Thaçiju očita še diskriminacijo Srbov in drugih Nealbancev v kosovskih ustanovah ter nespoštovanje ustave.

Vučić je presenetil z izjavo, da Srbija ne bo postala članica EU, če ne bo drastično spremenila odnosov s Kosovom. To pomeni normalizacijo odnosov Beograda s Prištino, tako kot si jo zamišlja Bruselj. Sklenil je s pojasnilom, da ne bo šlo brez pravno obvezujočega dokumenta, kar vsaj za zdaj še ne pomeni tudi priznanja neodvisnosti Kosova. Vodja srbske diplomacije Ivica Dačić je menil, da je lahko obvezujoči dokument le statusno nevtralen. Sklenil je z besedami, da kljub pritiskom članice EU, ki še niso priznale Kosova, ne bodo nikoli zahtevale od Srbije, naj prizna neodvisnost Kosova, da bi lahko postala članica EU.

- **Med slovenskim Homerjem in koroško Slovenko. Jožica Grgič, Igor Bratož. Delo, 27.11.2017, str. 13**

Slovenski knjižni sejem. Sinočni slovesni zaključek z avtorico Majo Haderlap in Štefanom Vevarjem, prvim dobitnikom nagrade Fabjana Hafnerja

Z nastopom pisateljice Maje Haderlap sinoči v Klubu Cankarjevega doma se je končal 33. slovenski knjižni sejem. Koroška Slovenka, ki živi v Avstriji in piše v slovenščini in nemščini, je nastopila kot predstavnica nemško govorečih držav Avstrije, Nemčije in Švice, ki so bile letos v fokusu sejma.

Maja Haderlap ni gostovala prvič v Ljubljani, kljub temu je bilo zanimanje občinstva veliko, saj je povsem napolnilo Klub. Na odru se ji je pridružil prevajalec Štefan Vevar, dobitnik slovensko-nemške prevajalske nagrade Fabjana Hafnerja, ki jo od letos podeljuje Goethejev institut Ljubljana. Vevar, prevajalec iz klasične in sodobne nemške književnosti, tako proze kot poezije, je nagrado prejel za prevod romana Saturnovi prstani (Beletrina, 2016) nemškega avtorja W. G. Sebald. Pogovor je vodila Petra Vidali.

Haderlapova je po odličnem romanesknem prvencu Angel pozabe, prevedenem v slovenščino leta 2012, kmalu po izidu v nemškem izvirniku, in večkrat nagrajenem, priljubljena gostja ne le v Sloveniji, temveč tudi drugod. Piše tudi poezijo, izdala je več pesniških zbirk: Žalik pesmi (1983) in Bajalice (1987) je napisala in objavila v slovenščini, zbirka Gedichte/Pesmi/Poems iz leta 1998 je trijezična, zadnjo, Dolgo prehajanje, je leta 2015 prevedel Štefan Vevar. Haderlapova je sinoči dejala, da ji je včasih kakšen Vevarjev prevod njenega dela celo bližji kakor izvirnik, on pa je govoril o strahu, ki ga je občutil, ko je začel prevajati njeno delo.

Avtoričin prvi roman združuje zgodovino in družinsko pripoved ter govori o uporuh koroških Slovencev proti nemški vojski. Je zgodba o pisateljičinih prednikih iz Lepene pri Železni Kapli in drugih ljudeh s tega območja. Haderlapova je v prvoosebni pripovedi v središče postavila babico, ki je preživela koncentracijsko taborišče Ravensbrück, in očeta, ki je pri dvanajstih po nacističnem mučenju pobegnil k partizanom in bil najmlajši koroški partizan.

Haderlapova odpira zamolčano temo. Z opisi domačega okolja in družinskih odnosov slika razmerje med slovensko manjšino in avstrijsko večino, govori o prezrtih partizanskem uporu in preteklih dogodkih, s katerimi so še vedno zaznamovane

koroške družine. Te preteklosti ni v avstrijskih zgodovinskih knjigah in še manj v koroških, kjer »se zgodovina dežele začne s koncem prve svetovne vojne, naredi premor in se nadaljuje s koncem druge svetovne vojne«. »V avstrijski zgodovini so koroški partizani ostali tujci, na Koroškem pa izobčenci,« pravi pisateljica. Vendar je bila avstrijska povojna državnost med drugim utemeljena na uporu koroških Slovencev. Haderlapova pravi, da v Avstriji nihče nič ne ve o medvojnem dogajanju na Koroškem.

Haderlapova je sinoči povedala, da je njen materni jezik slovensko narečje, ki ga govorijo v njenem domačem kraju v Lepeni pri Železni Kapli. Zborne, knjižne slovenščine niti ni znala, te se je naučila v slovenski gimnaziji v Celovcu. Med študijem na Dunaju, ko je bila v povsem nemško govorečem okolju, se je slovenščina odmikala od nje. Odtujevanju od slovenskega jezika se je upirala s pisanjem pesmi v tem jeziku. Dodala je, da je slovenski jezik v Avstriji, ki za povrh v glavnem ni knjižni jezik, marginalen, zato se je treba za ohranjanje znanja zelo truditi. Sama skuša od nekdaj v sebi združevati oba jezika, kar ni bilo vedno preprosto, saj so razmere od tam živečih Slovencev zahtevale, da so se morali opredeliti bodisi za enega bodisi za drugega, kajpak bolje, da za nemškega.

Pripovedovala je, kako se je po izidu Angela pozabe, predvsem po nagradah in dobrih kritikah, spremenil pogled na slovensko manjšino v Avstriji. Ni pričakovala, da bodo ljudje knjigo brali na tak način, predvsem pa se je bala, ker se je z njo politično izpostavila. Najbolj je bila vesela, ko so ji na predstavitvah ljudje rekli, da po branju te knjige lažje govorijo o svojem življenju. Ker je Angel pozabe dobil tudi nagrado za politično knjigo leta, jih je domov v Lepeno prišel obiskat avstrijski predsednik, česar je bila najbolj vesela pisateljčina mama.

Haderlapova je dejala, do so jo zaradi knjige nenehno vabili na vse konce in ti literarni nastopi so jo zelo izčrpavali.

Nastopala je kot zastopnica koroških Slovencev in opravljala delo, ki bi ga morale državne institucije in politika.

Na vprašanje voditeljice, o čem piše ta čas, prozo ali poezijo, je sicer zelo komunikativna in simpatična pisateljica skopo, in še to po premisleku odgovorila: »Ko pišem, ostajam v mikrokozmosu Alpe–Jadran.«

Po tako izvrstnem delu je najbrž res težko razpredati o novih projektih. Uspeh prinaša tudi novo odgovornost do bralcev, kar je bilo čutiti tudi iz sinočnjega srečanja pisateljice z njimi v Cankarjevem domu.

Subjektivna zgodovina Dimitrija Rupla

Med odmevnejšimi predstavitvami knjig na sejmu je bila že druga knjiga Dimitrija Rupla v letošnjem letu: za prejšnjo Železo in žamet, od kulture do države, ki je izšla maja, je avtor pripomnil, da je »zgodovina iz prve roke« in »prispevek k enciklopediji slovenske države« (pravzaprav prispevek k projektu enciklopedije slovenske osamosvojitve, ki mu doslej ni uspelo pridobiti razpisna javna sredstva), v uvodu sobotnega pogovora z Dejanom Steinbuchom pa smo izvedeli, da je rokopis z nezaupanjem vase prinesel na založbo Modrijan, a se je končalo hitro in s knjigo.

Za delo z naslovom Zadnjih sto let 1917–2017 je Rupel predlagal podnaslov »subjektivna zgodovina«, končalo se je tako, da je knjiga Kratka zgodovina od jugoexita in sloexita do katalexita. Potrebo po takem pregledu Rupel vidi tudi zaradi tega, ker opaža premajhno posvečanje zgodovini nasploh, pri študentih – zdaj, pravi, še predava po deset ur na teden – pa še posebej opaža skromno vedenje o preteklosti, prepričan pa je, da bi se pomena lastne zgodovine pač morali veliko bolj zavedati, češ da v zadnjem času državo morda prepogosto jemljemo za nekaj samoumevnega.

V tokratni knjigi zato sledi vsemu, kar se je tako ali drugače tikalo Slovencev, razpravlja o slovenski geopolitiki med obema svetovnjima vojnama, različnih tipih socializma, mednarodnih odnosih, pri tem marsikatero puščico nameri proti Mladiki, po njegovem mnenju je moteč sicer jasen in nesporen status Slovenije kot evropske in Natove države: »Ta položaj se je v zadnjem času spremenil, in sicer v popolnoma napačno smer: zdi se, kot da prednost pred članicami EU in Nata dajemo nečlanici.« Rupel govori tudi o haaškem arbitražnem postopku, knjigo sklene s premislekom o katalonskem referendumu in katalonske okoliščine natančno primerja s tistimi ob slovenskem osamosvajanju.

V sobotnem pogovoru je navrgel, da je v slovenski zdajšnjosti nespregledljiv spor med demokracijo in meritokracijo, na vprašanje iz publike, ali bo Slovenija še obstajala čez sto let, je – ocenjujoč vprašanje kot zelo utemeljeno – dodal, da ga v tem hipu bolj kot prihodnost Slovenije skrbi prihodnost Evropske unije, spregovoril pa je tudi o slovenskem odnosu do Združenih držav, veličastne države, ki nam je veliko pomagala in nam še, odnos do nje danes pa je nemalokdaj »malomaren in brezbrizen« na račun pretiranega gledovanja k nečlanici EU, Rusiji. »Naša politika do Združenih držav ni na nivoju, malomarna je!« O prekolužnem predsedniku je Rupel v pogovoru povedal, da so si ga izvolili Američani, ker najbrž ustreza njihovim interesom in predstavam, nekaterim radikalnim idejam pa se je doslej že odpovedal, v šali pa je Rupel dodal še: »Trumpu marsikaj oprostim, ker je poročen s Slovenko.«

- **Prvi premik. Peter Žerjavič. Delo, 28.11.2017, str. 1**

Tema dneva

Pravilo, da je treba arbitražne razsodbe spoštovati in uresničevati, v Uniji, ki temelji na pravu in pogodbah, ne bi smelo biti tema političnih pogajanj, ampak samoumevno. Toda v arbitražni zgodbi uradni Zagreb še vedno zanika realnost in osamljeno, kot edini v širnem svetu, trdi, da razsodba za Hrvaško sploh ne obstaja.

Najnovejši odziv Bruslja je pričakovan. Že ko so evropski komisarji poleti obravnavali razsodbo, so pojasnili, da pričakujejo njeno uresničevanje, in ponudili pomoč pri lažjem poteku tega procesa. Ker je do izteka roka za priprave le še mesec dni, je že popolnoma jasno, da Zagreb v njem še ne bo začel delovati konstruktivneje.

Posrednik Frans Timmermans je izkušen nizozemski politik in diplomat, ki ve, kako se sklepajo kompromisi. V evropski komisiji je zadolžen za spoštovanje vladavine prava in se ukvarja z najhujšimi primeri, denimo z razvpitim ravnanjem poljske vlade v pravosodju. To, da je zadeva, v njegovih rokah, je jamstvo za njeno resno obravnavo na najvišji ravni v EU.

Res je, da Hrvaška ni v položaju, ko bi si lahko v neskončnost privoščila trmoglavo zanihanje arbitraže. Premier Andrej Plenković bi lahko odigral vlogo državnika in si začel prizadevati za uresničevanje razsodbe, ki ima v širšem kontekstu za obe strani veliko več koristi kot slabosti. A negotovo je, ali hrvaška politika in družba že zmore sprejemati takšne pragmatične odločitve.

Za Slovenijo je prvi opaznejši premik Bruslja odločno znamenje, da arbitraža ne bo končala v zaprašenih arhivih. Unija je že tako botrovala samemu arbitražnemu sporazumu. Poleg tega se je ob objavi razsodbe več članic EU na čelu z Nemčijo

izrazilo jasno pričakovanje, da bo razsodba izvedena v roku. Odločnejši politični pritisk na Hrvaško bi postopek res lahko premaknil. Staviti samo na uspeh tožbe pred sodiščem EU ne more biti dovolj.

- **Plenković še ni zvabil Cerarja v Zagreb. Zoran Potič. Delo, 28.11.2017, str. 2**

Arbitražna. Plenković si želi Cerarja v Zagrebu do konca leta, ta pa pravi, da pogoji niso izpolnjeni
Ljubljana – Priprave na izvajanje arbitražne sodbe potekajo po zastavljenem načrtu. Državni zbor je včeraj po nujnem postopku podprl štiri zakone, ki prilagajajo slovensko notranjo zakonodajo dejanskemu stanju na terenu, kakor ga je junija letos določila arbitražna z razglasitvijo sodbe o poteku meje med Slovenijo in Hrvaško.

Državni zbor je sprejel zakon o evidentiranju državne meje med Slovenijo in Hrvaško, zakon o zemljiški knjigi, zakon o morskem ribištvu in interventni zakon, s katerim urejajo probleme in pravice ljudi, ki so se zaradi poteka južne meje znašli v težavah. Paket zakonov za implementacijo arbitražne sodbe so podprli predvsem poslanci koalicije strank SMC, Desus in SD, za vse, razen za interventni zakon, so glasove prispevali tudi poslanci NSi, medtem ko opozicijska SDS s paketom arbitražne zakonodaje ni hotela imeti opravka.

Obstrukcija SDS

Poslanci SDS pri sprejetju zakonov, ki bi jih lahko označili, da so v nacionalnem interesu, niso sodelovali v razpravi, ne o njih glasovali, saj je poslanec SDS Danijel Krivec sporočil, da bodo odločanje obstruirali, ker so prepričani, da so aktivnosti vlade na področju implementacije arbitražne sodbe nepotrebne in po njihovem mnenju celo škodljive za državo. V SDS vztrajajo, da je sodba zanje nesprejemljiva, rešitev, ki je pred Slovenijo, pa precej slabša od sporazuma Drnovšek-Račan.

Predsednik državnega zbora Milan Brglez je stališče SDS označil za povsem zgrešeno, če ne celo škodljivo za interese Slovenije. »Implementacija razsodbe je pogoj, da se sploh lahko z diplomatskimi in sredstvi mirnega reševanja sporov doseže, da bo enkrat v prihodnosti izvedena demarkacija na terenu. Zato bi bilo danes, ko je meja med Slovenijo in Hrvaško znana, kakršnokoli odstopanje od razsodbe arbitražnega sodišča najslabša od možnih strategij, ki si jih je diplomatsko in mednarodnopravno ter tudi glede na ves proces dogajanj s Hrvaško mogoče zamisliti,« je dejal Brglez.

Plenković si želi obisk

Hrvaški premier Andrej Plenković je sprejetje paketa arbitražnih zakonov v slovenskem parlamentu označil za interno zadevo Slovenije. »Najpomembneje je, da ni enostranskih potez,« je dejal hrvaški predsednik vlade. Plenković je na domačo javnost poskušal delovati pomirjujoče z dodatno izjavo, da se meja v naravi ne more uveljaviti brez soglasja obeh držav. To je sporočilo, ki ga je Plenković v zadnjih tednih in mesecih večkrat ponovil in ki se zdi eno ključnih v procesu iskanja rešitve. Ker se hrvaški politični vrh, ki je v arbitražni zgodbi popolnoma enoten, zaveda pomena soglasja, ne preseneča, da se na spravno turnejo odpravlja podpredsednik evropske komisije Frans Timmermans. Plenković včeraj še ni komentiral dejstva, da bo EK očitno bolj aktivno posegla v spor med Slovenijo in Hrvaško zaradi uveljavitve arbitražne sodbe. Je pa izrazil pričakovanje, da se bo slovenski premier Miro Cerar pri njem v Zagrebu zglasil do konca letošnjega leta. Diplomaciji obeh držav pripravljata izhodišča za sestanek, vendar da se o datumu in uri srečanja še nista uskladili.

Cerar čaka na spremembe v Zagrebu

Slovenski premier Miro Cerar je ob robu srečanja predsednikov vlad srednje in vzhodne Evrope ter Kitajske v Budimpešti odgovoril hrvaškemu kolegu, da še vedno obstajajo možnosti za srečanje v Zagrebu, a da še ni dobil nikakršnih zagotovil, da bi Hrvaška spremenila svoje odklonilno stališče do arbitražne sodbe. To je Cerar dejal po krajšem pogovoru s Plenkovićem v Budimpešti. »Dokler je stališče takšno, je srečanje nesmiselno. Na slovenski strani obstaja interes za dialog,« je dejal Cerar. Ob tem je poudaril, da se Slovenija resno pripravlja na implementacijo arbitražne sodbe.

Slovenski premier je napovedal, da bo Slovenija kooperativna v procesu mediacije evropske komisije, novo zadolžitve Timmermansa je podprl, medtem ko se je Plenković ob napovedih, da bi lahko Bruselj posredoval med Ljubljano in Zagrebom, bolj zavzel za dvostransko reševanje nesoglasij. Po njegovem je predsednik EK Jean-Claude Juncker zgolj nakazal načelno pripravljenost za posredovanje v pogovorih med obema predsednikoma vlad. Če s Cerarjem ne bi našla skupnega jezika o rešitvi dvostranskih nerešenih vprašanj, bi lahko nato tudi zaprosili za pomoč iz Bruslja. »Če bo treba,« je bil Plenković zadržan do pomoči iz evropske komisije.

- **Zmago Jelinčič za vrnitev v politiko trži migrante. Suzana Kos. Delo, 28.11.2017, str. 2**

Sporni poziv. Migranti so bili pomembna tema političnih kampanj v Nemčiji in Avstriji – Tudi pri nas bo podobno, predvsem na desnici

Ljubljana – Ob eni najprometnejših cest v prestolnici stoji hiša Zmaga Jelinčiča, na njej pa je od letos nameščen velik oglasni pano. Med različnimi oglasi, ki se vrtijo na zaslonu, je tudi poziv stranke SNS: »Migrante ven iz države!«

Migranti bodo nedvomno ena od tem volilne kampanje prihodnjih državnozborskih volitev, ki pa jo bo po mnenju političnih analitikov izrabila predvsem desnica. »S svojo stranko grem na državnozborske volitve, ena osrednjih tem moje kampanje pa bodo migranti. Mediji o tem molčite, čeprav ogrožajo našo kulturno dediščino. Naša politika se na to ne odziva, sprejemamo Somalijce, ki nam jih Avstrijci vračajo in so najhujši. Vaše mnenje, da gre pri mojem oglasu za sovražni govor, zavračam. Živimo v demokraciji, in če imajo drugi pravico reči, da so migranti pri nas dobrodošli, imam tudi jaz pravico do svojega mnenja in do tega, da se s tem ne strinjam,« pravi prvak SNS Zmago Jelinčič.

Kaj pravijo politični analitiki

»Nisem presenečen, od Zmaga Jelinčiča res ni mogoče pričakovati, da bo varuh zakonitosti in strpnosti,« komentira oglas, ki se pojavlja na hiši prvaka stranke SNS, politični analitik Samo Uhan. »Nestrpnost do migrantov po mojem mnenju ne bo osrednja tema predvolilne kampanje, kot je bila na primer v Nemčiji, če pa se bo za to SDS odločila, bo levici omogočila gladko zmago na volitvah. Verjetno bodo migrantsko tematiko pri Janši v predvolilni kampanji uporabili predvsem kot priložnost za kritiko dela vlade,« pa predvideva Sebastjan Jeretič.

Po njegovem mnenju bodo glavne teme predvolilne kampanje neučinkovitost vlade Mira Cerarja in težave zdravstvenega sistema. Pričakovati je, da bodo migrantsko tematiko uporabile tudi manjše stranke desnice, kakršna je Jeličičeva. NSi pa se po mnenju obeh sogovornikov s problematiziranjem migrantov ne bo ukvarjala, predvsem se bo verjetno osredotočala na gospodarska vprašanja. Naj spomnimo, da so gospodarstveniki ob zadnjih državnozborskih volitvah njen program ocenjevali

kot najboljše. Uhan ob Jelinčičevem primeru opozarja še na nujno spremembo zakonodaje. Za to je po njegovem mnenju še dovolj časa. Zakonodaja bi morala biti do sovražnega govora bolj omejevalna in bi ga morala tudi ustrezno sankcionirati, sedanja je bila po njegovem mnenju sprejeta v drugih časih in postavlja zelo visok prag za preganjanje sovražnega govora. »Glede tega smo zelo posebni v Evropi. Pričakujem, da se bo predsednik države Borut Pahor, kot je obljubil, izrekel tudi glede tega vprašanja,« še pravi Uhan.

Jelinčič da prostor, dobi pa brezplačen oglas

Oglasni pano se je na pročelju Jelinčičeve hiše pojavil spomladi, pano je v lasti enega od oglaševalskih podjetij, katerega imena Jelinčič noče izdati. Pravi, da oglasnega prostora na svoji hiši ne trži oziroma za pano ne dobi nobenega denarja, temveč gre za kompenzacijo, saj lahko tam objavlja oglase za svojo politično stranko. Oglas za njegovo stranko se tako pojavlja občasno in med drugimi komercialnimi oglasnimi vsebinami.

Kaj pravijo oglaševalci

Največjo slovensko oglaševalsko agencijo za zakup oglasnega prostora v medijih Media Publikum smo vprašali, ali se kdaj srečujejo z zahtevo oglaševalcev, da se njihovi oglasi ne pojavljajo skupaj s političnimi oglasi. »Umeščanje oglasov naročnikov v medije s primerno vsebino je aktualna in vse bolj pomembna tema. Vzrok je v vedno več primerih neprimerno umeščanje, kar škodi ugledu blagovne znamke, to pa je velikokrat posledica dejstva, da naročnik in agencija nimata nadzora nad umeščanjem. Ta je velikokrat v pristojnosti medija oziroma tehničnih rešitev, ki skrbijo za umeščanje in lahko privedejo do neprijetnih situacij. Večina naročnikov je izjemno občutljiva v zvezi s to tematiko in pogosto zahteva umik oglasov ob neprimernih vsebinah,« povzema izkušnje Tilen Klarič.

Eden od oglaševalcev na Jelinčičevi hiši je tudi nepremičninska agencija Agencija. Direktorica Nataša Hergold je ogorčena. »V družbi takšnih oglasov, kot je ta, ki ga omenjate in poziva k izgonu migrantov iz države, se nočemo pojavljati in se niti ne bomo več. Ali bo umaknil svojega ali pa bomo na tem panju prenehali oglaševati mi,« je napovedala. Za oglas Jelinčičeve SNS, ki poziva k izgonu migrantov, ni vedela. Kaj pa Telekom Slovenija, eden največjih oglaševalcev pri nas? »V Telekomu Slovenije se kar se da izogibamo pojavljanju naših oglasov v povezavi s kakršnimikoli političnimi sporočili, prav tako pojavljanju ob medijskih vsebinah, ki so povezane s kakršnokoli obliko nasilja,« so povedali v nacionalnem telekomunikacijskem operaterju.

- **Ob prvi svečki si želi odobritev azila v Sloveniji. Blaž Račič. Delo, 28.11.2017, str. 2**

Somalska begunka. Eno leto po porodu na Jesenicah se Firdews Aouli uči slovensko – Prostovoljci ji pomagajo pri gradnji socialne mreže

Jesenice – V Hiši sreče na Jesenicah je včeraj svečke na prvi rojstnodnevni torti upihnila mala Sabreen. Konec oktobra lani jo je v jeseniški bolnišnici povila somalska begunka Firdews Aouli, potem ko se je v visoki nosečnosti zatekla po pomoč v gostilno Uh v Ratečah. Od takrat mati z deklico živi v azilnem domu in čaka na odločitev slovenskih oblasti o azilu.

Po rojstvu so deklici na pomoč priskočili številni prostovoljci in člani jeseniškega društva Up, ki ga vodi Faila Pašić Bišić. Za deklico so zbrali otroško opremo, oblačila, igrače in druge potrebščine. V društvu so življenje matere in dojenčice v azilnem domu na Viču spremljali že vse od namestitve, ob prvem rojstnem dnevu pa so na Jesenicah pripravili priložnostno praznovanje, ki je bilo namenjeno tudi senzibiliziranju slovenske javnosti.

Rojstni list, državljanstva pa ne

Faila Pašić Bišić je povedala, da imajo pri obravnavi prošnje za azil prednost državljani Sirije, Iraka in Eritreje ter begunci, ki jih skladno z begunsko politiko EU v Slovenijo pošljejo iz Grčije in Italije. Somalka ne spada v nobeno od teh skupin, čeprav je Somalija zelo revna in nestabilna država in se ljudje spopadajo z lakoto, je dodala.

Prostovoljci in humanitarne organizacije somalski begunki in njeni hčerki pomagajo pri gradnji njene socialne mreže v Sloveniji, ki bi ji v primeru odobritve prošnje za azil omogočila čim lažjo vključitev v slovensko družbo, je dejala Faila Pašić Bišić, ki neizobraženi begunki pomaga tudi kot prevajalka.

Deklica Sabreen je ob rojstvu dobila rojstni list, medtem ko slovenskega državljanstva ne more pridobiti. Prav tako ne more pridobiti somalskega državljanstva, saj ga po tamkajšnjih zakonih lahko za otroka pridobi le oče, je problem opisala Pašić Bišičeva.

Stikov z družino v Somaliji nima, je povedala Firdews Aouli, ki je za zdaj zadovoljna, da ji ljudje nesebično pomagajo. Želi ostati v Sloveniji, zato se uči slovensko in upa, da bodo slovenske oblasti odobrile njeno prošnjo za azil.

Ratečani so rešili izčrpano nosečnico

S prihodom visoko noseče Firdews Aouli v Rateče pred dobrim letom je vsakdanje življenje domačinov v Ratečah dobilo novo poglavje. Temnopolta begunka se je znašla pred vrati gostilne Uh. Želela je na stranišče, vendar se je povsem brez moči kar pred gostilno ulegla na tla, je lani povedala Sonja Kavalarič iz gostilne Uh. Razmeroma hitro so ugotovili, da so se ji začeli popadki pred porodom. Reševalci so begunsko nosečnico odpeljali v jeseniško bolnišnico, kjer je rodila deklico. Zgodba je ostala zapisana v spominu Ratečanov, zdaj pravi Sonja Kavalarič in opozarja, da je nesprijemljivo, da se ljudje sploh znajdejo v takšnih razmerah, da morajo od doma in da nosečnice rodijo skoraj na cesti. »Kako smo lahko kot človeštvo zašli tako daleč, da se to dogaja?« se je vprašala Kavalaričeva.

- **Iz predala v predal. Ženja Leiler o jezikovni raziskavi. Delo, 28.11.2017, str. 5**

Ko govorimo, poslušamo, pišemo ali beremo, gotovo ne razmišljamo o tem, da je orodje, ki ga pri tem uporabljamo, jezik. Da smo torej, kot to velja za veliko drugih stvari, tudi v povezavi z nečim tako temeljnim, kot je jezik, uporabniki, da ne rečem potrošniki. In kot vemo, imamo kot uporabniki ali potrošniki tega ali onega vedno tudi svoje zahteve. Kakšne in kako različne so, ko govorimo o uporabi slovenščine v javnem življenju?

Na to vprašanje je poskušalo odgovoriti kar 45 strokovnjakov in raziskovalcev iz 15 osrednjih slovenskih raziskovalnih in izobraževalnih ustanov ter stanovskih društev, ki so pod vodstvom Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU sodelovali pri doslej najboljše raziskovalnem projektu o jezikovni politiki in potrebah jezikovnih uporabnikov pri nas. Dosedanje podobne raziskave so bile izrazito parcialne. Zato smo, kot poudarja vodja projekta dr. Kozma Ahačič, kljub »nekaterim uspešnim rešitvam jezikovno politiko marsikdaj ustvarjali na pamet«. Tokrat pa so bile v raziskavo prvič

vključene vse skupine uporabnikov, naj gre za splošne ali specializirane, pripadnike manjšin v Sloveniji, slepe, gluhe in naglušne, uporabnike slovenskega jezika zunaj Slovenije ali tujejezične uporabnike slovenščine pri nas. Druga novost je bila, da so v projektu izvedli tudi pravno in sociolingvistično analizo stanja. Še zlasti prva je prinesla žal zelo pričakovano spoznanje, da smo v preteklosti sprejeli bolj ali manj dobre pravne podlage za ustrezno rabo pa tudi zaščito slovenskega jezika v javnem življenju, vendar te pogosto ostajajo neizkoriščene ali celo neupoštevane.

Raziskava je segla na različna področja uporabe jezika, od uporabe slovenščine v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, visokem šolstvu, znanosti, medijih, umetnosti, državnih uradih in ustanovah, tudi v gospodarstvu. S tem so bila pokrita vsa temeljna področja javnega življenja v Sloveniji. Analizirali so tudi potrebe tako imenovane infrastrukture slovenskega jezika, priložniško-slovarskega korpusa ter tehnoloških, še zlasti digitalnih orodij, ki nam omogočajo njegovo dostopnost.

Nekaj ugotovitev raziskave je bilo že znanih, nekaj pa je tudi takih, ki prinašajo povsem nove probleme, ki bodo zahtevali odziv. Med njimi je, denimo, Ahačič omenil uporabo slovenskega jezika na delovnem mestu, saj se v podjetjih, ki niso v slovenski lasti, zaposleni vse bolj srečujejo z zahtevo po občevarjanju v jeziku lastnika.

Vrednost raziskave se kaže predvsem v tem, da poleg obsežne analize stanja prinaša nabor ukrepov za izboljšanje. Zato je bil temeljni cilj projekta pomoč pri oblikovanju nacionalnega programa za jezikovno politiko 2019–2024, izdelava katerega čaka pristojno ministrstvo prihodnje leto. Prvi javni posvet na to temo bo ministrstvo izvedlo že danes. Tako bo bržkone kaj hitro znano, ali je najambicioznejši raziskovalni projekt o jezikovni politiki in potrebah jezikovnih uporabnikov v Sloveniji v vsej njeni zgodovini le še ena v množici samim sebi namenjenih raziskav, ki pristanejo v predalih, ali pa bodo njeni izsledki le postali sestavni del ustreznih dokumentov, ti pa podlaga za učinkovito jezikovno politiko. Optimizmu se ni treba odreči, nekaj pesimizma pa je glede na izkušnje le zdravo ohraniti.

- **Integracijska hiša, ne azilni dom. Brane Piano. Delo, 28.11.2017, str. 12**

Migranti. Vlada opustila prvotno zamisel Prostora za 30 ljudi, družin z otroki

Velenje. Direktorica vladnega urada za oskrbo in integracijo migrantov Mojca Špec Potočar je velenjske mestne svetnike včeraj seznanila, da v nekdanjem Vegradovem samskem domu, kjer ima urad del prostorov že najetih, ne bo azilnega doma, temveč integracijska hiša.

V Sloveniji je 235 tujih državljanov s statusom prosilcev za mednarodno zaščito. Ker so se spremenile okoliščine in da bi umiril strasti v Velenju, urad več ne načrtuje azilnega doma, temveč integracijsko hišo. V njej bo do 30 ljudi, izključno družine z otroki, ki se želijo vključiti v družbo. Posebno varovanje ni predvideno, saj pred nastanitvijo vsako družino preverijo, prepričajo pa se tudi o njihovi zainteresiranosti za integracijo. Vse stroške bo plačala država. Župan Bojan Kontič (SD) je ob nasprotovanju dela opozicije predlagal sklepe, s katerimi občina od ministrstva tudi sama zahteva, da v integracijsko hišo ne nastani več kot 30 ljudi in še to samo ranljivo populacijo.

Svetnik Mihael Letonje (SLS) je temu nasprotoval, saj da imajo v Velenju že preveč »drugih ljudi« in bi najprej morali poskrbeti za zavedne Slovence: »Trideset jih bo letos, 30 prihodnje leto in vsak bo koga še zraven privlekel, mladi pa nam odhajajo.«

A svetniki so sklepe sprejeli, s čimer so prenehali veljati lanski s pogoji za azilni dom, za katere je Civilna iniciativa Velenje (CIV) s podporo mestnih SDS in SLS poskušala zamažati doseči občinski referendum. Po podatkih CIV ministrstvo za najem dela samskega doma od januarja zasebniku plačuje 9000 evrov mesečne najemnine, če bi bili v objektu azilanti, pa bi najemnina znašala 15.000 evrov.

- **Navadnost ni nikdar samo navadna Mimi Podkrižnik. Delo, 28.11.2017, str. 15**

Maria Barbal, katalonska pisateljica. Psihološko portretiranje usod in temačna španska preteklost

Maria Barbal ni pisateljica močnih besed in privzdignjenih misli, tudi ko govori, daje občutek rahle sramežljivosti in skromne zadržanosti, pa čeprav je eno najbolj branih in prevajanih imen sodobne katalonske proze. A takšna je po svoje tudi njena književnost: avtorica umetniško postoji pri drobnih usodah navadnih ljudi, takih, ki jih na videz ni, a so v resnici še kako živi. Navadnost ni nikdar le navadna.

Z Mario Barbal sva se konec septembra srečali v Barceloni, bil je petek malo pred nedeljskim referendumom 1. oktobra, na katerem so si Katalonci želeli odgovoriti na vprašanje, ali naj Katalonija postane neodvisna republika. Tisti čas je bil zanjo »poseben« in situacija »čudna«, po svoje »vesela« – na notranjem dvorišču univerze, kjer sva se pogovarjali, je bilo nemalo mladih z letaki, na katerih je bilo brati vznesena sporočila demokracije. In vendar so bili v zraku tudi nevidni drobci strahu, kajti nihče ni mogel vnaprej vedeti, kako se bo odzval Madrid, kaj bo storila španska policija, glasovanje je bilo za nacionalno oblast v prestolnici vendarle nezakonito.

»V razmerah je razbrati mnoge obraze,« je bila realna pisateljica, tudi sama odločena, da bo oddala glasovnico, in hkrati zaskrbljena. »Vse je mogoče, prav tako ekonomske sankcije, nove aretacije ...« Zdaj vemo, da bojazen ni bila odveč, katalonski osamosvojitveni proces se karseda zapleta, špansko okovje je kakor iz železa, ne bo se mogoče zlahka izviti iz njega, tudi zato ne, ker se trdi frankizem še vedno ni dovolj odmaknil. Maria Barbal tedaj prav tako ni bila prepričana, da je katalonska politika vnaprej dobro premislila vprašanja o novi državi in v praksi pripravila primerne odgovore nanje. Zdaj je bolj kot ne jasno tudi to: ni jih ...

Za doma, naprej in nazaj

Veseli katalonski študentje, ki so tisti petek konec septembra posedali v najini bližini in morda idealistično verjeli, da je možen hiter skok v neodvisno republiko, si lahko samo predstavljajo, kakšno breme je preteklost in kakšen je bil diktator Francisco Franco. Maria Barbal, rojena leta 1949 v hribovski vasi Tremp pod Pireneji, je v njegovem režimu živela od otroštva do polne odraslosti. Zato ve, kako je, ko narod, na silo utišani in zatirani, hrepeni po svobodi, demokraciji, prosti besedi ... – po vsem, kar je v resnici obstajalo samo lučaj stran, v Franciji. Medtem ko so, recimo, v petdesetih, šestdesetih in sedemdesetih letih preteklega stoletja Francozi svobodno hodili v kino, se že turistično zabavali in uživali v ekonomskem razcvetu, poimenovanem »slavnih trideset«, so se Katalonci v policijski državi, kakršna je bila Španija, še vedno bali besed: zaradi ovajanja ... in ob tem množično tolkli revščino.

Maria Barbal, ki je včasih delala kot učiteljica, se dobro spomni, kako prežeti so bili s strahom in kako naporno je bilo katalonščini utreti pot v šole. Literaturo zdaj resda piše samo v materinščini, ki pa se je sistematično začela učiti komaj pri kakih dvajsetih. Prej to ni bilo mogoče, katalonščina je bila (skrivni) jezik za doma ... »Do danes si je izborila pomembno mesto v šolah in na univerzi, čeprav ji Madrid ves čas nastavlja ovire in jo poskuša blokirati.«

Psihološki orisi

Mnogi sploh ne morejo vedeti, koliko je bilo vmes katalonskega potiskanja »naprej« in koliko španskega vlečenja »nazaj«, kajti Katalonija je družba množičnega priseljevanja in za mnoge prišleke (z vseh koncev Španije in sveta) pluralistično okolje dobrih priložnosti in optimistične samouresničitve. Ljudje iz generacije, ki ji pripada tudi Maria Barbal, so vse te nenehne boje za več demokracije in pravic bíli in jih tako ali drugače izkusili – ter se, kot še nežno pravi avtorica, ob vsem tem precej utrudili ... Zato morda ne čudi, da iz njene književnosti – na primer iz romana Kamen v melišču – veje določena žalost, vsaj zdi se kot žalobnost. A avtorica pravi, da je pri svojem pisanju samo realna.

Življenje na podeželju, v pokrajini Pallars, o kateri piše prvoosebno kot glavna junakinja Conxa in kjer je preživela otroštvo in mladost, je bilo trdo, neusmiljeno, kruto – in kot takšno zagotovo ni razsipavalo z lahkotno radostjo lagodja ... Pisateljici uspeva psihološko kritično klesati svoje junake, ki jih je zdaj spoznavati v številnih jezikih: od španščine, angleščine, francoščine in portugalščine do nemščine, nizozemščine in še drugih. Njen romaneskni prvenec Kamen v melišču, denimo, ki ga je izdala leta 1985, je preveden v kakih petnajst jezikov; za slovensko različico je poskrbela Simona Škrabec, ki je poslovenila prav tako njegovo nadaljevanje, roman Intimna dežela (2005).

Ruralno in urbano

A Maria Barbal – po njenih knjigah množično segajo tudi katalonski šolarji – ni samo pisateljica ruralnega, ampak je prav tako pero urbanosti, narodnosti in rasno, socialno in še drugače pisane Barcelone, kjer živi že dolga desetletja. Pripoveduje o izseljevanju, izkoreninjenosti, preobražanju in tudi o bolečinah, ki jih prinašajo premiki na silo, selitev, novo vzpostavljanje razmerij med ljudmi. Pisateljica tudi ne piše le romanov, ampak prav tako kratke in otroške zgodbe ter še za gledališče. Popisuje čas frankizma, v katerem so »podeželani trpeli še bolj kot ljudje po mestih«, torej čas, ki ni mrtev. »Tudi zato še ni minil, ker ni bilo prave tranzicije; tranzicija po špansko je bila šibka in zagotovo ne transparentna.« Bila je tišina, čisti molk. A četudi bi bila drugačna, je jasno, da preteklo nekako nikoli ne zaide: treba ga je razlagati. »Spomin je pomemben in potreben«, da bi lahko razumeli sedanjost in nič manj prihodnost. Primerljivo ključna je za Mario Barbal prav tako književnost – »za posameznika in za ohranjanje zgodovinskega spomina. Literatura je tudi način komuniciranja s sočlovekom, kjerkoli že je.«

Vprašanja manjvrednosti

Literatura je zagotovo steza, na kateri se bralcu razkriva katalonskost; pri Marii Barbal ne v samozavestnih tonih, pač pa, vsaj vtis je tak, v ponižnem prepiru z na silo vcepljeno miselnostjo, da sta kultura in napredek značilna za močne in velike narode. Katalonsko kulturno osvobajanje izpod španskega jarma je (bilo) naporno in dolgotrajno, porajalo je vprašanja o inferiornosti in odnosu do Špancev in z njimi povezana boleča občutja, neprijetne vezi so se počasi rahljale tudi zaradi zatirajoče Cerkve, a sklonjeni Katalonci so se zlagoma le postavili pokonci ... Zdaj – ko lahko spremljamo, kam je pod predsednikom Carlesem Puigdemontom zašel osamosvojitveni proces – se je spet bati, da bi jih tudi kulturno znova dobili po glavi.

- **Izjemna najdba Mušičevih del. V. U. Delo, 28.11.2017, str. 24**

Dachavske risbe. Najpretnesljivejši segment v slikarjevem opusu

Ljubljana – Arhiv tržaškega partizanskega združenja VZPI – ANPI je, kot piše Primorski dnevnik, razkril izjemno dragocenost: 23 doslej neznanih risb iz serije tistih, ki jih je Zoran Mušič ustvaril leta 1945 med tragično konfinacijo v nemškem koncentracijskem taborišču v Dachauu in ob osvoboditvi. Dachavske risbe predstavljajo najpretnesljivejši in v mnogih primerih izgubljen segment v opusu slikarja, ki se je k tragični eksistenčni izkušnji iz taborišča z znamenitim ciklom Nismo poslednji vrnil še le po dolgih desetletjih po drugi svetovni vojni. Na tokratno izjemno najdbo je med urejanjem arhiva VZPI – ANPI naletel zgodovinar Franco Cecotti, v združenju pa so risbe na podlagi pogodbe posodili tržaškemu muzeju Revoltella. V tem jih bodo prvi predstavili že danes, z razstavo pa med 26. januarjem in 2. aprilom prihodnje leto.

- **Timmermans najprej v Ljubljano ali Zagreb? Zoran Potič. Delo, 29.11.2017, str. 2**

Mediacija. Evropska komisija je na misiji pomiritve Hrvaške in mednarodnega sodišča

Ljubljana – Ob napovedi predsednika evropske komisije Jean-Clauda Junckerja, da je pooblastil svojega prvega podpredsednika Fransa Timmermansa za posredovanje med Slovenijo in Hrvaško, se postavlja veliko več vprašanj kot odgovorov. Kam se bo najprej odpravil mediator – v Ljubljano ali Zagreb?

»To je dobro vprašanje, pričakujem, da ga bo prva pot vodila v Zagreb,« odgovarja strateški analitik in dober poznavalec razmer v jugovzhodni Evropi Borut Šuklje.

Informacija o posredovanju podpredsednika evropske komisije Fransa Timmermansa med Slovenijo in Hrvaško zaradi težav pri implementaciji arbitražne sodbe pri sosedih ni naletela na večjo pozornost. Hrvaški mediji so informacijo le bežno pospremili, kar je skladno z dosedanjim stališčem uradnega Zagreba, da evropska komisija ne more imeti neke posebne vloge med državama članicama EU.

Na tej točki hrvaška pozicija ne vzdrži resne kritike, ker je evropska komisija že odigrala posredniško vlogo med Slovenijo in Hrvaško leta 2009 (takrat je bila Hrvaška še v čakalnici za članstvo), ko sta se državi znašli v slepi ulici zaradi pogojev, ki jih je slovenska vlada postavila pred hrvaško vlado zaradi prejeduciranja morske meje v Piranskem zalivu. Po posredovanju in z izdatno pomočjo evropskega komisarja Ollija Rehna je bil sestavljen in podpisan arbitražni sporazum. Doslej se je tudi že pokazalo, da sta arbitražni sporazum in sodba del pravnega reda Evropske unije, kar v Zagrebu najraje spregledajo. Zato ne preseneča tudi zadnja izjava hrvaškega premiera Andreja Plenkovića, da bo vztrajal pri bilateralni rešitvi, če pa na tej ravni ne bo rešitve, bi lahko na pomoč priskočili kolegi iz Bruslja.

Hrvaški scenarij poln pasti

Borut Šuklje opozarja, da se v tem delu hrvaškega stališča skriva past, ki se ji je doslej slovenski premier Miro Cerar uspešno izogibal, ker vztraja pri stališču, da pogoji za dvostransko srečanje še niso izpolnjeni, to pa je sprememba odklonilnega stališča Hrvaške do arbitražne sodbe. Ključno je, da uradna Ljubljana vztraja pri popolnem spoštovanju arbitražne sodbe, meni Šuklje. »Hrvaška zagovarja nov koncept rešitve mejnega spora. Gre za idejo, da bi Slovenija in Hrvaška sklenili nov bilateralni sporazum, ki bi nastajal pod nadzorom evropske komisije, sestavni del sporazuma pa bi bila tudi arbitražna sodba,« pravi Šuklje. Gre za scenarij, v katerem je Hrvaška v vsakem primeru zmagovalka, ker v tem sporazumu ne bi bilo nobene zgodovine dosedanjih poskusov rešitve mejnega spora. Gre za rešitev, ki bi verjetno bila sprejemljiva za hrvaški sabor, ki je leta 2015 sprejel stališče, da arbitražna sodba zanje ne velja. »A v tem scenariju je preveč neznank, da bi lahko Slovenija privolila v takšno možnost,« dodaja Šuklje.

Plenkovičev manevrski prostor

Na to, da bi se moral Frans Timmermans najprej podati v Zagreb, napeljuje predvsem to, da Slovenija brez zadržkov sprejema arbitražno sodbo in potek južne meje, kot so jo določili arbitražni sodniki. Hrvaška je tista, ki ignorira sodbo in sporazum, pod katerega se je podpisala pri polni zavesti. In intervencija evropske komisije je tista, ki ne posreduje med članicama EU, ampak je njena osnovna naloga posredovanje med članico EU in arbitražnim sodiščem, ki je del mednarodnega prava. »Evropska komisija mora v teh okoliščinah skrbeti za spoštovanje mednarodnega prava, prava Evropske unije in pravnega reda. Hrvaška je tista, ki tega ne spoštuje, ne Slovenija. Zato je misija, ki je bila zaupana Fransu Timmermansu, bolj misija med Hrvaško in arbitražnim sodiščem kakor misija med Slovenijo in Hrvaško,« meni Šuklje. Da bo prvi predsednik evropske komisije pred velikim izzivom v medijski misiji, pričajo tudi vse bolj zaostrene notranjepolitične razmere na Hrvaškem. Andreju Plenkoviču se vse bolj oži manevrski prostor, saj so pod vse hujšim pritiskom njegovi najbližji svetovalci, denimo Vladimir Šeks ali obrambni minister Damir Krstičević. Tudi odnosi med Plenkovičem in hrvaško predsednico Kolindo Grabar Kitarović so napeti.

- **»Vlaganje v mlade je ključ za omejitve migracij«. Jure Kosec. Delo, 29.11.2017, str. 6**

Vrh EU – Afrika. Voditelji Evropske unije in afriških držav so nazadnje imeli tako obsežno srečanje novembra 2015

Vrh v Abidžanu bo tako z vidika EU kot afriških držav eden izmed najpomembnejših političnih dogodkov leta. Obe strani upata, da bo prelomnica v njunih odnosih, ki desetletje po sprejetju skupne strategije razvoja kličejo po redefiniranju.

Predstavniki evropske komisije so v zadnjih dneh opisali vrh kot priložnost za krepitev vezi med EU in afriškimi državami ter poudarili, da imata obe strani velik interes za vzpostavitev širšega političnega zavezništva na različnih področjih. Srečanje, ki se ga bo udeležilo 83 voditeljev afriških in evropskih držav, bo sestavljeno iz štirih tematskih sklopov, ki bodo pokrivali področja političnega upravljanja, gospodarskega razvoja, miru in varnosti ter migracij. Osrednja tema vrha bo »vlaganje v mlade za trajnostno prihodnost«.

»Nočemo govoriti zgolj o migracijah,« je pred vrhom poudaril neimenovani visoki predstavnik evropske komisije. Enako željo je med pogovorom s skupino novinarjev v Bruslju izrazil evropski komisar za mednarodno sodelovanje in razvoj Neven Mimica. »Naši odnosi z Afriko so tako kompleksni in prepleteni, da iz njih ni mogoče izluščiti zgolj ene teme,« je poudaril komisar. »Migracije so zelo visoko na agendi, toda vseeno upam, da se bomo pogovarjali tudi o drugih vidikih sodelovanja.« Voditelji EU in afriških držav so nazadnje imeli tako obsežno srečanje novembra 2015 na Malti, na vrhu, ki je bil v celoti posvečen migracijam. Od takrat se tej temi ne morejo več izogniti. Tudi osrednja tema letošnjega vrha se neposredno nanaša na spoprijemanje z vzroki za množično izseljevanje ljudi iz nekaterih afriških držav. Afrika velja za najmlajšo celino na svetu, kjer je več kot 70 odstotkov prebivalstva mlajšega od 30 let. Večina tistih, ki odidejo na nevarno pot v Evropo, to stori iz ekonomskih razlogov. »Vlaganje v mlade je ključ za omejitve migracij,« je prepričan komisar Mimica. S tem se strinja tudi nasprotna stran. Spodbujanja investicij in gospodarskega razvoja, ki bi povečal število delovnih mest in odpravil vsaj nekatere vzroke za izseljevanje mladih ljudi, si želi mnogo afriških držav.

Nova priložnost

Evropska stran je pred vrhom priznala, da Afriki v letih pred izbruhom migrantske krize ni namenila pozornosti, ki bi si jo zaslužila. Predsednik evropskega parlamenta Antonio Tajani je v odmevnem govoru pred dnevi ostro kritiziral dosedanji »neenoten« evropski pristop k reševanju vprašanj, povezanih z razvojem sosednje celine. »Posamezne države so tekmovale med sabo pri ščititvi svojih interesov in agend. Rezultat tega je bila pot, tlakovana z dobrimi namerami, a tudi mnogo zamujenimi priložnostmi,« je dejal Tajani. »Na prihodnost Afrike nismo mogli vplivati ne v političnem ne ekonomskem smislu.«

Desetletje po sprejetju skupne strategije, v kateri sta evropska in afriška stran podprli vzpostavitev bolj enakovrednega medsebojnega partnerstva, bo EU dobila novo priložnost, da popravi pretekle napake. Njeni odnosi z Afriko dobivajo vse bolj dinamično in kompleksno podobo. Ne le zaradi migracij, temveč tudi zaradi naraščanja gospodarskega sodelovanja in afriškega vpliva v svetu.

Skupni izzivi

Po besedah upokojenega britanskega diplomata in nekdanjega veleposlanika Boba Dewarja odnose med celinama opredeljujejo tako »problemi« kot »priložnosti«. Obvladovanje množičnih migracij je resda na vrhu seznama prioritete večine evropskih vlad, toda prihodnost odnosov z Afriko je po njegovem treba razumeti predvsem v kontekstu skupnih dolgoročnih izzivov: varnosti, gospodarskega razvoja, ustvarjanja delovnih mest, podnebnih sprememb itd. Te bodo močno vplivale na prihodnost, navsezadnje bodo od njih odvisni tudi nadaljnji migracijski trendi.

Tako Evropa kot Afrika se nenehno spreminjata, s čimer se spreminja tudi način, kako dojemata druga drugo. Evropa je prerasla odnos donator – prejemnik in gleda na Afriko kot na partnerja, je prepričan Dewar. Sodelovanje, od katerega imata koristi obe, je zato več kot smiselno. Vrh v Abidžanu bo pokazal, kako globoko segajo njuni skupni interesi.

- **Trst ima največ Mušičevih risb Nismo poslednji. Boris Šuligoj. Delo, 29.11.2017, str. 17**

Dachavske risbe. Skrivnost je, kako so se ta dela znašla in izgubila v arhivu združenja italijanskih partizanov

Po zaslugi tržaškega zgodovinarja Franca - Cecottija se zdaj Trst ponaša z največjo zbirko Mušičevih dachavskih risb Nismo poslednji. Kar triindvajset risb trpečih, umirajočih, lačnih, golih, do skrajnosti razvrednotenih teles je našel po naključju,

ko so več kot štirideset let ždela v arhivu italijanskega partizanskega združenja ANPI. Odkritje risb znova razkriva mojstra, ki je zapustil človeštvu izjemen opomin.

»Imel sem precej sreče, ker sem kot zgodovinar raziskovalno radoveden. Zanimalo me je, kaj tiči v tridesetih svežnjih papirjev v arhivih na sedežu tržaškega združenja ANPI. To so bili paketi, zaviti v papir in zvezani z vrvjo, ki so jih odložili po eni od selitev združenja. Nihče ni natančno vedel, kaj vse je v njih, rekli so mi, da so to različni dokumenti in časopisni članki. Že julija 2016 sem ob pregledovanju naletel na dve mapi. V prvi je bilo več časopisov s članki o Italijanih v Dachauu. Ko sem odprl mapo z risbami, me prva, precej zbledela in neznačilna, ni prepričala. Že pri drugi pa sem vedel, da je to nezamenljiv slog velikega umetnika. Zelo smo se bali, da bi novica prehitro prišla v javnost. V nekaj več kot tednu dni smo poskrbeli, da so risbe najprej varno spravili v blagajno državnega arhiva. Potem smo z združenjem nekdanjih političnih deportirancev ANED ter združenjem političnih antifašističnih preganjancev ANPIIA ugotovili, da to premoženje pripada vsem trem združenjem, da pa moramo dela neprecenljive vrednosti zaupati instituciji, ki jih bo lahko primerno ovrednotila in poskrbela zanje. Sklenili smo, da je to mestni muzej Revoltella, ki smo mu za petdeset let zaupali risbe v skrbništvo, z možnostjo podaljšanja. Izhodišče je bilo, da risbe ne smejo biti skrite v trezorju, ampak na ogled javnosti, da lahko pričajo o grozotah taborišč in vojne nasploh,« je včeraj povedal Franco Cecotti v muzeju Revoltella.

Večino risb podaril tovarišem

Največja uganka, kako so se Mušičeve risbe znašle v tržaškem arhivu ANPI, je še zmeraj skrivnost. Cecotti je zatrdil, da je samo iz Trsta in bližnje okolice bilo deportiranih v Dachau kakih dva tisoč moških. Mušič je v Dachauu narisal na stotine risb, izmed katerih je večino podaril prijateljem, tovarišem. Mogoče je, da je vsaj del teh risb tudi tistih, ki jih je Mušič izgubil, ko je na vrat na nos bežal iz Ljubljane v Benetke, ker se je bal napovedanega političnega pregona. Možno je celo, da jih je združenju ANPI nekaj izročil kar on. »Mislim, da so prišle v petdesetih letih prejšnjega stoletja v dveh mapah enega ali dveh deportirancev, ki so ju prinesli tja, ker so hoteli ohraniti dokument o trpljenju v taborišču. Obstajajo celo hipoteze o določenih imenih, vendar je o njih težko govoriti z gotovostjo,« je dejal tržaški zgodovinar, ki je poskrbel za pomemben zaklad in pričevanje o taboriščnih grozotah med drugo svetovno vojno.

Na večini del je Mušičev podpis, z letnico 1945 in napisom Dachau. Umetnik je ta dela risal maja 1945, ko je bilo taborišče že osvobojeno, vendar so morali taboriščniki čakati še več kot mesec dni, preden so lahko odšli domov. Risal je s svinčnikom, črnilom, črnilom z vodo in ogljem, na različne vrste (že uporabljenega) papirja, tudi na papir iz knjig. Risbe so formata A4 ali malce večje. Le nekaj risb ima dodane napise, vendar nam je novinarka Alenka Puhar, ki je preučevala Mušičevo delo, zatrdila, da dodana pisava na vsaj eni risbi ni Mušičeva. To se je nanašalo na napis »Lačen sem«. Na drugih piše »Eden brez krste«, »Osteklenele oči«, »Kopalnica« ... Seveda bodo to še podrobno raziskali. Pokazalo se je, da ima Alenka Puhar (po očetu Francu Miheliču, ki je bil Mušičev prijatelj) nekaj tiskarniških reprodukcij originalov, ki so jih zdaj našli v Trstu. »Pisatelj Ludvik Mrzel je nameraval izdati knjigo o dogajanju v Dachauu, zato je kot načrtovane ilustracije izbral nekaj Mušičevih del in že poskrbel za reprodukcije. Kako so se potem originali znašli v Trstu, ne vem.«

Spomin kot opomin

Direktorica muzeja Revoltella Laura Carlini Fanfogna je povedala, da bodo konec januarja v muzeju odprli razstavo novoodkritih Mušičevih risb, ki bo na ogled do začetka aprila. Risbe ne smejo biti dolgo osvetljene in morajo po razstavi »počivati«. »Z lastniki se dogovarjamo, da bi risbe posojali za velike, mednarodno pomembne razstave.« Povedala nam je, da so dela zavarovali za vrednost, kakršno dosegajo podobne risbe na trgu (vsaka okoli 15.000 evrov). »Ampak to je zdaj največja zbirka teh del na enem mestu [ocenjujejo, da jih je na svetu med osemdeset in sto] in ima povsem drugačno vrednost. Saj so vendar izdelane na kraju neizmerne trpljenja. So zares ganljivo pričanje velikega umetnika in moža. Iz njih veje empatija, sočustvovanje in usmiljenje, ki opazovalca ne more pustiti neprizadetega,« je povedala direktorica Revoltelle.

V Trstu upajo, da bo najdba Mušičevih risb še povečala njihovo prepoznavnost v kulturnem svetu, kljub mnogim drugim dragotinam, ki jih premore to kulturno dinamično mesto. »To ni posnemanje, to ni spomin, to je vzorčna forma – spomin kot opomin – za vsako izničenje človeštva. To je točka, ki nas odvrča od dogodkov, ki vodijo v propad vseh pravnih, etičnih, eksistencialnih norm, v propad in konec humanzma,« je o tem ciklu Mušičevih del zapisal poznavalec Andrej Medved, od katerih so jih nekaj že predstavili v koprski Meduzi.

• Mojster slikarstva človeške eksistence. V. U. Delo, 29.11.2017, str. 17

Da se je Zoran Mušič vrnil k taboriščni izkušnji, kot je večkrat trpkó povedal, edini šoli, ki je bila zanj nekaj vredna, je moralo miniti več desetletij. S tragičnimi spomini iz Dachaua se je kot že priznan mojster subtilnih, zadržanih vedut, prividnih krajin in figuralnih kompozicij ter kot sopotnik abstraktnega informela znova soočil v sedemdesetih letih minulega stoletja in s ciklom Nismo poslednji osupnil umetnostni svet.

Potlačena doživetja nacističnega pekla z risb, ustvarjenih ob koncu vojne v Dachauu, so izbruhnili v kompozicijah nagrmadenih trupel, v podobah minljivosti in razkroja z naslovom, ki je gledalca soočil z varljivostjo upanja, da so dachavske strahote neponovljive. Človeški pekel je postavil v sodobnost, a hkrati brezčasno univerzalnost, neizbežnost. Usoda taboriščnika, ki ga je doletela po zaporu jeseni leta 1944 v Benetkah, kjer se je kot umetnik vključil v krog slikarja Filippa De Pisisa, je bila njegova najpretnesljivejša preizkušnja. Gestapo ga je odvedel v Dachau prek Trsta.

Že pred tem je bil kot mnogi drugi Primorci v predvojnem času emigrant. Rodil se je 12. februarja 1909 v vasi Bukovica pri Volčji Dragi, a je morala njegova družina zapustiti Goriško. Sprva se je umaknila v Grebinj na Koroškem, od koder so jo po plebiscitu izgnali še Avstrijci, naposled je Mušič odraščal na Štajerskem. Po maturi na mariborskem učiteljskišču se je vpisal na zagrebško likovno akademijo, kjer je leta 1934 diplomiral pri slikarju Ljubu Babiću. Do začetka vojne je obiskoval Dalmacijo in Španijo, okolji, ki sta postali odločilni za njegovo umetniško pot, se zatem pridružil klubu Neodvisnih slovenskih umetnikov in mariborskemu klubu umetnikov Brazda ter pripravljaval prve razstavne nastope. Vojni čas do italijanske kapitulacije je preživel pretežno v Ljubljani, zatem se je preselil v Italijo in do aretacije oktobra 1944 deloval med Trstom in Benetkami. V Dachauu je preživel 180 dni.

Po vojni je moral zaradi nove oblasti znova zapustiti Slovenijo. Ustabil se je v Benetkah, kjer so začele nastajati njegove znamenite vedute mesta in arhitekture ali kompozicije s konjički in kjer se je leta 1949 poročil s slikarko Ido Cadorin Barbarigo. V petdesetih letih se mu je odprl umetnostni svet Pariza in skupine École de Paris – med kariero je razstavljal v najprestižnejših galerijah, denimo v Centru Georges Pompidou ali Grand Palaisu, kjer so mu leta 1995 postavili veliko retrospektivo – Slovenijo pa je lahko znova obiskal šele leta 1956, četudi so bile njegove grafike že leto pred tem na ogled na prvi izdaji Mednarodnega grafičnega bienala v Ljubljani. Že na drugem je bil tudi nagrajen, kar je bilo leto po veliki nagradi za grafiko na Beneškem bienalu, kasneje pa je doma dosegel tako rekoč vse možne nagrade: veliko častno nagrado Mednarodnega grafičnega bienala, Jakopičevo, Prešernovo nagrado, postal je dopisni član SAZU in prejemnik zlatega častnega znaka svobode Republike Slovenije. Ob najodmevnejšem ciklu Nismo poslednji in najširše priljubljenih slikah s prividnimi, lebdečimi konjički je v povojnih desetletjih ustvaril vrsto krajin, v katerih so odmevali Brda in Kras, Dalmacija in Istra, okolica Siene in Umbrija, vedute Benetk, abstraktna dela ali portrete Ide, ustvarjalni krog tega mojstra slikarstva človeške eksistence pa se je sklenil z izjemno serijo poslednjih avtoportretov. Na svojem domu v Benetkah je, priznan kot klasik moderne umetnosti in zadnji veliki predstavnik École de Paris, ki je povezal Slovenijo, Italijo, Francijo in Hrvaško, umrl 25. maja 2005, star 96 let.

- **Timmermans prihodnji teden v akciji. Zoran Potič. Delo, 30.11.2017, str. 2**

Arbitraža. Karl Erjavec: Hiter odziv evropske komisije je dodaten pritisk na Hrvaško

Ljubljana – Prvi podpredsednik evropske komisije Franc Timmermans se bo prihodnji teden že podal na pot mediacije med Slovenijo in Hrvaško. Ni še znano, kje se bo prej ustavil, v Ljubljani ali Zagrebu, a kot meni zunanji minister Karl Erjavec, to niti ni pomembno, ključno je, da se je proces začel.

Ker se vse bolj približuje 29. december, ko se bo izteklo pripravljalno obdobje za implementacijo arbitražne sodbe, objavljene pred petimi meseci, si je slovenska vlada v preteklih tednih na vso moč prizadevala, da bi se v nesoglasja med Slovenijo in Hrvaško vpletla tudi evropska komisija (EK). Kot je znano, Slovenija s polno paro pripravlja teren za uveljavitev arbitražne sodbe, hrvaške oblasti pa sodbe ne priznavajo in si želijo, da bi mejne spore znova reševali na bilateralni ravni. Predsednik evropske komisije Jean-Claude Juncker je v ponedeljek delegiral svojega prvega podpredsednika Fransa Timmermansa, da posreduje med Ljubljano in Zagrebom za zagotovitev izvajanja arbitražne sodbe. Dokaj presenetljiva informacija je, da se bo podpredsednik EK na pot misije odpravil že dober teden po prejeti zadolžitvi, saj je slovenski zunanji minister Karl Erjavec povedal, da prihaja Timmermans v Ljubljano že prihodnji teden, nato pa da se odpravlja še v Zagreb. »Prepričan sem, da je hiter odziv evropske komisije dodaten pritisk na hrvaško stran. To verjetno tudi nakazuje, da se namera Hrvaške, da ne bi izpolnila svojih obveznosti skladno z arbitražno odločbo, ne bo uresničila,« je dejal zunanji minister. Erjavec si ne predstavlja, da se evropska komisija v tem primeru ne bi odzvala, saj je spoštovanje mednarodnega prava in prava EU temelj združevanja v Evropi.

Minister: Dvostranskega sporazuma ne bo

Minister za zunanje zadeve je zavrnil možnost, da bi Slovenija kadarkoli privolila v nekakšen dvostranski dogovor ali sporazum, v katerem bi bila zajeta tudi arbitražna odločba, kar menda ponuja Zagreb. »Slovenija je s Hrvaško sklenila več sporazumov, s tem imamo veliko izkušenj, pa so potem bila različna tolmačenja, tako kot, denimo, pri memorandumu o prenesenih vlogah deviznih varčevalcev,« je dejal Erjavec.

Slovenski zunanji minister je včeraj zatrdil, da se na ministrstvu za zunanje zadeve (MZZ) intenzivno pripravljajo na morebitno vložitev tožbe proti Hrvaški pred Sodiščem EU Luksemburgu. Na MZZ so prepričani, da Hrvaška krši evropski pravni red zaradi neizvrševanja arbitražne pogodbe. Gre za rezervni scenarij, če si v Zagrebu ne bi premislili in odstopili od stališča, da ne priznavajo sodbe arbitražnega sodišča.

- **Potrkali so na mnoga vrata, naposled uspešno. Valentina Plahuta Simčič. Delo, 30.11.2017, str. 4**

Slovenska matica. Zakon, ki jo bo rešil propada, je bil v državnem zboru sprejet brez glasu proti

Ljubljana – Slovenska matica, najstarejša slovenska kulturna ustanova, je bila vse od leta 2001, ko je ministrstvo za kulturo ukinilo financiranje plač treh zaposlenih, na robu propada. Knjige so izhajale z zamudo, denarja pogosto ni bilo ne za avtorje ne za tiskarne pa tudi plač včasih ni bilo. Zakon o Slovenski matici, ki je bil pravkar sprejet v državnem zboru, naj bi to staro, ugledno ustanovo rešil propada.

Državni zbor je zakon sprejel s 65 glasovi za, nihče ni bil proti, podprle so ga vse poslanske skupine. V njem je zapisano zagotovilo države, da bo prispevala finančna sredstva za delovanje Matice in sofinancirala stroške dela zaposlenih. Ministrstvo za kulturo bo dalo 65 odstotkov, ministrstvo, pristojno za znanost, pa 35 odstotkov sredstev. Predsednik Slovenske matice Milček Komelj pravi, da bodo iz državnega proračuna dobili dobrih 72.000 evrov na leto, kar ji bo zagotovilo obstoj in skromno preživetje. Matica bo po Komeljevih besedah sredstva pridobivala tudi s prijavi na razpise (JAK, ARRS, Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu), s prodajo knjig ter z oddajanjem prostorov v lastni hiši za poslovne namene, tako kot doslej. Veseli pa so tudi občasnih donacij.

V Slovenski matici so zelo veseli, da je bil zakon v DZ potrjen brez glasu proti. »Očitno so se politični odločevalci, ne glede na pripadnost politični opciji, zavedeli vseslovenskega pomena Matice,« komentira Komelj.

Dolga pot do zakona

Pot do zakona je bila dolga. »Predstavniki Matice smo ves čas hodili problematiko pojasnjevati ministrom in predsednikom države pa tudi morebitnim mecenom iz gospodarstva. Načelno so bili Matici vsi naklonjeni, težko pa je bilo najti operativen način, kako zagotoviti tudi uresničiti. To se je posrečilo šele zdaj, pod ministrovanjem pisatelja Toneta Peršaka,« pravi predsednik Slovenske matice.

Vodja gospodarskega odseka Matice Janez Stergar pravi, da zakon ni bil sprejet zato, da bi odpravil dolgove iz preteklih let in posebej ne iz tega leta, ko naj bi po vladnih obljubah ter zakonodajnem programu že veljal. »Proračunska sredstva so še naprej izrecno namenjena za razvijanje slovenske kulturne in znanstvene ustvarjalnosti ter za njeno promoviranje,« zatrjuje Stergar.

Urejeno financiranje bo po Komeljevih besedah omogočilo normalno delovanje ustanove, predvsem pa financiranje dela treh uslužbencev tajnika in urednika, tajnice in vodje prodaje. Kaj pa programska prevetritev? »Seveda bomo v upravnem odboru in s sodelovanjem Matičinih odsekov bogatili program in širili ter poglobljali dejavnost,« zatrjuje.

Kmalu razpis

Na dveh ključnih položajih, na položaju tajnika in urednika Slovenske matice, sta še vedno vršilca dolžnosti. Vzrok za to naj bi bil finančne narave. Nekdanji dolgoletni tajnik in urednik Drago Jančar je konec leta 2015 šel v pokoj in je delo nekaj časa opravljal le še honorarno. Ko je opustil tudi to, sta bila na seji upravnega odbora določena dva vršilca dolžnosti, ker dela tajnika in urednika ni bil pripravljen sprejeti en sam, pravi Komelj. Oba vršilca, Milček Komelj kot v. d. urednika in Katja Kleindienst kot v. d. tajnika, delo opravljata brezplačno.

»Šele zdaj, po sprejetju zakona, lahko Matica razpiše mesto tajnika in urednika v eni osebi. Za to odgovorno mesto, ki ga je dolga leta zasedal Drago Jančar, pred njim pa France Bernik in kot prvi Fran Levstik, bomo poiskali eminentno javno osebnost, da bo nadaljevala tradicijo Matičinega poslanstva,« zatrjuje Milček Komelj.

Podpora javne agencije za knjigo

»Čeprav smo v čakanju na morebitne z zakonom predvidene organizacijske spremembe Slovenske matice prelagali volilni zbor članov, je v vodstvu že opaziti nekaj generacijskih sprememb, pomladitev. Brez finančnega pokritja in brez poklicnega urednika oziroma 'programskega direktorja' pa je bilo 'zimzelenim' programskim točkam doslej tvegano ali kar nemogoče dodajati zahtevnejše ali povsem nove naloge, četudi pobud zanje že doslej ni manjkalo,« zatrjuje Stergar.

Eden pomembnih finančnih virov Slovenske matice so razpisi Javne agencije za knjigo (JAK). Njena strokovna komisija meni, da gre za založbo z dolgoletno tradicijo na področju izdajanja humanističnih in leposlovnih del ter vidno širšo vlogo na področju družbenega in kulturnega dogajanja. Komisija prepoznava kompetentnost in področno strokovno usposobljenost urednikov SM, knjižni program je premišljeno zasnovan, poleg tega komisija založbi priporoča intenziviranje aktivnosti na področju promocije knjig ter dosledno izpolnjevanje visokih založniških standardov. Za obdobje 2016–2019 je uvrščena med 18 t. i. programskih založb. Za leto 2017 je od JAK za sedem knjižnih izdaj dobila 56.000 evrov.

- **Gradbena zakonodaja protiuustavna. Janoš Zore. Delo, 30.11.2017, str. 4**

Človekova pravica do doma. Na sodišču jo je zahteval Rom, ustavni sodniki so razsodili, da jo protiuustavna zakonska člena lahko kršita slehernemu državljanu

Brežice – Ustavna presoja 152. člena zakona o graditvi objektov, ki ureja inšpekcijske ukrepe v primeru črnih gradenj, razkriva nov primer kršenja človekovih pravic v slovenski zakonodaji. Člen je namreč neskladen z ustavo, saj državljan, ki prejme odločbo o odstranitvi objekta, nima zakonske podlage, da bi na sodišču spodbijal odločbo na podlagi pravice do spoštovanja doma kot ene temeljnih človekovih pravic.

Pravico do spoštovanja doma zagotavlja 8. člen evropske konvencije o človekovih pravicah, ki govori o spoštovanju zasebnega in družinskega življenja, posredno pa tudi 36. člen slovenske ustave o nedotakljivosti stanovanja. Posledično mora biti vsakemu s prejeto odločbo o rušitvi objekta, kot je zapisano v ustavni presoji, objavljeni v petek, pred sodiščem »zagotovljena presoja dopustnosti posega v pravico do spoštovanja doma, čeprav posameznik po domačem pravu nima pravice bivati v tem prostoru.«

V izjemnih primerih lahko namreč pravica do doma prevlada nad zahtevo po zakonitosti grajenih objektov (izdano odločbo) in takrat – kljub odločbi o odstranitvi črne gradnje – prisilne rušitve objekta ne bi smelo biti.

Ker v gradbeni zakonodaji predhodno sodno varstvo pred posegi v pravico do spoštovanja doma ni zagotovljeno in prisilne rušitve objekta ni mogoče preprečiti, je ustavno sodišče presodilo, da sta 152. in 156. a člen zakona o graditvi objektov (ZGO) neskladna z ustavo. Prvi ureja inšpekcijske ukrepe, drugi dovoljuje največ enkratno odložitev rušitve objekta za največ pet let. Država mora neustavnost odpraviti v enem letu.

Smo socialna država?

Ustavno presojo 152. člena ZGO je leta 2014 zahtevalo upravno sodišče, ki je pred tremi leti v primeru odločbe o rušitvi nelegalno zgrajene romske hiše v Dobruški vasi v občini Škocjan prekinilo inšpekcijski postopek. Sodišče je izhajalo iz prakse Evropskega sodišča za človekove pravice, da romski prebivalci v Bolgariji in Franciji po desetletjih toleriranja bivanja v nelegalnih zgradbah na tujih zemljiščih uživajo posebno varstvo (pravica do spoštovanja doma). Ker to posebno varstvo v zakonu o graditvi objektov ni bilo zagotovljeno, je upravno sodišče zahtevalo ustavno presojo.

»To je za nas še večja zmaga, kot smo pričakovali,« je dejal Blaž Kovač iz Amnesty International Slovenija, ki je Romu iz Dobruške vasi priskočila na pomoč pri njegovi tožbi na upravnem sodišču. Ustavni sodniki so namreč ugotovili, da ZGO ne krši človekovih in ustavnih pravic zgolj Romom, temveč slehernemu državljanu Slovenije – in zato zahtevajo popravke v korist vseh državljanov.

Politika je v postopku ustavne presoje zagovarjala stališče, da gradbena zakonodaja ni protiuustavna. Če so ustavni sodniki mnenja, da dom državljanov niso zgolj štiri stene, temveč da človekova pravica do doma varuje vrednote varnosti, zasebnosti ter družbene in čustvene navezanosti posameznika na določen prostor, je za vlado v tovrstnih inšpekcijskih postopkih primerna rešitev namestitve socialno šibkega državljana v neprofitno stanovanje ali bivalno enoto. Če so ustavni sodniki zahtevali spremembo ZGO v korist človekove pravice do spoštovanja doma, je za vlado namen gradbene zakonodaje predvsem varovanje javnega interesa, posredno pa tudi pravice do zasebne lastnine.

V primeru Dobruške vasi je kapital na lokaciji, kjer desetletja s »tiho podporo« oblasti bivajo Romi, zarisal poslovno cono, na Lokah v občini Krško, kjer so odločbe o odstranitvi objektov Romi dobili jeseni, pa elitno stanovanjsko soosko. V primeru Lok ni izključena niti ustavna presoja občinskih prostorskih aktov, ki desetletja toleriranih romskih hiš v korist stanovanjske sooske ne omenjajo.

Ustavni sodniki so razpravljali celo o tem, v kolikšni meri je pravica do spoštovanja doma izraz načela socialne države, a tega v odločbi na koncu niso omenili.

Pozitivna diskriminacija

Kako bo politika s popravki gradbene zakonodaje upoštevala zahteve ustavnega sodišča in 2. člena ustave, da je Slovenija socialna država, bo pokazal čas. Kovač je, vsaj kar zadeva Rome, previden. A presoja ustavnega sodišča mu vliva upanje, da bodo tudi druge tožbe in ustavne presoje, če bodo potrebne, uspešne. Ustavni sodniki so namreč v obrazložitvi zapisali, da so Romi pripadniki posebej ranljive družbene skupine, ki so tudi na področju prostorskega načrtovanja upravičeni do posebnih pravic in »pozitivne diskriminacije«, »toliko bolj, če nelegalno zgrajeno romsko naselje s tiho ali izrecno privolitvijo lokalne skupnosti obstaja več let ali celo desetletij«.

- **Tudi letos že več kot 3000 pogrešanih in utopljenih. D. S. Delo, 30.11.2017, str. 6**

Poročilo Mednarodne organizacije za migracije. Letos je priplulo v Evropo polovico manj beguncev kot lani Število mrtvih, utopljenih ali pogrešanih v Sredozemskem morju je po najnovejših, včeraj v Rimu objavljenih podatkih Mednarodne organizacije za migracije (IOM) letos že četrto leto zapored preseгло številko 3000. Ob poskusu bega čez Sredozemlje je do letošnjega novembra umrlo 3033 ljudi.

To je sicer manj kot lani, ki se je utopilo rekordnih 5413 ljudi, vendar je treba upoštevati, da je bilo letos zaradi vseh omejitev in aktivnosti libijske obalne straže tudi bistveno manj beguncev, ki so se podali na zelo tvegano pot iz Afrike čez - Sredozemsko morje v Evropo. Lani je bilo po podatkih IOM takih beguncev, ki so po morju ali kopnem prispeli v Evropo, 387.895, letos so jih do konca novembra našli 174.509 ali več kot polovico manj. Številni migranti so bili namreč zaradi dogovora med EU in libijsko obalno stražo, ki je krepko razširila območje svojega varovanja, zasačeni na morju, še preden so dosegli mednarodne vode, nato pa prisilno vrnjeni v državo, ki je še vedno v državljanski vojni.

Najnevarnejša migracijska pot

Če bi vsem beguncem, ki so pribežali do evropskih obal, prišli še migranti, ki jih je pred libijskimi obalami prestregla tamkajšnja obalna straža ali pa so jih oborožene libijske milice prisilile v vrnitev na libijsko kopno, bi bilo število beguncev čez Sredozemsko morje tudi letos zelo visoko, je v Rimu ob predstavitvi poročila dejal za Sredozemlje pristojni pooblaščenec Mednarodne organizacije za migracije Federico Soda. Sredozemlje je po besedah generalnega direktorja IOM Williama Lacyja Swinga že zdavnaj postalo najnevarnejša migracijska pot, zato »že dolgo ni več dovolj zgolj prešteti žalostno statistiko, ampak bi morali tudi ukrepati«. Od ene najhujših begunskih tragedij pred Lampeduso, v kateri se je oktobra 2013 naenkrat utopilo 360 ljudi, je namreč pri poskusu bega čez Sredozemsko morje v zadnjih štirih letih izgubilo življenje več kot 15.000 migrantov.

Uradno in po podatkih IOM. Koliko nesrečnežev se je v morskem prostranstvu utopilo, ne da bi kdo sploh vedel zanje, ostaja uganka. Po podatkih IOM je letos do konca novembra po morju priplulo v Evropo skoraj 164.000 migrantov, kar je nekaj manj od polovice celotne lanske vsote, ko je na staro celino tako prišlo 348.000 migrantov. Tri četrtine beguncev je letos prispelo v Italijo, ostali pa v Grčijo, Ciper in Španijo.

- **Reševanje ljudi, ki bi se jih vsi radi znebili. Damijan Slabe. Delo, 30.11.2017, str. 7**

Begunska kriza. Izkušnje nevladnih organizacij kažejo, kako sprenevedava je v resnici politika Evropske unije »Ne morem mirno spati ob misli, kaj vse se v Libiji dogaja ljudem, ki so iskali boljše življenje, končali pa v peklu.« je pred vrhom EU – Afrika, ki se je včeraj začel v Abidžanu, v intervjuju za Deutsche Welle izjavil predsednik evropske komisije Jean-Claude Juncker. Predsednik, ki je bil menda »močno šokiran« ob novicah, da v Libiji prodajajo begunce kot sužnje, je pozval članice EU, naj nikar ne molčijo ob »komaj pojmljivih« problemih, ki izvirajo iz »nekega drugega stoletja«. Pomoč Evropske unije pri hitrejšem razvoju Afrike, o kateri bodo razpravljali med dvodnevni vrhom v skoraj trimilijonskem Abidžanu, kjer je sedež vlade Slonokoščene obale (prestonica je bistveno manjši Yamoussoukro), naj bi bila zato namenjena predvsem najbolj ogroženim saheljskim državam, čez katere gre večina beguncev. Od tam se begunci večinoma skušajo prebiti proti severu Afrike in do Sredozemskega morja, kjer potem, tako kot v razsuti Libiji, ponavadi obtičijo v »komaj pojmljivem peklu«, kot bi rekel Juncker.

V Libiji naj bi bilo po najnovejših podatkih Mednarodne organizacije za migracije (IOM) že skoraj milijon »čakajočih«. Zakaj? Predvsem zaradi vse bolj tesno zaprte in namenoma otežene begunske poti čez Sredozemlje, odgovarjajo nevladne in humanitarne organizacije, ki svojih reševalnih akcij v Sredozemskem morju praktično ne morejo več opravljati.

Opozorilni streli in šikaniranje

Odkar je Italija s soglasjem Evropske unije, ki se je ustrašila vse bolj neustavljivega vala beguncev čez Sredozemsko morje, letos poleti z libijskimi oblastmi sklenila sporazum, po katerem je ena izmed dveh libijskih vlad (verjetno tista, ki jo mednarodna skupnost priznava) svoje območje »reševanja beguncev« razširila na 73 morskih milj od libijskih obal, je begunce, vsaj po zagotavljanju nevladnih humanitarnih organizacij, praktično nemogoče reševati iz morja. Vendar ne zato, ker jih ne bi bilo več, ampak zato, ker ladjam nevladnih reševalnih organizacij brez velikega tveganja ni več mogoče vpluti v razširjene libijske »ozemeljske vode«, ki jih libijska obalna straža in različne oborožene libijske milice razglašajo izključno za svoje območje »iskanja in reševanja iz morja«.

Poročila, ki občasno pridejo z Malte, kjer reševalne ladje nevladnih in humanitarnih organizacij še lahko najdejo kolikor toliko prijazna pristanišča, so pogosto naravnost grozljiva. Nemška nevladna organizacija Sea Eye se je s svojo po regensburški centrali poimenovano istoimensko reševalno ladjo že večkrat znašla v nevarnih okoliščinah. Ko je, na primer, hotela pomagati beguncem iz potaplajočih se čolnov, se je od nekod pojavilo plovilo domnevne libijske obalne straže brez vsakršnih pomorskih oznak in zastave, s katerega so po megafonu začeli opozarjati reševalce, naj se njihova ladja takoj umakne z območja, ki ga nadzorujejo izključno oni.

Sledili so zastraševalni manevri njihovega plovila in na koncu celo opozorilni streli. Ker so operacije reševanja zaradi takega ravnanja libijske obalne straže in libijskih oboroženih milic, ki jih je med seboj težko razlikovati, postale prenevarne, se je nemška nevladna organizacija, podobno kot so to storili »Zdravniki brez meja« in organizacija »Save the Children«, že pred časom umaknila iz 73 milj širokega libijskega pomorskega pasu, kar v praksi pomeni, da so njihove reševalne akcije postale nesmiselne in nemogoče.

Plujejo še, rešujejo ne več

Zdaj se namreč dogaja, da reševalne ladje različnih nevladnih organizacij sicer še izplujejo na morje, vendar so njihove reševalne akcije zelo redke. Reševalci namreč zdaj plujejo najmanj 73 morskih milj (približno 140 kilometrov) od libijskih obal, kjer po novih pravilih čakajo na morebiten radijski poziv k reševanju iz mednarodnega pomorskega reševalnega centra (MRCC) v Rimu, ki ima njihove koordinate in jim lahko dovoli reševanje, vendar nevladnim reševalcem to ne koristi. Puščajoči gumijasti čolni in lesenim ribiškim barkam ponavadi komaj še podobne razbitine, v katerih tihotapci in prekupevalci ponavadi pošiljajo begunce na morje, največkrat z zelo malo goriva, vode in hrane, se namreč po izkušnjah reševalcev le redko prebijejo več kot 40 morskih milj od obale, kjer pa že plujejo tankerji ali vojaške ladje in ponekod tudi ladje zasebnih reševalcev, ki si še upajo tvegati napad libijskih »stražarjev« morja, med katerimi so zlasti agresivne različne oborožene libijske milice.

Tudi te so si namreč, tako rekoč z dovoljenjem EU, prilastile pravico kršiti mednarodno pomorsko pravo, po katerem se 12 milj od obale praviloma začnejo mednarodne vode, v katerih nihče nima pravice uveljavljati svoje nadvlade.

Kodeks in denarna pomoč

Vendar je Evropska unija, v strahu pred prevelikim navalom beguncev, tudi ta pravila s svojo finančno in tehnično pomočjo libijski obalni straži očitno prikrojila nekoliko po svoje. Govori se celo, da naj bi libijske milice, menda iz Italije, dobile najmanj 46 milijonov evrov za svoje učinkovito vračanje beguncev na libijsko obalo oziroma za tako imenovane akcije »push back«. Hkrati so bile nevladne humanitarne organizacije, ki so še do letošnjega poletja rešile iz morja veliko večino beguncev, z novim kodeksom in pravili tako rekoč izrinjene iz tovrstnega reševanja.

Kodeks jim je namreč med drugim predpisal, da iz morja rešenih beguncev ne smejo več prekrcati na večje potniške, tovarne ali druge reševalne ladje, ampak jih morajo takoj po rešitvi iz morja same nemudoma prepeljati na »varen kraj«. Torej na kopno. Ker Libija po vseh mednarodnih pravilih, evropski konvenciji o človekovih pravicah in ženevski konvenciji o beguncih ni tak »varen kraj«, bi jih torej morale praviloma majhne ladje nevladnih reševalnih ekip prepeljati na evropsko kopno, kar po zagotavljanju »humanitarcev« pomeni, da bi bila vsaka njihova ladja po eni sami reševalni akciji za več dni izključena iz nadaljnega reševanja.

Nevladnim humanitarnim organizacijam je bilo sicer prepuščeno, da se same odločijo, ali bodo podpisale kodeks ali ne, toda večina ga ni, in število rešenih beguncev, prepeljanih na evropsko kopno, se je v nekaj mesecih drastično zmanjšalo, gneča v Libiji in nečloveško izkoriščanje beguncev v severnoafriških državah pa sta se katastrofalno povečala. Koliko več je zato utopljenih in kaj z njimi na morju počno libijske milice, ne ve nihče. Evropska unija bi zdaj med vrhom v Abidžanu rada z denarjem in obljubami o razvojni pomoči mladim Afričanom vsaj nekoliko ublažila to neizmerno človeško katastrofo, za katero je v veliki meri sama kriva.

Hkrati bi se rada moralno odkupila za svojo sprenevedavo (proti)begunsko politiko, ki skorajda milijona v libijskem »peklu« čakajočih nesrečnežev sploh ni pripravljena videti. To v evropskem odnosu do črne celine seveda ni nič novega.

- **Sporno zlasti institucionalno financiranje. Jasna Kontler – Salamon. Delo, 30.11.2017, str. 15**

Polemika. Raziskovalci proti predlogu zakona o raziskovalno-razvojni dejavnosti — Zavračajo menedžerski pristop — Neupoštevanje pripomb

Po napovedi bodo danes opoldne v prostorih Instituta Jožef Stefan predstavniki raziskovalne sfere javnosti razložili, zakaj večinoma zavračajo predlog zakona o raziskovalno-razvojni dejavnosti, ki ga je ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) konec oktobra dalo v javno razpravo.

Za znanost so na nekaj vprašanj o tem odgovorili prof. dr. Tamara Lah Turnšek, direktorica Nacionalnega inštituta za biologijo in predsednica vladnega sveta za znanost in tehnologijo, prof. dr. Jadran Lenarčič, direktor Instituta Jožef Stefan, prof. dr. Oto Luthar, direktor ZRC SAZU, in prof. dr. Dragan Mihailović, predsednik znanstvenega sveta IJS in naš prvi dobitnik projekta ERC za vrhunske raziskovalce.

Ali je raziskovalno zakonodajo sploh nujno spreminjati?

Lah Turnšek: Prenova zakona o raziskovalno-inovacijski dejavnosti je bila predvidena že v resoluciji RISS 2011–2020, razlogi za to so natančno opredeljeni s cilji in ukrepi resolucije. Torej nič novega od leta 2011! Kot je znano, se resolucija ne izvaja niti v finančnem niti v zakonodajnem pogledu oziroma v spreminjanju spodbudnega okolja za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost. Nasprotno, v obeh pogledih se oddaljuje v obratni smeri, kar je absolutna odgovornost vlade. Predlagani zakon je mešanica obeh smeri in zato vnaša zmedo.

Ministrstvo ima seveda vse vzvode in kompetence, da zakon oblikuje in ga predlaga vladi, medtem ko ima zainteresirana javnost – raziskovalci, med njimi tudi SZT, ki mu predsedujem – pravico, da ga ne sprejme oziroma podpre. Pri najboljši volji pa ne razumem, zakaj ministrstvo stroke ne upošteva oziroma z njo ne vodi enakopravnega dialoga.

Lenarčič: Prepričan sem, da bi bilo zakonodajo dobro posodobiti, saj potrebuje področje raziskav in razvoja v povezavi z visokim šolstvom in inovacijami nekaj temeljitih strukturnih posodobitev. Še prej pa še več globokih in odkritih konceptualnih premislekov, do katerih nikakor ne pride že vsaj petnajst let. Glede na to, da MIZŠ ni sprejelo ne pobude o pripravi zakona o univerzi in inštitutih ne pobude o skupnem visokošolskem in raziskovalnem zakonu ter da v predlagano zakonsko besedilo ni vključilo inovacij, sem že večkrat predlagal, da bi raje izpeljali kar novelacijo veljavnega zakona le v najnujnejših in manj vsebinskih točkah.

Luthar: Sprememba zakonodaje je več kot nujna. Pa ne zato, ker se je vmes dejavnost temeljito spremenila, temveč tudi zato, ker sedanji zakon že na začetku ni bil ustrezen.

Mihailović: Po mojem mnenju ni nobene nuje. Predvsem je denarja premalo – vlada ga pa razmetava drugje. Na primer iz strukturnih skladov bo, kot kaže, večina denarja ostala v Bruslju, kar je škandal, skoraj enako težak kot Teš 6. Na razpolago je ogromno denarja za namen razvoja in raziskav in inovacij, če se ne motim, več kot pol milijarde evrov, vlada pa je do zdaj dala znanosti štiri milijone letos, če pride še kak milijon kasneje, pa se ga ne bo dalo porabiti in ga bo treba vrniti v proračun. Kot da bi se norčevali iz nas. Zdaj bi radi uvedli v znanost še menedžment prek institucionalnega financiranja. Res nam ni treba, da MBA diplomanti določajo, kaj bomo raziskovali! Skratka, zakon je pesek v oči. V izjavi za javnost smo zapisali, da

sploh ne obravnava aktualnih problemov, to so nekonkurenčnost, zaostajanje za svetom, problem srednje generacije, premalo mladih raziskovalcev, premalo denarja nasploh.

Zakaj se v raziskovalni sferi niste že prej odzvali na načrtovano institucionalno financiranje raziskovalcev, če je tako škodljivo? Zakaj je glasen odziv prišel šele ob koncu javne razprave?

Lah Turnšek: Aktivno smo se odzvali že pri pripravi izhodišč tega zakona in zakona o visokem šolstvu, kar je razvidno iz zapisov sej sveta za znanost in tehnologijo, v katerem so predstavniki vse sfere, inštitutov, univerz in gospodarstva. Hitro in jasno smo se odzvali na vse poteze ministrstva, vendar ne javno, v medijih le občasno.

Lenarčič: Večkrat smo se oglasili na raznih delovnih telesih in tudi z dopisi na ministrstvo. Celo v delovni komisiji za pripravo zakona smo sprejeli sklep, kako naj se vpelje institucionalno financiranje brez demontiranja programskega financiranja. Vendar tega niso upoštevali v besedilu, kot smo predlagali in pričakovali.

Luthar: S predlogom za institucionalno financiranje nismo polemizirali, ker je to v resnici naš predlog. Točneje, na ZRC SAZU, verjamem pa, da tudi v drugih ustanovah, ga razumemo kot kombinacijo institucionalnega in stabilnega financiranja. Institucionalno financiranje je povezano z nemotenim delovanjem vsakokratnega inštituta oziroma univerze, sem sodijo ustanoviteljske obveznosti in raziskovalna infrastruktura, pod stabilnim financiranjem pa razumemo povečanje programskega financiranja.

Mihailović: Odzvali smo se velikokrat, a ne javno. Z Lenarčičem sva nešteto argumentirano zavrnila ta model in tudi dobila zagotovila, da ga ne bo. Podobno stališče je imela delovna komisija, prav tako vsi rektorji in direktorji drugih javnih raziskovalnih zavodov. Raziskovalna sfera ta menedžerski pristop zavrača v celoti. Že dolgo ni bilo toliko enotnosti kot pri tej zadevi. Naše stališče je že ves čas enako: največ 20 odstotkov institucionalnega financiranja je koristno, saj zagotavlja instituciji nekaj razvojne svobode. Stoodstotno institucionalno financiranje pa pomeni korupcijo, saj se denar deli v majhnem krogu, menedžerji pa naj bi določali prioritete brez mednarodne primerljivosti.

Univerza in IA odločno proti zakonskemu predlogu

V nedavno objavljenem stališču Univerze v Ljubljani je predlog zakona označen kot »vsebinsko neuskladen in terminološko neurejen, ne ureja najpomembnejših razmerij in vsebuje določila, ki so v nasprotju z veljavno zakonodajo«. Očitajo mu, da univerzam odvzema status raziskovalnih ustanov in enakopravno udeležbo v raziskovalni dejavnosti v primerjavi z raziskovalnimi inštituti. Ugotavljajo, da je koncept zakona za univerze nesprejemljiv, zato ga UL v celoti zavrača. Podobno je stališče Inženirske akademije Slovenije, katere predsednik prof. dr. Stane Pejovnik je tudi nekdanji rektor ljubljanske univerze. Akademija med drugim ugotavlja, da zakonski predlog »vpeljuje rešitve, ki v nekaterih delih pomenijo korak nazaj pri organiziranju raziskovalno-razvojne sfere v državi«. Ugotavlja tudi, da zakon povsem ignorira nujno povezavo med raziskovalno in visokošolsko sfero.

Predlagajo, da se zakonsko besedilo vrne v obravnavo v delovni skupini. »IAS je pripravljena sodelovati pri novi verziji raziskovalnega zakona, kajti sedanji zakoni nujno potrebujejo prenovo. Delovna skupina naj v sodelovanju s stroko poišče primernejše rešitve in pripravi kakovostno, argumentirano in prečiščeno besedilo. Zakonski osnutek potrebuje širšo podporo raziskovalne sfere, gospodarstva in drugih uporabnikov, brez aktivnega sodelovanja zainteresirane javnosti zakona ni mogoče sprejeti.«

- **Zakonski predlog je menda še mogoče uskladiti. Intervju: dr. Tomaž Boh, državni sekretar na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport, Delo, 30.11.2017, str. 15**

Za pojasnila o spornem zakonskem predlogu smo zaprosili tudi državnega sekretarja dr. Tomaža Boha.

Zakaj se aktualni predlog zakona o raziskovalno-razvojni dejavnosti glede načina financiranja bistveno razlikuje od tega, kar je nakazoval osnutek zakona?

Trenutni predlog, ki je v javni obravnavi, ne ukinja programskega financiranja. Dodaja pa tudi institucionalno. Ko bo končana javna razprava in ko bo končala delo za to oblikovana delovna skupina, bodo znana tudi razmerja, v kakšnem deležu bi bilo najbolj primerno vpeljati institucionalni del. Kombinacija programskega in institucionalnega financiranja bo prinesla stabilnost in kontinuiteto v sistemu (programski del), hkrati pa bo z elementi institucionalnega financiranja institucijam omogočeno bolj avtonomno izvajanje njihove razvojne funkcije. Natančna praktična izvedba bo oblikovana na podlagi intenzivnega sodelovanja s ključnimi deležniki.

Ali v drugih državah prevladuje programsko ali institucionalno financiranje?

Prakse v državah so različne. Gre predvsem za delež sredstev, ki jih institucije dobijo skozi kompetitivno financiranje na eni strani in institucionalno – na rezultatih temelječe – na drugi. Na ministrstvu si prizadevamo, da bi bil delež institucionalnega financiranja relativno visok, vsaj tretjinski, saj bi tako delež raziskav lahko usmerjale institucije same in bi kreirale svojo vizijo. Pri doseganju sistema je tovrstne samostojnosti manj, institucije pa so vezane na razpise in pozive ter teme, ki jih razpisuje agencija.

So se sedanji glavni kritiki zakona, to so direktorji inštitutov, rektorji in najuglednejši raziskovalci, oglašali tudi med pripravo zakona in javno razpravo o njem?

Pripombe na pripravo zakona ali sprememb v raziskovalni politiki so del vsakdanjika, o njih se pogovarjamo z deležniki tako rekoč ves čas. Zavedamo se, da sta javna razprava in konstruktivna kritika sestavni del priprave dobrega zakonodajnega predloga. Po koncu pridobivanja mnenj prek e-demokracije bomo na podlagi analize teh celotno materijo nadalje usklajevali in oblikovali. Poudarjamo, da javna razprava še poteka in bo potekala še nekaj časa, pričakujemo pa odzive relevantne javnosti v celotnem postopku priprave zakonodaje.

Bo kritizirani zakonski predlog vseeno šel v parlamentarno obravnavo ali se bo ves postopek začel znova?

Vsekakor bomo nadaljevali postopek usklajevanja in dodelave zakonskega predloga. Želimo si, da gre predlog po dosegu ustreznega konsenza v nadaljnjo proceduro, saj je bilo doslej opravljenega veliko dela in oblikovane mnoge, po našem mnenju, ustrezne rešitve. Menimo, da je zakonski predlog takšen, da ga je s ključnimi javnostmi mogoče uskladiti, kljub različnim pogledom na globino potrebnih sprememb.

Kako na podlagi dolgoletnih izkušenj vidite aktualne razmere v slovenski znanosti – ali sedanje nezadovoljstvo izvira zgolj iz omenjenega zakonskega predloga?

Menim, da ne. Predlog je namreč na začetku javne razprave, pri čemer je e-demokracija samo eden od korakov, in dokler razprava ne bo končana, je težko govoriti o nezadovoljstvu zaradi predloga, ki bo uvrščen na sejo vlade oziroma kasneje poslan v državni zbor. Verjetno nezadovoljstvo precej bolj izvira iz precejšnjega zmanjšanja sredstev, namenjenih znanosti, v preteklih letih in občutka, da znanost in znanje nasploh v družbi nimata ustreznega mesta. Dejstvo je, da so sredstva v času aktualne vlade višja, da pa še niso dosegla višine, kot jo predvideva RISS. Glede tega so si »kritiki« zakona zelo enotni, pri drugih načrtovanih spremembah pa so razhajanja med različnimi akterji mnogo večja.

Vestnik, Murska Sobota

- **Pomurje bosta zastopala Maučec in Šumenjak. Timotej Milanov. Vestnik, Murska Sobota, leto 69, št. 48, 30. novembra 2017, str. 3**

Volitve v državni svet

Alojz Glavač se za vnovično izvolitev ni potegoval, »Makija« podprlo 14 elektorjev, Kardinarja pa 11

Prekmurski predstavnik v državnem svetu bo Marjan Maučec, ki je doslej opravljal funkcijo sekretarja v tej instituciji, državni svetnik pa je že bil v obdobju 2002–2007. Predstavnik lokalnih interesov v državnem svetu je bil iz Prekmurja doslej moravskotopliški župan Alojz Glavač, ki pa se za to funkcijo ni več potegoval, kot pravi, mu je vzela preveč časa, saj se želi posvetiti izključno županovanju.

Maučca so za svetnika predlagali občinski sveti občin Moravske Toplice, Beltinci, Kobilje, Gornji Petrovci in Odranci. Za državnega svetnika je kandidiral tudi župan Dobrovnika Marjan Kardinar, ki sta ga predlagala občinska sveta občin Turnišče in Dobrovnik. Tretji kandidat je bil Milan Karoli, ki ga je predlagal občinski svet Občine Tišina, Karoli je sicer svetnik DeSUS-a v tej občini. Maučca je na volitvah, ki so potekale v prostorih soboškega mestnega sveta, podprlo 14 od 25 elektorjev prekmurskih občin, 11 pa jih je podprlo Kardinarja.

Pomurske občine na desnem bregu so del osme volilne enote, kjer so se za svetniško mesto potegovali Anton Moravec, Branko Šumenjak, Darko Fras, Jože Panič, Mirko Kozar, Miroslav Petrovič in Tilen Štefanec, izvoljen pa je bil Šumenjak.

- **Za majhno skupnost toliko večja skrb. Timotej Milanov. Vestnik, Murska Sobota, leto 69, št. 48, 30. novembra 2017, str. 3**

Predsednik DZ obiskal Porabje

Decembra bodo ob vstopu v porabske vasi postavili pozdravne table, kar financira madžarska država

Predsednik državnega zbora Milan Brglez je bil na dvodnevem obisku na Madžarskem, v okviru katerega je obiskal tudi Porabje. Tako se je med drugim v prostorih generalnega konzulata v Monoštru srečal s konzulom Borisom Jesihom in predstavniki porabskih Slovencev.

»Podpora slovenski narodni skupnosti v Porabju je za nas pomembna in dejstvo, da imamo na obeh straneh meje manjšinski skupnosti, nam omogoča lažjo komunikacijo,« je med drugim povedal Brglez, ki se je s predsednikom madžarskega parlamenta Laszlo Kóverjem srečal tudi ob 25. obletnici podpisa sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenski manjšini na Madžarskem in madžarski narodni skupnosti v Sloveniji. Brglez je ob obisku podprl prizadevanja države in manjšinskih organizacij za ohranitev slovenskega jezika med porabskimi Slovenci. Skrb aktualne madžarske vlade za manjšine se je po njegovem mnenju pokazala tudi z uvedbo zagovornika porabskih Slovencev v madžarskem parlamentu.

»Seveda nima takih pravic, kot jih imajo polnopravni poslanci, trud v to smer je potreben, prav tako bo treba zadevo urediti na več ravneh oblasti,« meni Brglez. »Tudi pri nas ne gre samo za parlament, temveč je tudi na lokalni ravni zadeva zelo jasno postavljena. Tudi nekateri župani na dvojezičnih območjih ne morejo biti več izvoljeni, če vsaj ne razumejo madžarskega jezika,« še pravi.

Pri tem še poudarja pomen prizadevanj, da bodo nove generacije porabskih Slovencev razumele slovenski jezik.

»Potrebujemo kritično maso, da bi se lahko jezik bolje razvil in da bi bilo znanje materinščine tisto, kar bi povezovalo in pomenilo tudi dodano vrednost v življenju vsakega, ki tu živi.« Ključno je po njegovem mnenju tudi spoznanje Porabcev, da morajo sami spoznati prednosti učenja slovenščine. »Dejstvo pa je, da je to majhna skupnost, manjša kot je madžarska narodna skupnost v Sloveniji, zato je potrebna toliko večja skrb, da se ta ohrani, nič pa se na koncu ne da narediti, če tega pripadniki skupnosti sami ne želijo. Obe državi pa morata za to zagotavljati potrebe no podporo.« Decembra bodo po besedah predsednika Državne slovenske samouprave Martina Ropoša ob vstopu v porabske vasi postavili tudi pozdravne table, na katerih bo pisalo Dobrodošli pri Slovencih v Porabju. Namen tabel je po besedah Ropoša obiskovalce dodatno opozoriti, da na tem območju živijo porabski Slovenci, postavitve tabel pa financira madžarska država.

- **Ne vidijo razloga za zamenjavo. Timotej Milanov, Aleksandra Nana Rituper Rodež. Vestnik, Murska Sobota, leto 69, št. 48, 30. novembra 2017, str. 5**

Pokrajinska in študijska knjižnica

Svet zavoda med kandidati za direktorja knjižnice izbral Kloudijo Šek Škafar, večina občin pogodbenic želi, da ostane Jasna Horvat

Kot smo poročali pred kratkim, je svet zavoda Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota (PIŠK) za direktorico knjižnice predlagal Kloudijo Šek Škafar, zdaj vodjo prodaje v družbi Saubermacher Komunala. Ta bi na tem položaju zamenjala Jasno Horvat, ki se je prav tako potegovala za nov mandat na čelu te institucije. Do 11. decembra se morajo do tega opredeliti v občinskih svetih Mestne občine Murska Sobota (MOMS) kot ustanoviteljice, Občine Beltinci, ki je soustanoviteljica, in preostalih desetih občin, ki so pogodbene partnerice knjižnice. MOMS kot ustanoviteljica daje k imenovanju soglasje, njeno mnenje je zavezujoče, preostale občine dajo le mnenja, ki niso zavezujoča. Mnenje morajo dati tudi strokovni sodelavci knjižnice.

Šek Škafarjeva je na tajnem glasovanju na seji sveta zavoda prejela en glas več (izid je bil pet proti štiri) od aktualne direktorice Jasne Horvat. Svet zavoda ima devet članov, od tega jih pet imenuje MOMS, to so Marko Polanšček, predsednik sveta zavoda, Brigita Perhavec, Martina Luteršmit, Lea Friškič in Suzana Pregelj, ki se je zaradi sorodstvenih vezi z eno od kandidatki izločila iz glasovanja, nadomestila pa jo je mestna svetnica SMC Renata Pinter Vertot, dva člana, Terezija Topoljski in Bojan Žerdin, sta iz Občine Beltinci, v svetu pa sedita še predstavnik zaposlenih v knjižnici, to sta Vesna Radovanović in Boštjan Zver. Sedanji direktorici mandat poteče konec tega leta.

V potezi vidijo kadrovske cunami

V devetih od desetih pomurskih občin, ki so pogodbenice knjižnice, so nad tem ogorčeni, saj menijo, da jim murskosoboška občina vsiljuje svojo kadrovske politiko, zato so ji poslali dopis, v katerem se sprašujejo, zakaj se v knjižnici dogaja kadrovske cunami. »S sklonjeno glavo prepoznavamo da so mnenja vseh drugih občin sofinancerk pravzaprav lakmusov list za že potrjene odločitve,« pišejo in dodajajo, da je program Šek Škafarjeve v nasprotju z njihovimi finančnimi zmožnostmi ter da so žrtve političnih odločitev. Kot še dodajajo, sedanje vodstvo knjižnice uspešno dela, kar kažejo tudi finančni rezultati. Franc Horvat, župan Občine Tišina, meni, da uspešno delo knjižnic potrjuje tudi nedavno prejeto priznanje, PIŠK je namreč pred kratkim prejela tudi nagrado Združenja splošnih knjižnic za projekt Obujamo dediščino – pravljčni večeri za odrasle v Porabju. »V tem trenutku niso potrebne spremembe, ki bodo pomenile podražitev delovanja,« pravi Horvat, ki se prav tako ne strinja z mnenjem, ki ga je zasledil v predstavitvi izbrane kandidatke, da ostajajo nedorečene stvari okoli financiranja knjižnice. »Sedaj smo končno prišli do stanja, ko vse občine plačujejo tako tekoče kot zastale obveznosti.« Horvata moti tudi to, da je svet zavoda podprl Šek Škafarjevo, kljub temu da po njegovih besedah zaposleni v knjižnici podpirajo dosedanjo direktorico. Zadevo so obravnavali tudi na zadnji seji tišinskega občinskega sveta, kjer so svetniki dali negativno mnenje glede imenovanja Šekove.

Želijo, da se njihovo mnenje upošteva

»To knjižnico financiramo tudi druge občine, ki nismo ustanoviteljice, zato želimo, da se naše mnenje upošteva. Sedanja direktorica je uspela stabilizirati poslovanje, zato ne vidim razloga za menjavo,« pravi župan Občine Moravske Toplice Alojz Glavač, ki meni, da gre pri tem za podobno zgodbo kot pri imenovanju direktorja Pomurskih lekarn, kjer so bile murskosoboška in preostale pomurske občine prav tako na nasprotnih bregovih. »Zadevo so obravnavali tudi na seji občinskega sveta, kjer pa, kot pravi, glede tega niso sprejeli posebnega mnenja. »Saj naše mnenje tako ali tako ni pomembno.« Županja Občine Grad Cvetka Ficko pravi, da so z dosedanjo direktorico dobro sodelovali. »Uspeli smo celo poravnati svoje finančne obveznosti.« Fickova meni, da Sobočani pri kadrovske zadevah igrajo svojo igro. »Glede na to, kako so zadeve postavljene, naše mnenje nima teže, niti da bi vplivalo na njihovo odločitev.« Tudi sama bo občinskim svetnikom na naslednji seji predlagala, da sprejmejo negativno mnenje o imenovanju Šek Škafarjeve. Kot je razvidno iz gradiva za četrtkovo sejo beltinskega občinskega sveta, tudi tam župan Milan Kerman predlaga svetnikom enako potezo in da za eno leto kot vršilko dolžnosti imenujejo dosedanjo direktorico.

Aleksander Jevšek zadeve ne komentira, pravi le, da gre pri tem za pristojnost sveta zavoda in občinske kadrovske komisije, ki bo kandidatko predlagala mestnemu svetu v imenovanje. Predsednik občinske kadrovske komisije Mitja Slavinec pojasnjuje, da je z dopisom sicer seznanjen in da to potezo razume kot pritisk na avtonomno odločanje sveta zavoda. »Prav tako dopis nima naslovnika, zato ga kot predsednik komisije ne razumem kot predmet, o katerem bi morali razpravljati.«

- **Dobili so kanalizacijo. Adriana Gašpar. Vestnik, Murska Sobota, leto 69, št. 48, 30. novembra 2017, str. 10**

KS Pušča

Vrednost novega kanalizacijskega sistema je 167 tisoč evrov

Edina romska krajevna skupnost (KS) pri nas, KS Pušča, je v okviru svojega 15. praznika dobila kanalizacijo, na katero se bodo lahko priključili vsi prebivalci. Skupaj jih v približno 156 domovih živi že več kot 750, na kanalizacijo pa je trenutno priključenih nekje 40 odstotkov prebivalcev Pušče. Tudi zanje seveda velja, da bodo za priključek morali plačati komunalni prispevek, višina prispevka pa bo odvisna od kvadrature bivališča.

Vrednost novega kanalizacijskega sistema je 167 tisoč evrov, pri čemer je občina 152 tisoč evrov dobila na državnem razpisu za ureditev infrastrukture v romskih naseljih. Romski svetnik murskosoboške občine Darko Rudaš, ki je bil tudi prvi predsednik Krajevne skupnosti Pušča, je poudaril, da je bila njihova odločitev na referendumu pred 15 leti pravilna in so jo z zglednim sodelovanjem z murskosoboško občino tudi upravičili, saj v številnih drugih krajih po Sloveniji pa tudi Evropi tovrstnega sodelovanja ni. Poleg tega je opomnil, da je na odprtju zbranih veliko manj ljudi kot ob podobnih priložnostih v preteklosti, saj so Romi s Pušče začeli delati in jih je ob delavniku dopoldne veliko v službi. Ker v glavnem delajo v sosednji Avstriji, je eden od prihodnjih projektov ustvarjanje delovnih mest doma. So pa Romi na Pušči tudi med redkimi, ki imajo svoj nogometni klub in domače igrišče, pa tudi gasilsko društvo. Tudi to je pripomoglo, da veljajo za eno najbolj urejenih romskih naselij, zato zdaj vidijo tržno nišo tudi v turizmu, saj so prepričani, da bi bili turistom zelo zanimivi.

- **Poklon Vratuši, sprejem umetnikov. Branko Žunec. Vestnik, Murska Sobota, leto 69, št. 48, 30. novembra 2017, str. 12**

Prelomna 15. konferenca Pomurske akademije

O dr. Antonu Vratuši med znanostjo in politiko – V družbi 159 članov unije ob doktorjih znanosti odslej sedem vrhunskih umetnikov

Z minuto molka so se udeleženci na začetku dvodnevne 15. letne konference Pomurske akademske znanstvene unije (PAZU) – potekala je minuli petek in soboto v prostorih Alma Mater Europaea-ECM v Murski Soboti – poklonili spominu na akademika dr. Antona Vratušo, ki se je v 103. letu za vselej poslovil 30. Julija letos. Na plenumu so se uvodničarji enega zadnjih prekmurskih velikanov, ki je zaznamoval stoletje, spominjali predvsem kot znanstvenika in svetovljana, manj kot politika.

Po 15 letih delovanja je v PAZU oziroma Pomurski akademiji tudi dozorela odločitev za ustanovitev še tretjega razreda, ob obstoječih dveh naravoslovno-tehničnem in družboslovno-humanističnem še umetniškega. To so storili po statutu unije na

skupščini PAZU pred konferenco, s trenutnega nabora oziroma seznama 25 vrhunskih umetniških ustvarjalcev iz sveta ob Muri, ki delujejo doma in po svetu, pa so jih v svoje vrste sprejeli sedem.

Vratušo, Novaka in Smeja združevala slavistika

Predsednik PAZU doc. dr. Mitja Slavinec, dekan mariborske Fakultete za naravoslovje in matematiko, je spomnil, da je njihov častni član Vratuša s svojo moralno in strokovno avtoriteto podpiral pobudo za ustanovitev Pomurske akademije, da je na skoraj vseh njenih konferencah odprl uvodni plenum in da je s svojo intelektualno širino znal bogatiti in vsebinsko usmerjati razprave. »Naslov Vratuši posvečenega plenuma izpostavlja njegovo ljubezen do znanosti in slavistike, ki se ji je zapisal raziskovalno, hkrati pa odgovornost do nalog in dolžnosti, ki mu jih je nalagal težak in nevaren vojni ter zapleten povojni čas. Čeprav si je želel raziskovati, je z dvema izjemama (funkcija ministra v Beogradu in rektorstvo ljubljanske univerze) sprejel vse politične zadolžitve. Sam je izpostavljajal, da slednjih ni dojemal kot karijerne stopnice, temveč kot izziv, kako biti koristen širši družbi. Politiko in znanost je pri svojem delu uspel tudi tesno povezati, saj je Kardeljev kabinet razvil v edinstveni raziskovalni inštitut,« pojasnjuje prvak PAZU.

O Vratuši, ki je bil za dobre prijatelje in tesne sodelavce vselej Tonek ali Slavečki Vran, je pod naslovom Delati za skupnost, nikomur biti hlapec razmišljala pomurska akademikinja prof. dr. Cvetka Hedžet Toth. Popolnoma etičen, domoljuben, trajno solidaren, neverjetno organiziran, darežljiv, srčen, stoičen in do konca optimističen – s temi izrazi je med drugim opredelila credo in držo akademika, ki je po njenem ob uporništvu in znanstveni odličnosti negoval samoto, ki bi jo morali intelektualci ohranjati kot vrednoto.

Tudi predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) prof. dr. Tadej Bajd je poglobljeno obudil spomin na Vratušo, ki je bil kar 49 let član SAZU. Kot zanimivost je omenil, da je pokojni akademik najraje prisluhnil Maršu na Drini v izvedbi znamenitih Dunajskih filharmonikov pod dirigentsko paličico slovitega Herberta von Karajana.

Z zanimivimi anekdotami o Vratuši, prof. dr. Vilku Novaku in škofu dr. Jožefu Smeju je postregel prorektor mariborske univerze in član SAZU prof. dr. Marko Jesenšek, ki se že desetletja ukvarja z raziskovanjem jezikoslovne tvornosti na slovenskem severovzhodu. »Znameniti trije prekmurski intelektualci, ki sem jih osebno poznal, se niso vselej najbolje razumeli, nekatere polemike med njimi so bile ostre, a združevala jih je slavistika,« je poudaril Jesenšek. Omenil je, da je bil velika želja akademika Vratuše, da bi izšla zbrana dela prvega prekmurskega znanstvenika dr. Avgusta Pavla.

Mirko Munda, upokojeni Večerov urednik in novinar, je iz treh publikacij, ki jih je napisal oziroma uredil (V svet po veliki, beli cesti, ob 95. obletnici dr. Vratuše, Ob Muri in daleč čez: korespondenca dr. Vaneka Šiftarja z nekaterimi pomurski rojaki ter Jezikoslovna in literarna misel Antona Vratuše), povzel nekatere najbolj udarne akademikove misli.

»Privabiti čim več teh izjemnih ljudi«

Odsotnost na plenumu sta zaradi boleznih s krajšima pisnima sporočiloma opravičila podpredsednik Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija Marjan Šiftar in rektor Alme Mater Europeae prof. dr. Ludvik Toplak, od letos izredni član PAZU. Soboški župan dr. Aleksander Jevšek (ima doktorat s področja kriminalistike) je najprej optimistično ugotovil, da se »prebujajo domači investitorji«, se vprašal o usodi edinega javnega visokošolskega študijskega programa mariborske Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede v Raziskovalno-izobraževalnem središču Dvorec Rakičan, v katerega so se v tem študijskem letu vpisali samo štirje študentje, in izrazil podporo prizadevanjem, da bi Alma Mater Europaea lahko izvajala študijske programe, ki ne bodo samoplačniški, kot so sedaj, ampak bi se izvajali s koncesijo države.

Ob rekordnem številu, preko 44 pomurskih akademikov in akademikinj, ki so v dveh dneh po skupinah oziroma razredih nastopili s svojimi referati, je prvak PAZU Slavinec kot prelomno opredelil odločitev za ustanovitev umetniškega razreda. Pojasnil je, da so bili do sedaj zadržani do sprejema umetnikov v PAZU zato, ker je zelo težko presoditi, kdo je ali ni vrhunski umetnik. Pri doktorjih znanosti je bolj enostavno, saj je pogoj za članstvo doktorat znanosti. V preteklosti je Slavinec tudi večkrat izrazil bojazen, da bi se z vključevanjem vrhunskih umetnikov in umetnic »lahko začela politizacija« združenja, ki ima namen predvsem zmanjševati negativne učinke bega možganov iz Pomurja in ne želi tekmovali s podobnimi institucijami, kot je npr. SAZU.

»Član PAZU je lahko doktor znanosti ali vrhunski umetnik, ki je po rodu, ne glede na to, kje trenutno živi in ustvarja, iz Pomurja ali deluje v Pomurju. Po analogiji doktorata pri znanstvenikih za umetnike naš statut opredeljuje priznanje vrhunskih umetniških del ali pomembno umetniško nagrado ali drugi dosežek, kot je npr. Prešernova nagrada,« je pojasnil predsednik PAZU.

Vodja umetniškega razreda na položaju enega od podpredsednikov PAZU je postal Matjaž Farič, umetniški vodja jeseni leta 1999 ustanovljenega zavoda Flota s sedežem v Murski Soboti, mednarodno uveljavljen in nagrajevan koreograf, režiser in plesalec, v zadnjem obdobju se vse bolj uveljavlja tudi kot gledališki in operni režiser. »Ne bojim se tega položaja, po eni strani je čast, po drugi strani precejšnja odgovornost v luči tega, da iz Prekmurja izhaja veliko umetnikov, ki delujejo doma in po svetu. Za začetni korak se mi zdi pomembno, da se privabi k sodelovanju čim več teh izjemnih ljudi. Zdi se mi, da so kriteriji za sprejem v PAZU postavljeni dokaj razumno in enaki tem, ki veljajo za umetniški doktorat, torej za umetniška dela ter domače in tuje nagrade. To je zelo podobno kot ko na univerzi habilitirajo profesorje,« je po ustanovitvi umetniškega razreda za Vestnik povedal Farič, ki se je pred dobrim mesecem ob 30. obletnici svojega umetniškega delovanja in ustvarjanja predstavil z opusom z naslovom Sinestezija, avtorsko solo plesno gledališko predstavo Človek, ki je okušal oblike.

V čakalnici še 18 vrhunskih ustvarjalcev.

Na 15. konferenci so bili med člane PAZU poleg Matjaža Fariča sprejeti še literata Vlado Žabot in Feri Lainšček, akademska slikarja Zdenko Huzjan in Marjan Gumilar, skladatelj, harmonikar in pianist Drago Ivanuša ter gledališki igravec in dramski pisec Evgen Car. Na seznamu čakajočih je trenutno še 18 umetniških ustvarjalcev: Miki Muster, Stanko Kristl, Boris Ostan, Aleksander Ostan, Štefan Kardoš, Zdenka Novak, Bogdan Novak, Evald Flisar, Dušan Šarotar, Suzana Tratnik, Slavko Šuklar, Sandi Červek, Nikolaj Beer, Kiar Bogdan Meško, Nataša Matjašec Rošker, Mirko Bratuša, Robert Černelč in Franc Mesarič. Na konferenci je ostalo odprto vprašanje, ali bi lahko bil med člane PAZU posthumno uvrščen nedavno umrl literarni ustvarjalec Milan Vincetič.

- Šola je samo en kamenček v mozaiku. Intervju: Valerija Perger, svetovalka na področju dvojezičnega šolstva. Pogovarjal se je: Timotej Milanov. Vestnik, Murska Sobota, leto 69, št. 48, 30. novembra 2017, str. 13

Valerija Perger, svetovalka na področju dvojezičnega šolstva

S svetovalko za dvojezično šolstvo smo se po 25 letih dela in življenja v Porabju pogovarjali o težavah slovenske manjšine na Madžarskem oziroma o tem, zakaj ta počasi izginja – Svoje večkrat tudi precej kritične misli objavlja tudi na blogu

Politični govori so nekaj, dejansko življenje pa drugo,« pravi Valerija Perger, ki že 25 let deluje v Porabju kot svetovalka za dvojezično šolstvo. »Prvega novembra leta 1992 sem prišla.« Dve leti je tudi poučevala slovenski jezik na porabskih šolah. Formalno je zaposlena na murskosoboški območni enoti Zavoda za šolstvo, imenovalo pa jo je ministrstvo, pristojno za izobraževanje. En dan tedensko dela v Murski Soboti, štiri dni pa v Porabju, kjer se giblje med dvojezičnimi izobraževalnimi ustanovami. »Moje osnovno delo je v prvi vrsti strokovna pomoč šolam in učiteljem v zvezi s poukom slovenskega jezika. Sodelovala sem pri nastajanju učnih načrtov, učbenikov, organiziram izobraževanja tukaj in v Sloveniji, razne tabore za učence ...« Že četrto stoletje živi v Monoštru, čeprav ima stalno prebivališče še vedno v Lendavi. Sin živi z njo v Porabju, kjer obiskuje prvi letnik monoštrske gimnazije, soprog pa med tednom v Mariboru, kjer je profesor na ekonomsko - poslovni fakulteti. »Smo vikend družina, ampak razmere so take in drugače ne more biti.« Mož je prekmurski Madžar in so dvojezična družina. »Sin je popolnoma dvojezičen, že od vsega začetka se z očetom, dedkom in babico pogovarja v madžarščini, z mano pa v slovenščini. Kot bi rekli sociolingvisti, ima dva materni jezika oziroma je njegova materinščina dvojezičnost.« Otroci jezik staršev v mladosti dojemajo čustveno, pravi, tako je tudi sin komaj pri treh letih ugotovil, da oče govori drugače od matere. »Skušala sem mu razložiti na ravni triletnega otroka, povedala sem mu, da je tako zato, ker so eni stari starši očeta učili tako govoriti, mene pa drugi drugače, on pa bo znal oba jezika, s tem odgovorom je bil takrat zadovoljen.« Sama se z možem pogovarja v slovenščini. Svoje večkrat tudi precej kritične misli objavlja tudi na blogu, ki ga je poimenovala Iskrice iz Porabja.

Na blogu ste pred kratkim zapisali, da boste sina izpisali iz pouka slovenščine. Na prvi pogled precej provokativen zapis, ga lahko še malo pojasnite?

»Moj sin je osem let na osnovni šoli v Monoštru, ki ni dvojezična, obiskoval pouk slovenskega jezika, ki se tam izvaja samo kot izbirni predmet. Takrat se nas je devet staršev zedinilo, da bomo na šoli dosegli to, da se bo poučeval slovenski jezik kot predmet. Devet prvošolcev se je takrat tudi vpisalo k slovenščini, imeli pa smo težave že od začetka. Moj sin je bil že takrat govorec slovenskega jezika, medtem ko so bili drugi začetniki, sam se je skušal temu primerno vključevati, sama pa sem se precej posvetila tudi njihovi učiteljici, ki z drugimi otroki pozneje ni dosegla nekih otipljivih rezultatov. Kakor opažam tudi pri drugih učiteljih v Porabju, sami nimajo občutka za to, da se je treba slovenščino ne samo učiti, temveč tudi naučiti.«

Kljub vsem prizadevanjem bi danes težko govorili, da porabski šolarji z dvojezičnih šol obvladajo slovenski jezik, predvsem v nekem praktičnem smislu, da bi jezik živel tudi zunaj šolskih zidov. Zakaj ni uspelo?

»Zato, ker je šola samo eden od dejavnikov, samo en kamenček v celotnem mozaiku. Ugotavljamo namreč, da vsaj že zadnjih petnajst let otroci prihajajo v šole brez kakršnega koli predznanja slovenskega jezika, kot čisti začetniki. V veliko porabskih družinah se je še pred petnajstimi leti pojavljal tudi precej odklonilen odnos do slovenščine, češ, zakaj bi se je učil, saj si z njo tako ali tako ne boš mogel pomagati. Ko so se stvari začele postavljati na novo, ko se jim je Slovenija začela odpirati in ponujati možnosti študija, se je sicer odnos staršev začel spreminjati. Danes nimajo nič proti učenju slovenščine, prav tako pa tudi nič ne naredijo, da bi se slovenščina govorila tudi v družinah. Odkrito povem, v Porabju poznam morda tri mlade družine, v katerih se govori slovensko, pa še te so samo na Gornjem Seniku, drugod jih ni. To je tisto, kar je pravzaprav najtežje. Tudi zgledi učiteljev, kulturnikov in politikov niso najbolj pozitivni. Težko učitelji staršem pripovedujejo o pomembnosti učenja slovenskega jezika, če starši vedo, da se ti isti učitelji tega ne držijo. Tako ni nobenega učinka. Enako je s politikami in kulturniki. Dokler samo od drugih pričakuješ, da bodo kaj naredili, sam pa ostajaš samo pri besedah, je zelo težko kaj spremeniti. Šola torej ne more uspeli sama brez sodelovanja širše skupnosti.«

Kako pravzaprav poteka dvojezični pouk v Porabju?

»Termin dvojezični pouk je v Porabju zelo ohlapen, zato dvojezičnosti v Porabju niti približno ne moremo primerjati z dvojezičnostjo v Prekmurju. Madžarski šolski sistem kot dvojezični pouk razume šole, ki imajo vse šolske predmete v obeh jezikih, dvojezična šola je za madžarske razmere tudi tista, ki se odloči, da bo nekaj predmetov poučevala samo v manjšinskem jeziku, nekaj pa samo v madžarskem jeziku. V Porabju pa se je uveljavil takšen model, da imata dvojezični osnovni šoli na Gornjem Seniku in v Števanovcih pet ur tedensko pouka slovenskega jezika kot šolskega predmeta in eno uro tedensko pouka spoznavanja slovenstva, gre za neke vrste domoznanstvo. Nato imata še pri polovici drugih šolskih predmetov delno dvojezičnost. Se pravi, polovica predmetov se poučuje samo v madžarščini, polovica pa jih je delno dvojezičnih. Te predmete lahko določi šola sama glede na lastne kadrovske potenciale. Tako se v Števanovcih slovenskem jeziku poučujejo telovadba, glasbena in likovna vzgoja, spoznavanje okolja, matematika in delno fizika. Na Gornjem Seniku je že težje, saj tam noben predmetni učitelj ni v celoti dvojezičen, tu pa se nato že začnejo težave. Sedaj kombinirajo tako, da sta v razredu dva učitelja, ki nekako zadevo improvizirata s poučevanjem nekaterih ključnih poudarkov v slovenskem jeziku.«

Kakšno je bilo stanje pred 25 leti, ko ste prišli?

»Takrat je še vsaj 20 odstotkov otrok v šolah govorilo slovensko. Tudi v družinah se je takrat še govorila slovenščina. Tako je bilo lažje, saj če imajo otroci tudi nekaj malega znanja od doma, učitelji lažje na tem gradijo. Če pa otroci pridejo iz okolja, v katerem še nikoli niso slišali slovenske besede, se sprašujejo, zakaj bi se sploh morali to naučiti. Jaz jih čisto razumem. Na žalost v današnjem globaliziranem svetu Porabcem režejo avstrijska in madžarska podjetja, pa tudi nemški Opel. Zadnjič sem zasledila podatek, da je kar 40 odstotkov Porabcev dnevnih migrantov v Avstrijo. Situacija je podobna kot na Goričkem. Danes govoriti o slovenskih podjetjih, ki bodo prišla v Porabje in Porabce rešila brezposelnosti, je smešno. Saj se pri tem sprašujem, kakšne plače bi ta slovenska podjetja dala Porabcem, verjetno take, kot jim dajejo vsa podjetja, ki poslujejo tukaj. Gotovo ne takih, kot jih dobijo v bližnjih avstrijskih podjetjih. Zato imajo tudi tukaj veliko pomanjkanje ustreznih kadrov vseh vrst, saj najboljši odhajajo v Avstrijo. Pomoč porabskemu gospodarstvu bi imela smisel pred 20

leti, danes bo to zelo težko izvedljivo.«

Zdi se, da z odhajanjem starejših generacij Porabcev odhaja tudi slovenstvo v Porabju. Kaj se sploh še da narediti, ali obstaja način, da bi mlade motivirali, da v dvojezičnosti prepoznajo dodano vrednost?

»Šola, kljub temu da ne gre vedno vse po načrtih, opravlja svojo funkcijo, vse skupaj pa ima zgodovinske korenine. Šola je namreč vedno veljala za madžarsko institucijo, čeprav sta sedaj dvojezični šoli celo v upravljanju Državne slovenske samouprave. Veljala je za institucijo režima, zato je razširjen tudi tak odnos do šole. Pri tem gre tudi za neki strah učiteljev, da bodo rekli ali naredili kaj narobe in se s tem zamerili madžarskim oblastem. To je še vedno prisotno, čeprav to ni potrebno, saj tudi sama priznavam, da se je odnos Madžarske do manjšin izjemno spremenil v pozitivno smer. Manjšine pa bi lahko iz te naklonjenosti potegnile še veliko več. Tudi manjšinske organizacije bi se morale namesto gradnji različnih spomenikov posvetiti predvsem delu z družinami, ampak tega ne moremo delati mi iz Slovenije, temveč se morajo tega lotiti sami.«

• **Od pravlјice do pesmice. Bernarda B. Peček. Vestnik, Murska Sobota, leto 69, št. 48, 30. novembra 2017, str. 14**
OŠ Prežihovega Varanja Bistrica

Prvo srečanje v projektu Erasmus + z naslovom Razvijanje socialnih kompetenc otrok z zgodnjim poučevanjem tujega jezika

»Prav vse gostje so rekle, da so prvič v Sloveniji. Zato smo teden, ko so gostovale pri nas, izkoristili tudi za obisk slovenskih znamenitosti, kot so Piran, Postojnska jama in Ljubljana. Prvi dan smo malo predebatirali o projektu, kajti to je zdaj bilo šele prvo srečanje, spoznale so črenšovsko občino, se seznanile z IKT delom, ogledale so si naš vrtec in šolo. Drugi dan so spoznale Vrtec Montessori v Mariboru, nato pa še Poseben model učenja v vrtcu Nova Gorica in se seznanile z načinom poučevanja predšolske vzgoje na Univerzi v Kopru, « je predstavil bogati program Andrej Nemeč, koordinator mednarodnega projekta Erasmus + z naslovom Razvijanje socialnih kompetenc otrok z zgodnjim poučevanjem tujega jezika. Prav bistriški vrtec je idejni nosilec, oblikovalec in glavni koordinator projekta, zato bo sodelovanje v njem zagotovo prispevalo k bogatjenju dela domačih bistriških vzgojiteljev in učiteljev, pa tudi vseh sodelujočih 12 vzgojiteljic iz Italije, Estonije in Bolgarije.

»Pravzaprav se učimo eden od drugega, spoznavamo tudi njihove kurikule in načine poučevanja. Pri nas so si gostje med drugim lahko ogledali različne pristope poučevanja angleščine v nižjih razredih; ves pouk ali učna ura poteka v angleškem jeziku, začeli smo s pravljico in končali s pesmico, vmes smo imeli različne aktivnosti, tudi matematične, « je povedala Petra Šobak, profesorica razrednega pouka, ki se je pred dvema letoma strokovno izpopolnila za poučevanje tujega jezika v razredih prve stopnje osnovne šole. V sodelovanju z društvom ABC šport so izvajali različne športne aktivnosti, kjer so se otroci ob gibanju prav tako učili angleščine. Šolo so obiskale tudi mentorica Mihaela Brumen (profesorica na Pedagoški fakulteti Maribor), Irena Kumer, predstojnica Zavoda za šolstvo Republike Slovenije – enote Murska Sobota in Fanika Fras Berro iz mariborske enote (pristojna za predšolsko vzgojo), ki so skupaj s tujimi gosti spremljale hospitacije.

O cilju projekta pa je Nemeč povedal: »Projekt je sestavljen iz dveh izpofaz, in sicer se v prvi fazi naše vzgojiteljice učijo angleškega jezika, zato jih učitelji naše šole izobražujejo – vsak teden imajo ure angleščine, da bi lahko to uporabljale tudi pri svojem delu z otroki. Tuji jezik morajo obvladati, sicer se lahko zgodi, da bodo otroci vedeli več angleškega jezika kot vzgojiteljice. Pomembni pa so tudi didaktični prijem. Drugi cilj projekta je torej izboljševanje kakovosti predšolske vzgoje, poleg tujega jezika pa spada sem tudi moralna vzgoja, vzgoja za evropskega državlјana, spodbujanje multikulturalnosti in sprejemanje drugačnosti.«

• **Približati želi dialektični pogled. A. Nana Rituper Rodež. Vestnik, Murska Sobota, leto 69, št. 48, 30. novembra 2017, str. 16**

Spomini in razmišljanja častnega škofa Geze Erniše

V knjigi Jelke Kušar iskreno spregovoril o svojem življenju in delu - »Živimo v času, ko se ni enostavno izpostaviti,« pravi Geza Erniša

V evangeličanski cerkvi Martina Lutra Murska Sobota so predstavili knjigo V službi ljudi – spomini in razmišljanja, ki je izšla ob 65-letnici častnega škofa Geze Erniše in ob 500. obletnici začetka reformacije. Knjigo je na podlagi pogovorov in intervjujev napisala slavistka Jelka Kušar, v besedilu pa se prepletajo poglavja iz življenja škofa, od otroštva do danes, zgodovinska dejstva, pomen in vloga Evangeličanske cerkve augsburške veroizpovedi na Slovenskem, ekumenizem, teološka in sodobna vprašanja ter Erniševo 40-letno delovanje v službi Boga in človeka. Ta knjiga odstira razmišljanje človeka, je povedala avtorica, ki je svoje poslanstvo opravljal protestantsko odgovorno.

In zakaj ravno častni škof Erniša? »Nekoč sem po radiu slišala glas, ki ga nisem poznala,« prizna Kušarjeva, ki ne prihaja iz Prekmurja in sta ji življenje Evangeličanske cerkve in protestantizem bolj znana iz knjig in literature. »Bil je precej drugačen glas, kot smo navajeni Slovenci. Erniša je bil zadržan in sproščen hkrati, v njegovem mirnem glasu in umirjenem načinu govorjenja pa ni bilo prav nobene napadalnosti.« Raje, je opazila tudi pozneje, zaide na drugo misel, kot da bi rekel kaj ostrega ali se zapletal v konflikt.

Erniša ob tem le meni, da smo ljudje bitja z različnimi vrtilinami in lastnostmi ter da je pot miroljubnega pogovora vedno možna in mogoča. Sam je prepričan, da je bilo človeku na gori Sinaj v zibelko položeno, kako naj živi in kako naj se vede, da ve, kaj je prav in kaj narobe. Predvsem pa, da se v življenju ne sme pozabiti na svetopisemske vrednote, ki se jih ne more interpretirati po svoje, danes tako, jutri drugače.

Knjiga obsega 230 strani pogovora. Še najbolj se je pri pisanju »zataknilo« pri prvem poglavju, ki je bilo namenjeno Erniši in njegovi osebni zgodbi, smo lahko slišali. Erniša je o tem povedal: »Verjetno prideš resnici do dna tako, da začneš pisati knjige, takrat tudi o sebi izveš stvari, ki jih doslej nisi izvedel.« V pogovoru sta z avtorico predelala različne teme in vprašanja, čeprav ga je, prizna, vmes prešinila misel, da se je prehitro odločil za knjigo, ki v bistvu precej intimno govori o njem in njegovem delu. »Danes živimo v času, ko se ni enostavno izpostaviti, ampak če se moji predhodniki ne bi in ne bi javno povedali svojih stališč, tudi reformacije in vseh sprememb ne bi bilo.« Pri tem pa spomni na misel, ki pravi, da ima vsak svetnik svojo preteklost in vsak grešnik svojo prihodnost, zato je mnoga dejstva kot taka tudi sprejel. »Hotel pa sem biti

iskren in iskreno spregovoriti o svojem življenju. S tem, kar sem povedal, lahko zdaj živim, verjetno pa se vsi z vsem ne bodo strinjali.« Ampak tako pač je in tudi reformacija je, pove Erniša, prinesla dialektični pogled na svet, tudi sam, prepričan demokrat, pa želi približati dialektične poglede. Za knjigo, ki jo je izdala Evangeličanska cerkvena občina Moravske Toplice, pa so svoja razmišljanja prispevali tudi mag. Geza Filo, škof Evangeličanske cerkve na Slovenskem, dr. Kozma Ahačič, dr. Marko Kerševan, dr. Martin Junge in drugi.

- **Pandorina skrinjica? Branko Žunec. Vestnik, Murska Sobota, leto 69, št. 48, 30. novembra 2017, priloga PEN, str. 7**

Ko šarmantni nerodnež Will Thacker (igra ga Hugh Grant) v britanski romantični komediji Notting Hill sostanovalcu, čudaškemu in neobritemu Valižanu Spiku (igra ga Rhys Ifans), potoži, da se mu z ljubeznijo do najbolj slavne filmske zvezde Anne Scott (igra jo Julia Roberts) odpira Pandorina skrinjica, dobi približno takšen odgovor: »Hm, tudi mi smo imeli v šoli eno Pandoro, ampak ji nisem uspel odpreti skrinjice!«

V jeziku digitalnih domorodcev bi dejali, da je šlo med lastnikom knjigarnice na Notting Hillu in njegovim »cimrom« za neke vrste »komunikacijski šum«, dejansko pa za režiran komedijantski nesporazum. A ker je pri tem uporabljena ena od najmočnejših prispevkov ali metafor – dobesedno pomeni simbol pogubnega darila in vir vseh mogočih bed, nesreč, neprijetnosti – in ker so jo v zadnjih letih delovanja Pomurske akademske znanstvene unije (PAZU) povzemali tudi nekateri njeni član ob (po)misli, bolj zadržku, ali naj v svoje vrste sprejmejo tudi akademsko izobražene umetnike ali ne, se zdi ta sekvenca iz priljubljene britanske filmske uspešnice izzivalno izhodišče za premislek o(b) petkovi prelomni odločitvi. Prejšnji teden so na plenumu dvodnevne 15. znanstvene konference PAZU v svoje vrste doktorjev in doktoric znanosti sprejeli tudi prvih sedem umetniških ustvarjalcev iz sveta ob Muri, uveljavljenih lokalno in globalno.

So v tej zdaj že 159-članski unikatni regijski znanstveni asociaciji s tem dejanjem v resnici »odprli Pandorino skrinjico«? Bodo akademski znanstveni odličniki znali in zmogli »sobivati«, se poslušati in slišati s kolegi iz umetniških vrst, kakor je to menda že dolgo in dobro utečeno v okviru Slovenske akademije znanosti in umetnosti? Bi lahko prihajalo med njimi do »komunikacijskih šumov«? Verjetno bi v tem pogledu kazalo prisluhniti umetnostnemu zgodovinarju dr. Janezu Balažicu, predavatelju na mariborski Pedagoški fakulteti, ki je še vedno močno znanstveno-raziskovalno vpet v umetnostnozgodovinske tokove Pomurja. V svoji knjižni zbirki z naslovom Zveni podob povzema zapis globalno prepoznavnega ustvarjalca Orhana Pamuka: »Kadar namreč umetnik naslika resnično umetnino in pristno mojstrovino, mu ni treba puščati na njej sledov svoje istovetnosti.« Ali z drugimi besedami: »Videti v stvareh več, kot na videz kažejo, je bistvena lastnost vsakega ustvarjalnega človeka, naj bo znanstvenik ali umetnik.«

Mar ni že sama delitev na znanost in ustvarjalnost umetna, saj je znanstveno raziskovanje brez ustvarjalnosti navaden uradniški dolgčas. Saj se lahko v ustvarjalni fazi znanstveno raziskovanje celo delno prekriva z umetnostjo. Načelno zelo obetavno se sliši razlaga prvega pomurskega akademika iz vrst vrhunskih umetniških ustvarjalcev Matjaža Fariča, ki je tudi eden od podpredsednikov PAZU: »Če skuša znanost priti do absolutne resnice, pa se v umetnosti velikokrat ukvarjamo z individualnimi, lastnimi resnicami. Ker sta bili obe v ne tako davni zgodovini združeni, se mi zdi povezovanje pomemben korak, ker lahko z odzivanjem na dogajanje v lokalnem okolju pripomoremo k boljšim idejam in rešitvam za splošno kvaliteto življenja.«

Glede na to, kako predano je v poldrugem desetletju PAZU odigrala svoje poslanstvo – čeprav bi lahko bila še opaznejša v gospodarskem razvoju, občinskih razvojnih programih in regijskih projektih –, je pričakovati, da bo z vključitvijo umetniških ustvarjalcev dobila dodaten zagon oziroma da je bojazen pred »odpiranjem Pandorine skrinjice« kot votel strah, ki ima velike oči, okrog in okrog pa ga nič ni. V tej povezavi kaže omeniti podobno znanstveno asociacijo na desnem bregu Mure z imenom Klub prleška akademija (KPA) s članskim sidriščem na Gimnaziji Franca Miklošiča Ljutomer, ki združuje okrog petdeset članov in vezi z njimi ohranja kot z nekdanjimi dijaki preko gimnazijskega projekta Znanost ima mlade. Ko sem pripravljaj drugo knjigo o doktorjih in doktoricah znanosti iz sveta ob Muri z naslovom Ne-vidna univerza, sem naletel na zanimiv fenomen. Zelo nenavadno se mi je zdelo, da je večina doktorjev znanosti, ki so nekoč obiskovali to gimnazijo, pristala na udeležbo v knjigi že samo zato, ker so bili njeni dijaki, čeprav niso imeli ali nimajo stalnega bivališča v Pomurju, ampak v Podravju ali izven njega. To se zdi še dodatna potrditev, da ima veliko odličnih intelektualcev na obeh bregovih Mure v svojem genskem zapisu zakodiran tako imenovan lokalpatriotski eros, kar se mi zdi ključ, s katerim se – izraženo simbolično – Pandorina skrinjica pač ne odpira.

- **Usodna privlačnost umetnosti. Besedilo: Jože Gabor. Vestnik, Murska Sobota, leto 69, št. 48, 30. novembra 2017, priloga PEN, str. 10-11**

Nesojeni gozdar je razstavljal dela vrhunskih umetnikov. Danes ga poznamo predvsem kot ustvarjalnega upokojenca, še vedno polnega idej in vizij, kakršne je uresničeval v Galeriji-Muzeju Lendava.

Franca Geriča je že v otroških letih, ki jih je preživel v Gaberju, navduševala narava, zato je sanjal o tem, da bo gozdar, kot je bil njegov stric. Vijugasta življenjska pot ga je potem pripeljala do poklica učitelja likovnega pouka in kamnoseka. Danes ga poznamo predvsem kot ustvarjalnega upokojenca, še vedno polnega idej in vizij, kakršne je uresničeval kot direktor Galerije - Muzeja Lendava.

Vaško življenje v Gaberju v času njegovega otroštva mu je ostalo v lepem spominu, pravi Franc oziroma Feri, kot ga kličejo prijatelji: »Tokrat še ni bilo televizije in otroci smo veliko prostega časa preživel v naravi. Skozi naselje je vodila akademska cesta, o življenju tam nekje daleč, v Ameriki in Kanadi, pa smo slišali le od sorodnikov, ki so se vračali. Močno so mi ostali v spominu tudi vrtovi ob hišah, na katerih so ljudje gojili sadje in zelenjavo.« Mladi v današnjem času niso več tako povezani z naravo, opaža.

Danes živi v Lendavi, a se vsak dan odpravi do svojega zatočišča, zidanico z vinsko kletjo na robu naselja Čentiba, ob gozdu nedaleč od meje z Madžarsko. Tam poteka mednarodna likovna kolonija odlivanja v bron, večkrat pa v s trstiko kriti zidanici prespijo tudi umetniki. Trstiko, ki pokriva hišo, je sam nabral ob Muri. Mama Matilda je bila iz Gaberja, oče Franc pa iz Kapce. Očetove družinske korenine so iz Hotize, mamine pa iz Lendave: »Osnovno šolo sem obiskoval v Lendavi in želel nadaljevati šolanje za gozdarja v Postojni. Na žalost pa nisem dobil štipendije, zato sem se vpisal na učiteljske v Murski

Soboti, kamor je šlo veliko mojih sošolcev. Vendar mi je v prvem letniku šolanja na učiteljskišči umrl oče za rakom, kar me je hudo prizadelo. Ker družina ni imela denarja za njegovo šolanje, je za pomoč v pismu zaprosil strica Janija iz Kanade, ki mu je potem finančno pomagal. Ob tem pa je moral še vsake počitnice delati pri kamnoseku, da si je zaslužil za šolanje. Po končanem srednješolskem izobraževanju se je zaposlil na Dvojezični osnovni šoli I Lendava (takrat še OŠ Draga Lugičiča) kot učitelj likovne vzgoje. Ob tem pa je še v delavnici v Gaberju opravljal kamnoseško obrt: »To je pomenilo dokaj lep dodatni zaslužek, saj sem bil znan po tem, da sem na spomeniku izklesal, vgraviral tudi zelo kakovostne portrete umrlih. Zato sem imel naročnike tudi iz Hrvaške in Madžarske. To znanje pa mi je koristilo pri organizaciji likovne kolonije, še posebej pri kiparstvu.«

Mladi talenti

Ženo Blanko je spoznal, ko je ona še obiskovala srednjo šolo in leta 1972 sta se poročila. Prvi je na svet privekal sin Miran, čez pet let pa še hčerka Miša: »Sedaj sva z ženo dedek in babica dvema vnukinjama in dvema vnukoma. Miran ima partnerico Petro, sina Nina ter hčerki Lili in Milo, Miša pa z možem Markom sina Janija. Hčerka živi z družino v Novi Gorici, sin pa v Murski Soboti.« Blanka je bila najprej medicinska sestra, nato vzgojiteljica v vrtcu v Lendavi, potem pa do upokojitve ravnateljica. Feri je po učiteljskišči še končal študij likovne vzgoje na Pedagoški akademiji. Ko je bil zaposlen v Galeriji-Muzeju Lendava pa je nadaljeval z izobraževanjem ob delu na univerzi v Pecu, kjer je diplomiral na oddelku za me talente za likovno ustvarjalnost in jih potem tudi k temu spodbujala. Zato sem tudi na lastne stroške in ob pomoči sponzorjev organiziral v Žitkovcih prvo likovno kolonijo za mlade. Iz te kolonije je potem zrastle mednarodna likovna kolonija za mlade LindArt Lendava.«

Feri je znan po tem, da je vedno bil entuziast z idejami in vizijami, ki si jih je tudi prizadeval uresničiti, čeprav je to zahtevalo veliko vloženega truda. Z občutkom za poslovnost v kulturi in odgovornim odnosom do kulture mu je uspelo uresničiti veliko ciljev, ki so se marsikomu zdeli za manjše obrobno mesto, kot je Lendava, neuresničljivi: »Gotovo pa so vse moje aktivnosti zahtevale veliko odpovedovanja, ki jih je najbolj čutila moja družina. Veliko odsotnosti in dela mi ni omogočalo, da bi se dovolj posvetil soprogi in otrokoma. Sem pa vesel, da znata dobro delati in sta uspešna v življenju. Potrudil se bom, da bom napako popravil in več časa posvetil družini, predvsem pa vnukom.«

Malo ljudi ve, pravi, da tudi njegov sin Miran, ki je zdravnik v murskosoboški bolnišnici kot specialist internist, prav tako tudi odlično obvlada kamnoseške veščine. Te obrti ga je Feri naučil, ko je ta bil še v srednji šoli, in mu za pomoč pri delu tudi plačeval. Hčerka, ki ima ob priimku Gerič tudi možev priimek Špacapan, je velika ljubiteljica gledališča in s svojo gledališko skupino Miškino gledališče Ku-kuc nastopa po vsej Sloveniji, tako na gledaliških odrih, kakor tudi v vrtcih in osnovnih šolah: »Oba otroka rada prihajata domov v Lendavo in vnuki radi skupaj z mano odkrivajo zanimivosti okrog našega doma in drugje po okolici. Najmlajšega vnuka zadnje čase še posebej zanimajo lisičje luknje.«

Na evropski kulturni zemljevid

V Galeriji-Muzeju Lendava se je kot direktor zaposlil leta 1996, eno leto po tem, ko je ta postala javni zavod. Prej je deloval v okviru kulturne skupnosti občine Lendava. »Že pred mojim prihodom na lendavski grad sem sodeloval s Ferijem Kiralyjem, ki je bil prej vodja enote Galerije - Muzeja Lendava. Ob mojem prihodu sta na gradu delala le hišnik in čistilka, zato sem začel vključevati zunanje sodelavce.« Na začetku sta mu veliko pomagala tudi murskosoboška galerija in muzej, še posebej Franc Obal. Po zaposlitvi strokovnih sodelavcev so si zastavili nove načrte. Bili so uspešni tudi na razpisih za sofinanciranje mednarodnih projektov: »Ves čas pa sem razmišljal, kateri projekti bi našo malo lokalno skupnost postavili na kulturni zemljevid Evrope. Po več kot desetih letih prizadevanja sem uspel vzpostaviti dobro sodelovanje s privatnimi galerijami in zbiratelji umetnin. Ni bilo lahko, saj vemo, da je ta krog galeristov dokaj zaprt in je le težko priti vanj. Večkrat smo tudi imeli srečo, da smo bili ob pravem času na pravem mestu, kar je še posebej uspelo s prvo večjo Vasarelyjevo razstavo, ko smo pridobili njegova dela iz Madžarske in Pariza.«

Njegova poznanstva v številnih galerijah po Evropi so mu omogočila, da so na lendavskem gradu pripravljali odmevne razstave umetnin avtorjev svetovnega slovesa. To so ob Victorju Vasarelyju bili še Oskar Kokoschka, Françoise Gilot, Alfons Mucha, Pablo Picasso, Salvador Dali, Rembrandt, Joan Miro in svetovno znan keramik Zsolnay. Veliko pozornosti pa je vzbudila tudi razstava japonske erotične umetnosti Shunga.

Po njegovi zaslugi so postavili monumentalne skulpture po Lendavi. Leta 2005 so na njegovo pobudo v Galeriji-Muzeju Lendava kupili mobilno livarno, s čimer so bili ustvarjeni pogoji za organizacijo mednarodne likovne kolonije odlivanja v bron. Od takrat je na podstrešju lendavskega gradu razstavljen bogata zbirka skulptur v bronu, ki jo vsako leto dopolnjujejo nove, dela najbolj priznanih srednjeevropskih kiparjev. »Da uresničuješ take cilje je najpomembnejše, da imaš podporo v družini, pri sodelavcih in prijateljih. Seveda pa je bilo pomembno tudi dobro sodelovanje z občino Lendava, Madžarsko samoupravno narodno skupnostjo in ministrstvom za kulturo. Večkrat se je zgodilo, da so bili galeristi nezaupljivi, da so nas podcenjevali, ko so slišali, od kod prihajamo. Prepričali smo jih, ko smo jim pokazali našo galerijo in predstavili naše dosedanje delo. Vendar pa moraš uresničiti, kar si se z njimi dogovoril. Popravnega izpita ni.« Pogreša boljše sodelovanje med pomurskimi galerijami in muzeji, saj bi skupaj lahko uresničevali večje projekte in zanje zagotovili več evropskega denarja.

Lovec brez puške

Feri je že več kot štirideset let lovec, član petišovskega lovskega društva. Vendar pa lovec, ki gre na lov brez puške. Lovec, ki že dolgo ni ustrelil nobene živali, a jih rad opazuje med sprehodom v naravi. Ob tem je še ribič, član lendavske ribiške družine: »Gotovo nisem običajni upokojenec. Likovna umetnost je nekaj, kar te vleče k sebi, dokler si živ. Tudi sam ustvarjam kiparska dela, vendar pa le za svojo dušo in jih ne nameravam razstaviti. Se pa znam veseliti tujemu uspehu, tujim razstavam. Če me pri organizaciji likovne kolonije v Lendavi, Monoštru ali kje drugje prosijo za pomoč, jim z veseljem pomagam. Mislim, da so najboljši rezultati dela pri sodelovanju več generacij, da mlajšim generacijam koristijo naši nasveti.«

Skrbi tudi, še posebej ob spodbudah žene in sina, za svoje zdravje. Vsak dan izvaja tibetanske vaje in skrbi za zdravo prehrano. Še posebej mu tekne zelenjava z domačega vrta, enolončnice, pa tudi prekmurske domače dobrote si rad občasno privošči. Rad tudi potuje. Ob obiskih si rad ogleda likovne razstave in se pogovori z galeristi. Tako se je z enega takih potovanj v Tokiu tudi vrnil z dogovorom o razstavi japonske erotične umetnosti Shunga v Lendavi. Težje je bilo pri logistiki, kako te umetnine pripeljati v Slovenijo.

Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter

- **Več samo očenaš. Marijana Sukič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 30. novembra 2017 - Leto XXV, št. 48, str. 2**

Gda sem štejala pogovor Dušana Mukiča s slovensko zagovornico Eriko Köleš Kiss pa z gospaudom Francom Režonjo o slovenski mešaj v Varaši, mi je več misli po glavej ojdlo. Najprva tau, ka kak lepau so se Varašanci pa Slovenčarge navadili na slovenske meše v samom Varaši, gde prva nej bilau meš v slovenskom geziki. Ali samo trno rejdko, te, če so slovenske organizacije mele kakšne vekše programe pa so je začnile s slovensko mešo. Pa k taumi nej trbelo nika drugoga, samo vódržanje organizatorov pa dobra vola župnikov. Župnikov na tej pa na drugi strani meje.

Ka vóra vküperdrži lidi, vidimo po tejm tö, ka se - kak leko štemo v intervjuni – po mešaj eške dugo pogučavajo pred cerkvijo. O tom mi je na pamet prišlo, ka so pripovedjali tisti Slovenci, steri so odišli v Meriko ali v Avstralijo. Nji je tüdi najbolje cerkev vküperdržala pa gordržala, vej pa pauleg cerkvi so meli svoje klube, gde so se po meši dobili pa se pogučavali. Največkrat so samo kaj spili pa se veselili, ka so leko vküper, ka se vidijo, vej pa ovak so bole rejdko se srečovali, ka so daleč bili eden od drugoga. Gda so pa velki svetki bili, so ženske v klubaj, steri so künje tö meli, pripravile obed pa so vsi vküper svetili. Tašoga ipa je naprej prišlo, ka je kaj nauvoga v »starom krajju«, ka se kaj godi z njimi samimi. Té prilike so v nji potrdile, ka pripadajo k istomi narodi, ka pripadajo skupnosti. Takšno vlogo (szerep) zdaj majo slovenske meše v Varaši tö, če rajsan je Varaš nej tak vólki kraj pa se ovak tö srečavlemo.

Pa takšno vlogo majo meše po drugi vasaj tö, vej pa pred mešov pa po meši se malo stavimo, pogučavamo, pozdravimo tiste, stere smo dugo nej vidli. Po ništrni naši vesnicaj je več slovenske rejči pri mešaj, po ništrni skurok nika ali trno malo. Na Gorenjom Seniki pa v Števanovcaj bar vsakšo tretjo nedelo so meše po slovensko, ovak je vejndrik tö kakšen tau meše po naše pa pri spejvanji se tö več slovenski sveti pesmi čüje, ka majo cerkvene pevske zборе. Najmenje slovenske rejči se vejndrik čüje v Sakalauvci, gde smo že od inda več samo Očenaš molili slovenski. (Zdaj je pri vsakšoj meši bar ena pesem slovenska, ka se je zahvaliti kantori.) V zadnji časaj več ranč slovenskega Očenaša nejga, bar nej pri nedelski mešaj, mogauče tü pa tam med kednom. Če de tau tak tadale, de se Gospaudova molitev, stera se je gezero lejt molila slovenski po naši vasnicaj, zgibila. Pa nej samo ona...

- **Urediti je treba cestne povezave. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 30. novembra 2017 - Leto XXV, št. 48, str. 2**

17. zasedanje mešane manjšinske komisije

Na Brdu pri Kranju je pod vodstvom ministra za Slovence v zamejstvu in po svetu Gorazda Žmavca ter madžarskega ministrskega komisarja za razvoj sosednjih politik Ferenca Kalmárja potekalo 17. zasedanje slovensko - madžarske medvladne mešane komisije za spremljanje Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic madžarske narodne skupnosti v Sloveniji in slovenske narodne manjšine na Madžarskem. Na njem so predstavniki obeh vlad in narodnih skupnosti razpravljali o ključnih vprašanih obeh narodnosti.

Po podpisu zapisnika je Gorazd Žmavc poudaril, da sta manjšini prepoznaven in pomemben steber meddržavnih odnosov. »Najpomembnejše, in tega se moramo tudi zavedati, je nadaljevanje dialoga. Zavedamo se, da so odnosi med državama tradicionalno dobri, manjšinska politika pa daje nov veter, nov zagon in nove možnosti za hitrejše rešitve pri razvoju regionalne politike. Mi igramo na karto, da se ne konča vse na mejah,« je izpostavil Žmavc in dodal, da se na tak način daje tudi možnost za lepšo prihodnost mladih: »Gre za politiko majhnih korakov, ki jo nadgrajujemo. Ustvarjamo pogoje, kako boljše in lepše živeti, hkrati pa dajemo velik pomen večkulturnosti. Teme, ki smo jih obravnavali, so tako s področja vidne dvojezičnosti, govorimo o sistemski ureditvi šolstva, in sicer na obeh straneh meje, gre za regionalne projekte in povezave. Potrebujemo projekte in razvojno vizijo tudi na gospodarskem področju.«

Tudi Ferenc Kalmár je izpostavil pomen dialoga in pojasnil, da so naredili korake naprej na več različnih področjih. »Naredili smo korak naprej pri sistemskem financiranju dvojezičnih šol v Porabju. Od letnega financiranja smo prešli na podpis petletne pogodbe. Z več kot 500 milijoni forintov smo v letu 2017 podprli obnovo monoštrske cerkve, « je dejal Kalmár in dodal, da bo Madžarska finančno podprla izgradnjo dijaškega doma v Lendavi, predlaga pa tudi, da se ustanovi skupna delovna skupina, ki bo pomagala pripraviti ustrezní program obnove lendavskega gradu. »Pri financiranju narodnostnih samouprav v pomurskih občinah je bil sicer storjen korak naprej, a še vedno nimamo končnih rešitev. Spet smo obravnavali problematiko bibliobusa, ki obiskuje Porabje. Tu še iščemo ustrezne rešitve. Želimo, da bi na Madžarskem Porabje identificirali kot eno od izpostavljenih turističnih destinacij, pri čemer se odpira vprašanje ureditve cestnih povezav. O tej problematiki se bomo pogovarjali z vodstvom in odgovornimi za to področje v Železni županiji,« je še poudaril Ferenc Kalmár in omenil problematiko poplavne varnosti ter problematiko sovražnega govora, ki je vedno bolj prisoten v Pomurju. Dejal je še, da so podprli pobudo, ki poteka na evropski ravni, za pravno zaščito narodnih manjšin.

Tokratno zasedanje, na katerem so Porabske Slovence zastopali predsednik Državne slovenske samouprave Martin Ropoš, zagovornica Slovencev v madžarskem parlamentu Erika Köleš Kiss in predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem Jože Hirnhök, je minilo tudi v znamenju 25. obletnice podpisa Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic madžarske narodne skupnosti v Sloveniji in slovenske narodne manjšine na Madžarskem. O tem je tekla beseda tudi v Ljubljani med polurnim srečanjem predstavnikov Porabskih Slovencev s predsednikom državnega zbora Milanom Brglezom, ki se je odpravljal na dvodnevni obisk na Madžarsko. (Na fotografiji, ki je na naslovnici, Gorazd Žmavc in Ferenc Kalmár podpisujeta zapisnik 17. seje mešane manjšinske komisije).

- **Slovenske duše vküper zbrane. –dm-. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 30. novembra 2017 - Leto XXV, št. 48, str. 3**

V naši preminauči novinaj ste leko prešteli, ka so Slovenci z Monoštra pa Slovenske vesi 19. novembra veuki svetek držali - djenau pred desetimi lejtami, 18. novembra 2007, so v varaškoj baročnoj cerkvi oprvin služili sveto mešo v slovenskoj maternoj rejči.

»Začnilo se je že prva,« nam je po svetešnjoj meši pripovedjala zagovornica slovenske narodnosti v madžarskom Parlamentu Erika Köleš Kiss, štera je bila tistoga ipa predsednica Slovenske narodnostne samouprave Monošter-Slovenska ves.

»Mi smo na svoji djilejšaj dosta premišlivali, ka bi leko kak samouprava eške naredili, ka aj bi se domanja rejč tū v Varaši bole gordržala. Ka aj bi se lidgé bole batrivno pogučavali po domanje. O tem smo se ranč tak pogučavali, kak lepau je inda svejta bilau, gda so v cerkvi vse slovenski molili pa slovenski spejali. Na gospauda Kùhara smo se tō večkrat spominali, vejpa v Varaši živé dosta Slovencev z Gorenjoga Senika.«

Djenau v tistom leti so s Traušča v varaško cerkev Marijinoga vnebovzetja prejkprišli plebanoš Ferenc Rimfel, nam je pripovedjala nekdešnja predsednica. »Prva kak bi sé prišli, so nam v Traušči gučali, aj malo pridemo k njim tō k svetoj meši, vej so pa nas cujnavčeni. Gnauk sem si pravla: lidgé, vejpa vöopitajmo, ka brodijo od slovenski meš.«

Gospaud Rimfel radi majo Slovence, že v Traušči so jim kauli farofa največkrat Slovenci prišli na pomauč. »Pravli so, ka leko. Aj probamo, če že v Varaši kauli osemstau Slovencev živé.« Gospaud Rimfel so bili dober poznanec msgr. Franca Režonje, šteri so tistoga ipa bili generalni vikar nauve Pūšpekije Murska Sobota. »Ge sem tō poznala gospauda Režonjo, depa nej tak fejest, ka bi direktno do nji kak eden prausen človek ũšla,« je pripovedjala gnešnja parlamentarna zagovornica Erika Köleš Kiss, pa povödala, ka sta se dva dūhovnika zgučala ino tak so se z malov delegacijov podali na paut v Mursko Soboto.

»Gospaud Rimfel so nas z avtonom pelali. Gospaud pūšpek dr. Marjan Turnšek so trnok radi bili, ka nam je tau na pamet prišlo. Pravli so, ka uni zagotovijo dūhovnike, šteri do mešūvali, aj se samo zorganiziramo.«

Tedešnji sombotelski pūšpek dr. András Veres so tō nej prauti slovenskim mešam bili, pa če rejsan je predsednica stejla, je nej bilau potrejbno dogovor na papér dojspisati. »Nej davnik sem uradno gorpoiskala nauvoga sombotelskoga pūšpeka dr. Jánosa Székelya, šteri so obečali, ka vse lepau dojspišejo, pa bau edna pogodba med bejdvöma pūšpekijama. Tau je lejpo sodelovanje.« Slovenske meše so v varaškoj cerkvi držali vsikšo tretjo nedelo v mejseci, od septembra do majuša. »Vsikdar smo se leko pogučali pa mešo za en keden kisnej dali, če so meli domanji Slovenci kakši vekši program ali so gospaud nej meli časa. Gospaud Režonja so nam pomagali pri organizaciji praušk tō pa zadnjič celau prišli z nami.«

Dugo cajta so pozvani dūhovniki s Slovenije v slovenskom knjižnom geziki mešūvali, vörnicket pa so gospaude lepau prosili, aj donk po domanje mešo služijo. »Namé so ženske večkrat prosile, aj probam mešo po našom dojspisati, « je pripovedjala gospa Erika. »Depa liturgija je donk sigurno naprejspisana, ne more se vsikši cujmejšati. Pravla sem pa gospaudi Režonji, pa ženske so jim tō pravle, ka naša starejša generacija knjižno ne razmej. Gospaud Režonja so te prosili gospauda pūšpekovoga vikara Lojzeta Kozara, šteri so s pomočjav naši mešni knjig vküppostavili cejlo liturgijo v našom domanjom geziki.«

Od tistoga mau so se vsi dūhovniki iz Slovenije trūdili, ka aj bi eške predge v domanjoj rejči bile. »Franciškanski barat Benedikt Emberšič, narodjeni na Goričkem, so tō po domanjom mešūvali. Gospauda Zorana Cara sem po telefoni prosila, aj po našom mešūvejo. Gda so prišli, so pravli: 'Vejte ka, gospa Erika, ge se malo zatok bogim, ka sem po domanje eške nikdar nej mešūvo.' 'Kak te vi gučali, tak mo mi sledili,' sem dala valas. « Ženske so prej tak rade bilé, kak liki bi prej »gospaud Kùhar nazajprišli«.

Slovenska zagovornica vsikdar povej, ka je naš materni gezik porabska rejč. »Moremo go gordržati, ovak se pozabi. Aj mladina čūje, ka po domanje molimo pa spejvamo. Aj se navčijo ali aj donk začütijo tisti posabni žma toga gezika.«

Ranč tak brodijo gospaud Franc Režonja tō, šteri so v preminaučom desetletji skoro pri vsakšoj varaškoj slovenskoj meši služili. »Materni gezik je svetinja, dragoceni dar od Boga. Moremo ga poštvovati ino cejniti, za toga volo mamo slovenske meše. Té meše lidgé najbole razmijo, pri nji sodelūjejo, spejvajo ino molijo, zatok jim davam batrivnost, aj eške dale radi majo slovensko rejč, pri sveti mešaj tō.«

Gospaud pūšpekov vikar za narodnosti so pred desetimi lejtami rade vaule gorprijali pozvanje v Monošter. »Z veseldjom odim med Porabske Slovence mešūvat, vejpa rad je mam. Prineso sem jim slovensko rejč ino svoje srcé,« so povödali gospaud Režonja pa cujdali: »Ščemo, ka bi doma, z mlajšami tō gučali v maternom geziki. Zatok želejm povödati vsejm vörnikom, gda prihajajo k meši, aj doma tō molijo v domanjoj rejči, tau je slovenski. Aj gezik prejkdajo svojim mlajšam.« Glavni celebrant jubilejne svetešnje meše so eške povödali, ka bi fajn bilau, če bi meli porabski mlajši vöronavuk v domanjom maternom geziki. »Če poglednem, što odi k mešam, so tau od moji lejt naprej tagor,« je opozorila Erika Köleš Kiss. »Depa včási zatok vidim mlade, ništerni stari stariške s sebov pripelajo vnūke.« Na pamet je vzeti, ka lidgé sploj čakajo slovenske meše, pri šteraj pa se leko med seuv srečajo tō, pravi zagovornica Erika. »Gda vō s cerkve dejo, se malo stavijo ino pripovedjajo, če je lejpi cajt, dostakrat edno cejlo vöro. Lidi tauvküperdrži, slovenske dūše so na ednom küpi. Malo se vözgučijo, ka je z žlatov pa padašami, ka se je dobroga ali lagvoga zgaudilo. Malo stari cajti tō naprej pridejo. Pa če samo edna mlajša ženska stogi pauleg, ali pa mlajši kaj poslūšajo, leko dobijo volau, ka se brigajo zarezč, za kulturo. Mi smo v Porabji eške itak tū ino vüпам, ka eške dosta lejt tū baudemo.«

- **Den starejših občanov na Dolnjem Seniku. Erika Glanz. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 30. novembra 2017 - Leto XXV, št. 48, str. 5**

Dolgeletna navada je v naši vesi, da se vsakšo leto pozdravijo starejši ljudje.

Tak je bilo letos tō 11. novembra v tretjoj vöri v kulturnem domi. Vsi tisti, ki tau leto dopunijo 62 let, so bili pozvani na tau prireditev. Povabila ne pošilajo po pošti, ampak da bi bilo to bolj osebno oz.čustveno, so je nosili okauli predstavniki občine, med njimi tūdi župan pred dvöma kednoma.

Prireditev je bila tudi letos zelo ganljiva. Župan Zsolt Monek je s toplimi rečami pozdravo navzoče v imeni vaške, nemške in slovenske samouprave. Posebe so mislili na tiste, ki so tau leto imeli okrogli rojstni den, sedemdesetoga, petinsedemdesetoga, osemdesetoga oz. na najstarejšo osebo v vesi. Nji so pozdravili z eno okinčano trnjavo rožo. Potistim smo lahko poslušali recitacije in zgodbe, katere so zbrali pa tudi prebrali sami predstavniki občine.

Imeli smo tudi gosta, malega Rolika Erdélyija, štiri leta starega betežnika, ki je preživel že več operacij pa ga čaka še ena velika operacija, da bo lahko sam hodil. On je povedal, bolje povedano predstavil zelo lepo, dolgo pravljico. Dobil je velik in topel aplavz. Po kulturnem programu so se župan in predstavniki pogovarjali z navzočimi. Kuharice sakalovskega otroškega vrtca so pripravile zelo okusno večerjo. Počutili smo se zelo dobro in smo hvaležni vsem, ki so pripravili, organizirali ta lep dan, tudi ustanovam ustanovam, ki so podprle prireditelje: Uradu za razvoj zdravstva v Monoštru Monoštru, Ministrstvu za človeške vire in Zdravstvenemu domu v Monoštru.

- **Pripravljali smo se na advent. Irena Pavlič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 30. novembra 2017 - Leto XXV, št. 48, str. 5**

Slovensko društvo v Budimpešti je v soboto 18. novembra priredilo delavnico. Lani aprila smo imeli gastronomsko delavnico. Pekli smo in kuhali staro porabsko gesti. Zdaj smo pa redli vejnce za advent. Takšne, ka je dejamo na dvera pa na stole. Prvin smo doma v Porabji nej delali vejnce. Ovak smo se pripravljali na advent. Te so se začnile zordjenice, sv. meše zuzrankoma v šestoj vöri. Odlí smo k tej mešam. Druge adventne šege so tó bile. Postili smo se. Nejsmo mesau djeli, samo v nedelo. Na Licijovo so pojbičke odli »kokodakat«. Vertinjam so želeli vse dobrega, iz vsega dosti, pa so kaj dobili, kakšne krajcare ali kaj drugoga. Dosta djajec so želeli, kak na pauti kamenje. Na Licijo nejsmo smeje šivati, ka prej kokaušom rit vkúper zašijemo, pa nedo več jajc nesle. Gda je pa prišo sveti post (24. december) te je na den samo trikrat leko djo. Samo podne se je leko nadjo. Ka smo djeli? Pošúšene kloce smo küjali: jabolke, grúške in slive. Pod stolom je bila borojca, ka so go malo vužgale. Mlajši so po obedi mogli vö iti pa kaulek rama so bila drevja, so je mogli trausite. Tau so gunčali, da so trfinili drejvo: »V leti tak puna boj, kak zdaj moj želaudec...« Tau je pomejnilo, naj dosta sadja bode na drejvaj. Vert je pa meklau vzejo pa je kaulek rama od stene vkraj mejo pa gunčo: »Vse lagve stvari kraj od rama...«. Vse na takšno smo se spominjali, gda smo delali vejnce. Dosti vse smo si pripovedjali. Malo smo jedli pa nazdravili. Mi smo zdaj tó na žira krú pa lük djeli, kak prvin doma, prinesli smo domanji pokaraj pa domanja jabolka. Fajn smo se počútili. Tak smo se mi, Porabski Slovenci, ki živemo v Budimpešti, pripravljali na advent in na božič, gda se je rodijo Jezuš, ki nam prinese odrešenje, radost in se vüpamo, da mir tó.

- **S kravo cifro na kmetijo. Vzgojiteljici asistentki: Andreja Serdt Maučec in Romana Trafela. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 30. novembra 2017 - Leto XXV, št. 48, str. 7**

Razstava

Naše delavnice s sloganom S kravo Cifro na kmetijo so se v mesecu oktobru končale. Vseh 5 porabskih narodnostnih vrtcev je obiskalo vzorčno kmetijo na Gornjem Seniku, kjer smo v družbi krave Cifre spoznavali dela na vrtu, travniku, njivi in v sadovnjaku. Otroci so veselo raziskovali naravo, si pridobivali nove izkušnje z živimi bitji in spoznavali naravo z vsemi čuti. Na delavnice smo se v vrtcu pripravljali dalj časa. Naučili smo se slovenske pesmice, deklamacije in veliko novih besed glede na temo, ki so si jo posamezni vrtci izbrali. Izdelovali smo plakate, risali risbice, nastalo pa je tudi veliko lepih otroških izdelkov. V četrtek, 16. novembra, smo skupaj z Zvezo Slovencev na Madžarskem v slovenskem centru v Monoštru pripravili zaključno razstavo delavnic S kravo Cifro na kmetijo. Razstava je bila skupek vsega, kar so se otroci naučili in doživeli tekom delavnic. Razstavljeni so bili tudi različni izdelki, ki so jih otroci izdelali na temo jesen. Med razstavo so bile ves čas projicirane fotografije otrok, narejene na posameznih delavnicah, katere so si obiskovalci lahko ogledovali. Pripravili smo tudi kratek program za obiskovalce, na katerem so sodelovali tudi otroci. Najprej sva vzgojiteljici asistentki z lutko kravo Cifro in zajčkom predstavili vse delavnice po temah. Nato pa smo skupaj z otroki nastopili s pesmicami, deklamacijami in igrami. Otrokom sva pripravili tudi pobarvanke in pečate. Preživeli smo prijeten večer v družbi otrok, njihovih staršev in drugih obiskovalcev.

Zvezi Slovencev na Madžarskem in njenim sodelavcem bi se radi zahvalili za lepo sodelovanje in pomoč, vodji Vzorčne tije na Gornjem Seniku, gospe Andreji Kovač, pa, da so si otroci lahko ogledali kmetijo, obiskali Hišo jabolk in tudi sodelovali pri gastronomski delavnici, kjer so pripravili jabolčno pito in naredili sadno solato.

- **Umrli je István Konkoly, bivši sombotelski škof. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 30. novembra 2017 - Leto XXV, št. 48, str. 7**

V 87. letu starosti je umrl bivši sombotelski škof István Konkoly, ki je 19 let vodil sombotelsko škofijo. Istváná Konkolya so leta 1954 posvetili v duhovnika v sombotelski stolni cerkvi, potem je kaplanoval v več krajih, med drugim tudi v Rábagyarmatu blizu Porabja, prva njegova župnija je bila v vasici Szóce v krajini Órség. Med letoma 1963 in 1972 je bil tajnik takratnega sombotelskega škofa Istvána Kovácsa, od leta 1972 je bil župnik župnije Gencsapáti. 5. junija leta 1987 ga je papež Janez Pavel II. imenoval za škofa sombotelske škofije, 11. junija ga je kardinal in nadškof nadškofije Budimpešta-Esztergom László Paskai posvetil v škofa. V času njegovega škofovanja je leta 1991 obiskal Sombotel papež Janez Pavel II., v njegovem času se je začel proces za beatifikacijo župnika Jánoša Brennerja in so imenovali za blaženega zdravnika Lászla Batthyány-Strattmanna. István Konkoly je skoraj dve desetletji služil kot škof, v tem času so v škofiji zgradili več kot 40 cerkva, molilnic ali prostorov za skupnosti. Med drugim se je v njegovem času začela in končala obnova sombotelske stolnice, ki je bila v času druge svetovne vojne hudo poškodovana.

- **Intimna poetika bronastih skulptur. Tekst: Ernest Ružič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 30. novembra 2017 - Leto XXV, št. 48, str. 10**

Murskosoboška Galerija je za zadnjo letošnjo razstavo postavila na ogled dela akademskega kiparja Dušana Tršarja - Retrospektiva. Razstava je nastala v sodelovanju med Galerijo Božidar Jakac v Kostanjevici na Krki, Galerijo v Murski Soboti in Društvom likovnih umetnikov Ljubljana. Posvečena je avtorjevi 80-letnici. Postavljenih je 38 skulptur, odlitih v bronu. Izšel je tudi katalog, v katerem o umetniku in njegovem delu pišejo Goran Milovanović, direktor Galerije Božidar Jakac, Irma Brodnjak, kustosinja, in Robert Inhof iz soboške Galerije, Aleksander Bassin, umetnostni kritik, in Kristina T. Simončič, kustosinja Galerije Božidar Jakac. Razstava (tudi avtorjeva dela v drugih materialih, denimo pleksisteklu) je bila doslej v Galeriji Božidar Jakac v Kostanjevici na Krki, ljubljanski Moderni galeriji in zdaj v Soboti, kjer bo odprta do konca leta. Dušan Tršar se je konec 60. let pridružil skupini mladih umetnikov, poimenovanih tudi »neokonstruktivistki«, med katerimi so bili Dragica Čadež, Drago Hrvacki, Tone Lapajne, kasneje pa sta se pridružila Vinko Tušek in Slavko Tihec. Skupina je delovala

do leta 1972, raziskovala nove likovne tendence, nato pa so se njihove poti razšle. Tršar je v tej fazi začel ustvarjati objekte iz fluorescentnega pleksistekla, nato pa se je posvetil oblikovanju in gradnji navpičnih struktur v bronu, kjer je raziskoval tudi, a ne samo, odnos med moškim in ženskim principom.

Zgodnje figure Dušana Tršarja, tako Robert Inhof, so bile včasih padajoče, včasih prelomljene prelomljene v blokih in napete kot lok. Figure, ki jih umetnik ustvarja od konca devetdesetih let, pa so zasnovane v umirjeni vertikali. V nasprotju z množico skorajda identičnih figur se Tršar od devetdesetih let posveča posamičnosti skulptur, ki lahko sestavljajo skupino, vendar si med seboj niso identične.

Za Dušana Tršarja je značilno tudi razmerje med njegovo malo in veliko ali javno plastiko. Mala plastika ohranja vse značilnosti monumentalne plastike. To dejstvo je zlahka razvidno, če si ogledujemo fotografije Tršarjevih skulptur na nevtralnem ozadju, pri čemer nimamo nobenega pomagala, ki bi vsaj približno omogočilo določiti velikost fotografirane skulpture. Ena njegovih večjih plastik je Spomenik revolucije v Ljubljani, odkrit leta 1975.

Tršar je nekaj časa tudi risal, vendar se je hitro vrnil h kiparstvu. Uspešno je tudi njegovo obdobje, ko je dela oblikoval v železu. Samo vprašanje časa je bilo, kdaj bo izbruhnila njegova eruptivna sila, ki jo še vedno izraža skozi ustvarjanje v bronu. Njegova dela so, tako stroka, večna in brezčasna. Zato ni nič nenavadnega, če je imel doslej prek 50 samostojnih razstav in številne skupinske doma in v tujini. Za svoje delo je prejel več priznanj in nagrad: zlato ptico, nagrado Prešernovega sklada, in zlato plaketo Univerze v Ljubljani. Enako kot 10 let starejši brat Drago, ravno tako kipar, je bil dekan Akademije za likovno umetnost v Ljubljani in do upokojitve redni profesor na Oddelku za kiparstvo.

Trajno umetniško sled je pustil tudi v Murski Soboti. In sicer je od letošnjega julija njegova skulptura Skladi XXI prenešana skupaj z deli ostalih umetnikov iz Murinega Parka skulptur in postavljena na zelenici v ulici Štefana Kovača.

- **Medeni zajtrk. Agica Holec, ravnateljica. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 30. novembra 2017 - Leto XXV, št. 48, str. 10**

V petek, 17. novembra, okrog 9. ure so imeli učenci na DOŠ Števanovci tradicionalni slovenski zajtrk.

V dveh skupinah so spoznali, kako in kakšen med se pridobiva, kakšen je tradicionalni medeni zajtrk. Župnika Vili Hribernik iz Dolenc in Dejan Horvat iz Markovec ter gospod Jakob iz šalovskega čebelarkega društva so prišli na našo šolo in prinesli med. Učenci so dobili tudi plakate in majhne slike.

Na kruh smo učencem namazali margarino in nato med, k temu pa so še dobili kot napitek topel kakav. Zajtrk je bil zelo okusen. V letošnjem letu je bilo v Sloveniji, so povedali gostje, malo meda, za kar je kriva spremenljiva narava.

Na slovenskem zajtrku se nam je na kratko oglasil tudi generalni konzul Boris Jesih. Hvala obema župnikoma in čebelarju, da smo lahko skupaj organizirali medeni zajtrk.

Mladina

- Sovraštvo je med nami /Vasja Jager. – št. 48, 1.12.2017, str. 7
- Ministrstvo za deportacije /Peter Petrovčič. – št. 48, 01.12.2017, str. 10
- Uničevanje celic družbe : položaj drugačnih manjšin /Bernard Nežmah. – št. 48, 01.12.2017, str. 16
- Beli moški v paniki /Marcel Štefančič jr. – št. 48, 01.12.2017, str. 19-22
- Kdo je začel vojno? /Dino Bauk. – št. 48, 01.12.2017, str. 28-31
- Strateška sodba /Heni Erceg. – št. 48, 01.12.2017, str. 44

Periodične publikacije – kazala

- **Intercultural Education, Volume 28, Issue 5, 2017**
<http://www.tandfonline.com/toc/ceji20/28/5?nav=toclist>